Rock Sözlüğü

Metin Solmaz

pan

ROCK SÖZLÜĞÜ

Metin Solmaz

Pan Yayıncılık : 28

ISBN 975-7652-35-0

•Birinci Basım: Eylül 1994 •İkinci Basım: Ekim 1998
•Kapak Grafiği: Fatih Durmuş
•Baskı: Ayhan Matbaası
Pan Yayıncılık Barbaros Bulvarı 74/4 Beşiktaş
80700 Istanbul
Tel: (0212) 261 80 72 • Faks: (0212) 227 56 74
www.pankitap.com

Rock Sözlüğü

Metin Solmaz

pan

Annem'e
(Annem olduğu için değil, onu çok sevdiğim için!)

Sunuş

Rock, zaman zaman ne kadar devrimci olursa olsun, neticede sistem tarafından en içselleştirilmiş müziklerinden birisi. Yani rock yapmak öncelikle kontrat yapmak, imaj yapmak, en azından medyatik olmayı gerektiriyor. Bunlara direnenlerin çoğu biraz "hikâyeden" direniyor. Bir arkadaşım anlatmıştı, bir *Rage Against The Machine* konserinde dinleyiciler şarkı sözleri doğrultusunda hareket ederek ses düzeni de dahil olmak üzere konser alanında ufak çapta bir tahribata girişmişler ve sonuçta solist panik olmuş. Yıkım öneren bir grubun önerdiği şeyle karşılaşınca paniklemesi bana rock'n'roll'un bir özeti gibi geliyor. Ama rock, zaman zaman sahici gelmese de hâlâ tek radikal ses; sicilinde epey temiz sayfa var. Bugün Batı'nın en fazla para getiren müzik türü rock. Üstelik caz dinleyicisinden klasik dinleyicisine kadar hemen hemen her türlü tüketiciye hitap eden türleri var. Yani sektörün dar bir alanını beslemiyor. En radikalleri bile bir şekilde sektörün bir ucundan tutmuş insanlar. Hepsinin bir şekilde "eşe dosta" çalmaktan ya da sadece eğlenmekten başka niyetleri var. Durum böyle olunca sadece biraz daha kaliteli olmaktan başkaca bir iyiliği var mı bunun? Her zaman için Güvenpark'ta keman çalan ve para toplayan amcanın müziği daha haysiyetli değil mi? Rock'ın çıkış itibariyle yıkıcı ya da devrimci olduğu fikrini ise saçma buluyorum, çünkü öyle değil. Rock'ın çıkışı '50'lerdeki rock'n'roll'dur. '50'lerdeki rock'n'roll'un devrimciliği ise sadece o güne kadar evlerine akşam altıda giden çocukların daha geç gitmeye başlamasından ibarettir. Bir de sigara ve içki alışkanlıklarına başlarlar.

Bütün bunlar "düzensizlik" belirtileri olduğu için çok zorlanırsa devrimci olarak anılabilir. Ama bu apolitik, modadan ibaret; arabalar, partiler vs.'den bahseden müziğe ve kültürüne yıkıcı hele hele devrimci demek bana çok doğru gelmiyor. Ayrıca rock'n'roll'un çıkışında çok faşizan unsurlar da vardır. Mesela rock'n'roll beyazlar icraya başlamadan önce rhythm and blues adıyla zaten faaliyet halindeydi. Siyahlar dinliyor ve icra ediyordu. Sonra beyazlar da dinlemeye ve icraya başlayınca sırf fark belirtmek için adı rock'n'roll kondu ve bütün icracılar ve müzisyenler de bunu yedi. Sonra birçoklarınca rock'n'roll'un çıkış parçası olarak kabul edilen ve milyonlar satan *Rock Around The Clock* 45'liğinin öbür yüzündeki nükleer savaş yanlısı şarkıya rağmen bu kadar satması da bir başka tuhaflık. Şarkının adı *13 Women* ve konusu nükleer bir savaş sonrası dünyada 13 kadınla tek başına kalan erkeğin "mutluluğu". Rock'n'roll devrimci değildir, hattâ faşizan unsurlar da barındırır dedik, ama: Rock'n'roll, ABD'de günlük hayatı değiştirmiştir. ABD gençliği, rock'n'roll devrindeki çılgın partilere, sigara-içki alışkanlıklarına, filmlere ve arabalara çok şey borçludur. Çünkü bütün bunlarla beraber, ABD gençliğinin toplumdan özerk bir yapısı olmuş, alt-kültürel bir gelişim gösterebilmiştir. Jean Genet'ydi galiba söyleyen: "Burjuvazi içinden çıkan sivrilerdir devrimi yapacak olanlar". Pete Seeger'ı, Woody Guthrie'yi kimse iplemiyordu ama en az onlar kadar radikal olan Bob Dylan, bir döneme adını kazıdı. Yani ne kadar beyaz ve kentli olsa da rock'dan başka şansımız da yok gibi görünüyor. Bugüne kadar etkili olabilmiş radikal seslerin ezici bir çoğunluğunun rock'dan çıktığı kesin. Bob Dylan, Led Zeppelin, The Clash, Talking Heads vs'den kim vazgeçebilir? Kimse sinirlenmesin ama hangi makul insan rock dinlemeden durabilir? Bütün olarak rock'ı sevmeyenlerin bile birçok rock müzisyenini seveceklerinden/sevdiklerinden eminim. Ne diyeyim, derin mevzular. Rolling Stones gibi "It's only rock'n'roll"

Genel Bilgiler

Rock, bir müzik türüdür. Genellikle elektrikli gitar, davul, bas gitar yardımıyla, bağıra çağıra ve kafa bacak sallayarak icra edilir. Kamuoyundaki genel kanının aksine kıvırcık, bele kadar gelen saçlara; uzunca ve ağzın dışında ikamet eden bir dile ve siyah tişörtlere ihtiyaç yoktur. Bürokratlar, politikacılar, makam mevki sahibi insanlar ve üniformalılar için ayıplanacak tuhaf birşeydi. Şimdi o kadar değil. Hiçbir anne baba çocuğunun garip kılıklar içerisinde bu müziğe deli olmasını istemez. İşin tuhafı, bu müziğe deli olanlar da genellikle anne baba statüsünü kazandıktan sonra çocuklarının bu müziğe deli olmasına deli olurlar.

Bundan çok yıl önce, ABD'nin güneyinde, pis zenciler tarafından bulunmuştur. Kimin kaybettiği, neden arandığı ve nasıl bulunduğu gerçek bir muammadır. Emin olunan tek şey, 19. yüzyılın ikinci yarısında ABD'nin güneyinde blues şekliyle icraya başlandığıdır. Amerikalı siyahların o zamanlar evlerine elektrik bağlatacak kadar parası olmadığından dolayı akustik olarak yapılmak zorunda kalınmıştır. Bunda elektrikli gitarın henüz keşfedilmemiş olmasının da önemli payı bulunduğu söylenir. İlk icra şekli, duvara çakılmış çivilere gerilen birkaç adet tele muhtemelen şeker kamışıyla vurmak ve melodik olarak bağırmak şeklindedir. Daha sonraları gitar icat olmuş, mertlik bozulmuş ve çocuğun adı blues konmuştur. 1865'te kölelik kağıt üzerinde kalktıktan sonra mobil hale geçen kara adamlar bu pis müziği kendilerinin dinlediği yetmiyormuş gibi, Amerika'nın dört bir yanına yaymışlardır. Terbiyesiz sözleriyle iyi aile çocuklarına yasaklanmıştır. Diğer siyahlar gibi çalışmaktan, ürünlerin

nasıl olduğundan, tanrıdan bahseden şarkılar yerine sevdiği kadının memelerinden, hobo'luk yapmanın keyfinden, trenlerden, yoldan, aşktan, hissettiklerinden bahseden şarkılar yapmışlardır. Bu edepsizler, sırtlarında gitarları oradan oraya, işsiz güçsüz dolanıp trenlere kaçak binip tırnaklarını kesmezlermiş. Burun karıştırıp sık sık yellendikleri de söylenenler arasındadır.

Derken bir gün, blues'cular dünyadan habersiz serseriliklerini icra halindeyken William Cristopher Handy isimli temiz aile çocuğu, bando şefi bir siyah bu müziği farkeder (kimilerine göre keşfeder) ve notaya döküp kağıda geçirmeye başlar. Bununla da kalmayıp 1912'de yayınlanan ilk blues şarkısı olarak anılan *Memphis Blues*'u plak yapar. 30 yaşına kadar blues'la uzaktan yakından ilgisi olmayan bu zat, hiçbir zaman bir blues'cu gibi yaşamamasına, hissetmemesine rağmen 'Father Of The Blues' yani blues'un babası olarak popüler müzik tarihine geçmiştir.

Olay şöyle vuku bulur: Handy, 1903'te Mississippi'de bir tren istasyonunda çelimsiz, paçavralar içerisinde gitar çalıp şarkı söyleyen bir siyah görür. Adamın gitarından ve ağzından daha önce hiç duymadığı türden sesler çıkmaktadır. Handy donakalır. Derken paçavra giysili siyahların, ellerinde gitar olan kısmının peşinde dolanmaya ve duyduğu blues melodilerini kağıda geçirmeye başlar.

Handy, 1909 yılında Memphis belediye başkanlığı seçimlerine katılan Edward H. Crump'a siyah oylarını da kazandırmak için *Mr. Crump* adında bir kampanya şarkısı yazar. 1912 yılında bu şarkının adını *Memphis Blues* olarak değiştirip yayınlar. Kaderin cilvesine bakınız ki bu kampanya şarkısı yayınlanan ilk blues şarkısı olacaktır.

Blues'un kötü kaderidir, o yıllarda genellikle 'temiz' siyahlara şans tanır. Şöyle ki, dünyanın ilk profesyonel blues'cusu olarak anılan Ma Rainey de o yılların en ünlü blues'cusu Bessie Smith de, yaklaşık olarak Handy kadar ilgilidir blues'la.

Şimdi de Rainey, Handy ya da Smith gibiler blues'un kaymağını yerken (Bu bahsi geçen kaymağın tarihsel açıdan bir önemi vardır, çünkü bu isimler de her ne kadar ünlü ol-

salar da, beyazların yaşamıyla karşılaştırıldığında köprü altı çocuğu gibi kalırlar. Örneğin Bessie Smith götürüldüğü beyaz hastanesine renginden dolayı alınmadığı için ölmüştür) gerçek blues'cuların neyle iştigal ettiğine bakalım biraz. Müzik yapımcıları 1920'lerin ikinci yarısında Smith, Rainey ve Handy'nin gördüğü ilgiden aldıkları parayı koklaya koklaya ABD'nin güneyine kadar inerler ve burada bir blues'cu safarisi düzenleyip ellerine geçeni stüdyoya sokmaya başlarlar.

Birkaç örnek verebiliriz:

Blues'a ille bir baba aranacaksa Blind Lemon Jefferson uygun olacaktır kanaatindeyim. Lightnin' Hopkins, Big Joe Williams, Robert Pete Williams, T-Bone Walker gibi mühim blues'cuları etkileyen Blind Lemon Jefferson, pis bir zenci olmasına aldır(ıl)maksızın yığınla plak satmıştır.

Yaklaşık Temmuz 1897'de Coachman/Texas'da doğan Jefferson doğuştan kördür. 11-12 yaşlarında sokaklarda, partilerde, pikniklerde, fırsat bulduğu hemen her yerde müziğini yapmaya başlar. Bol bağırtılı, iniltili, kasıtlı kırılma ve bozulmalı müziğini icra ederek yollara düşer. 15-20 yaşlarında Texas'ı, bütün güneyi (özellikle güneybatıyı) gezen, buralarda çalışan ve bu arada kuşkusuz müzik yapan Jefferson'ın dönüp geldiği evi her zaman Dallas olmuştur. 1925 yılı civarında Paramount Records'la ilk plağını yapar ve 5 yıl sonra ölünceye kadar hep bir blues 'best seller'ı olarak kalır. Blind Lemon'un *Long Lonesome Blues*'una, *Matchbox Blues*'una, *Booger Rooger Blues*'una ya da kaydedilip bugüne kadar gelebilmiş diğer şarkılarına şöyle bir bakılınca günümüz rock'ında ne kadar etkili olduğunun anlaşılması kolaylaşacaktır.

Jefferson'ın ölümü hakkındaki bilgiler de yaşamı hakkındakiler gibi netlikten uzaktır. Söylentiye göre 1930'da yılbaşından çok az önce, Chicago'da bir kalp krizi geçirir ve sokakta ölüme terk edilir. Yaklaşık bir tarihte doğup söylentiye göre ölen Jefferson'ın yaşamı aslında pek çok blues'cuyla karşılaştırıldığında hayli açıktır. Buna fazla şaşırmamak gerekir. Çünkü blues plaklarını satın alan insanlar, bu konuda bir araştırma yapılmış olsun ya da olmasın, almaya devam edeceklerdir diye düşünen endüstri, blues'u incelenmeye de-

ğer bulmak için hayli zamana ihtiyaç duymuş, fakir siyahlar dışında birilerinin de blues dinleyebileceğini farkettiğinde ise epey zaman geçmiştir. Blues tarihinin incelenmeye başlaması konusunda Robert Palmer, bir yazısında caz tarihinin yazılmaya başlamasından 20 sene sonraya denk geldiğini söyler. Şu işe bakın, sen dünyanın en önemli müzik türlerinden birisi ol, bir başka mühim müzik türü doğur, onu incelesinler, 20 sene sonra ancak akıllarına gel, sana da takılsınlar!

Kuşkusuz bu dönemin tanınan blues'cuları Blind Lemon'dan ibaret değil. Blues sahnesinde döneminin uç örneklerinden birisi olduğu için Blind Lemon'u tanıtma yoluna gittim. Yoksa 'Texas' Alger Alexander (yk1880-yk1955), Gus Cannon (1883-1979), 'Sleepy' John Estes (1899-1977), Alonzo 'Lonnie' Johnson (1889-1970), Tommy Johnson (yk1896-1956), 'Furry' Walter Lewis (1893-1981), Charlie Patton (1887-1934), 'Son Brimmer' Will Shade (1898-1966) gibi gitaristleri ve Jimmy Blythe (1899-yk1936), Charles 'Cow Cow' Davenport (1894-1955), 'Blind' Arthur Blake Phelps (yk1890-yk1933) ve 'Tampa Red' Hudson Whittaker (1904-1981) gibi piyanistleri önemsemediğimden değil.

1927'ye doğru kırsal kesimlerdeki etkili blues'cuların bir bölümü, kent merkezlerine ve kayıt stüdyolarına tam anlamıyla çıkarma yaparak ikinci blues salgınını yayar. Bu salgının temsilcileri William Lee 'Big Bill' Conley Broonzy (1893-1958), Francis 'Scrapper' Blackwell (1903-1962), 'Memphis Minnie' Douglas (1897-1973), Leroy Carr (1905-1935), Robert Lee McCoy [(1909-1967) (Robert Nighthawk olarak daha fazla tanınır)], Eddie 'Son' House (1902-1988), 'Big Joe' Lee Williams (1903-1982) John Lee 'Sonny Boy' Williamson (1914-1948), 'Big Joe Slim' Joseph Turner gibi isimlerdir.

Bunlardan Big Bill Broonzy, şarkılarının oldukça önemli bir bölümünü gönlüne göre plak yapabilmiş, Chicago blues'unun şanslı adlarındandır. Öyle ki 350'den fazla şarkısı olduğu söylenen Big Bill'in yalnızca 1925-52 yılları arasında 260 şarkısı plak olmuştur.

Blues'un yayılmasındaki en önemli etkenlerden birisi

radyodur. Büyük kentlerde sürekli blues ve gospel türünde müzik yayını yapan radyo istasyonları sayesinde birçok blues'cu bu istasyonlardan sadece icracı olarak değil, disc jockey olarak da sesini duyurmuştur.

Blues için herşey yolunda gidiyorken, 1929 yılında Amerikan müzik endüstrisi ciddi sorunlarla karşılaşmaya başlar. Bunun, genel ekonomik buhranın yanı sıra, doğal olarak işsizlik, alkol-uyuşturucu kullanımının artması ve bunların sonucu olarak halkın zevkinin değişmeye başlaması gibi birçok nedeni vardır. Sonunda bu sorunlar öyle boyutlara gelir ki, 1933'te satılan toplam plak sayısı 1927'de satılan bütün plakların ancak yüzde altısı kadar olabilir.

Blues'dan Rock'a

Bizi blues'un asıl ilgilendiren kısmı rock'a geçişte etkin rol oynayan rhythm and blues'dur. Blues'dan rhythm and blues'a ve rock müziğe geçişte atlanamayacak bir şahsiyet vardır ki bu isim, ben de dahil olmak üzere birçoklarına göre dünyanın ilk rock müzisyenidir. Robert Johnson (1911-1938) adındaki bu zat, tipik blues serseriliklerinin dışına çıkan yaşamıyla ve yaptığı müzikle gerçek bir erken rocker'dır.

Ruhunu şeytana sattığı iddia olunan ve bu konuda akıl almaz hikâyeler üretilen Johnson, kısacık yaşamına karşın Mississippi havarisinin en bilinen isimlerindendir. Blues'cular genellikle yaşları kemale erdikten sonra ölürler. Tuhaf ve erken ölmek genellikle rock'çılara mahsustur. Yani uyuşturucu, intihar, motosiklet kazası ya da cinayet gibi ölüm sebepleri rock'çılar içindir. Pek azdır blues'cular arasında Johnson gibi 27'sinde sevgilisinin kocası tarafından öldürüleni. Johnson, 27 yıllık yaşamına sığdırdığı çok sayıda kadın, kasalarca bira ve viski ya da durmaksızın yapılan tren yolculuklarına karşın bugüne ancak 29 tane kaydedilmiş şarkı bırakmıştır.

Aslında delta blues'u içerisinde Charlie Patton ya da Skip James gibi ondan çok daha mühim kilometre taşları vardır. Hattâ Johnson'ın üzerine bu kadar düşülmesine birçok geleneksel blues'cu bir anlam veremez. Piedmont Blues

Style'ın günümüzdeki en mühim isimlerinden John Cephas'la Ankara'da yaptığım söyleşinin yayınlanmayan kısmı Robert Johnson üzerineydi ve özetle şöyleydi: "Bir Robert Johnson devleştirmesidir gidiyor. Baksana Türkiye'de bile böyle sorularla karşılaşabiliyorum. Robert Johnson elbette iyi blues'cudur, ancak Son House'dan, John Hurt'den ya da diğer Mississippililerden daha iyi değil! Blues denince insanların aklına sadece Robert Johnson'ın gelmesi hoş değil." Cephas, söylediklerinde elbette haklıydı. Ancak benim ona verdiğim cevaba da tamamen hak verdiğini söyledi. Benim verdiğim cevap ise yaklaşık olarak aşağıda anlatılanlardır.

Öncelikle müzik medyası pek meraklıdır hızlı yaşayıp genç ölen, efsaneleşen ve hakkında çok fazla hikâye üretilen insanların yaşamını kurcalamaya. Bu doğaldır, çünkü farklı şeyler vardır ortada. Ancak Johnson, medya onu bu kadar kurcalamadan önce de hem efsaneleşmiş hem de şarkıları çok sayıda farklı insan tarafından söylenir olmuştu. Özellikle Mississippi civarında blues açısından en az Johnson kadar önemli birçok ismin olduğu da kesindir. Ancak bu isimlerin hiçbiri blues içerisinde blues'u geçmek için bu kadar çaba sarfetmemiştir. Dolayısıyla da Johnson, blues için olduğundan çok rock için ya da günümüz popüler müziği için önemli bir şahsiyettir.

Johnson'dan bugüne kalan sadece 29 şarkı, iki fotoğraf ve yarım yamalak bir yığın çelişkili bilgiden ibaret de olsa, şarkıları tekrar söylene söylene cover versiyonlarıyla da bugüne kadar gelmiştir. İlginç yaşamı en fazla araştırılan blues'cudur belki de. Çoğu insan aslında birer Johnson bestesi olan ya da Johnson'ın ağzından yayılan *Crossroads Blues*'u, *Dust My Broom*'u, *Sweet Home Chicago*'yu, *Ramblin' On My Mind*'ı Cream'den ya da Eric Clapton'dan bilir. *Love In Vain*'i, *Stop Breaking Down*'ı ise Rolling Stones'dan. Bu örnekleri çok daha genişletip çoğaltabiliriz.

Blues'dan rock'a geçişte etkili pek çok önemli olay olmuştur. Örneğin elektrikli gitarın blues'da kullanılmaya başlaması ilk adım olarak alınabilir. Bunun için de blues'la rock arasındaki köprülerden birisi T-Bone Walker'dır. Eline elektrikli gitarı ilk alan blues'cu olan Walker, bununla

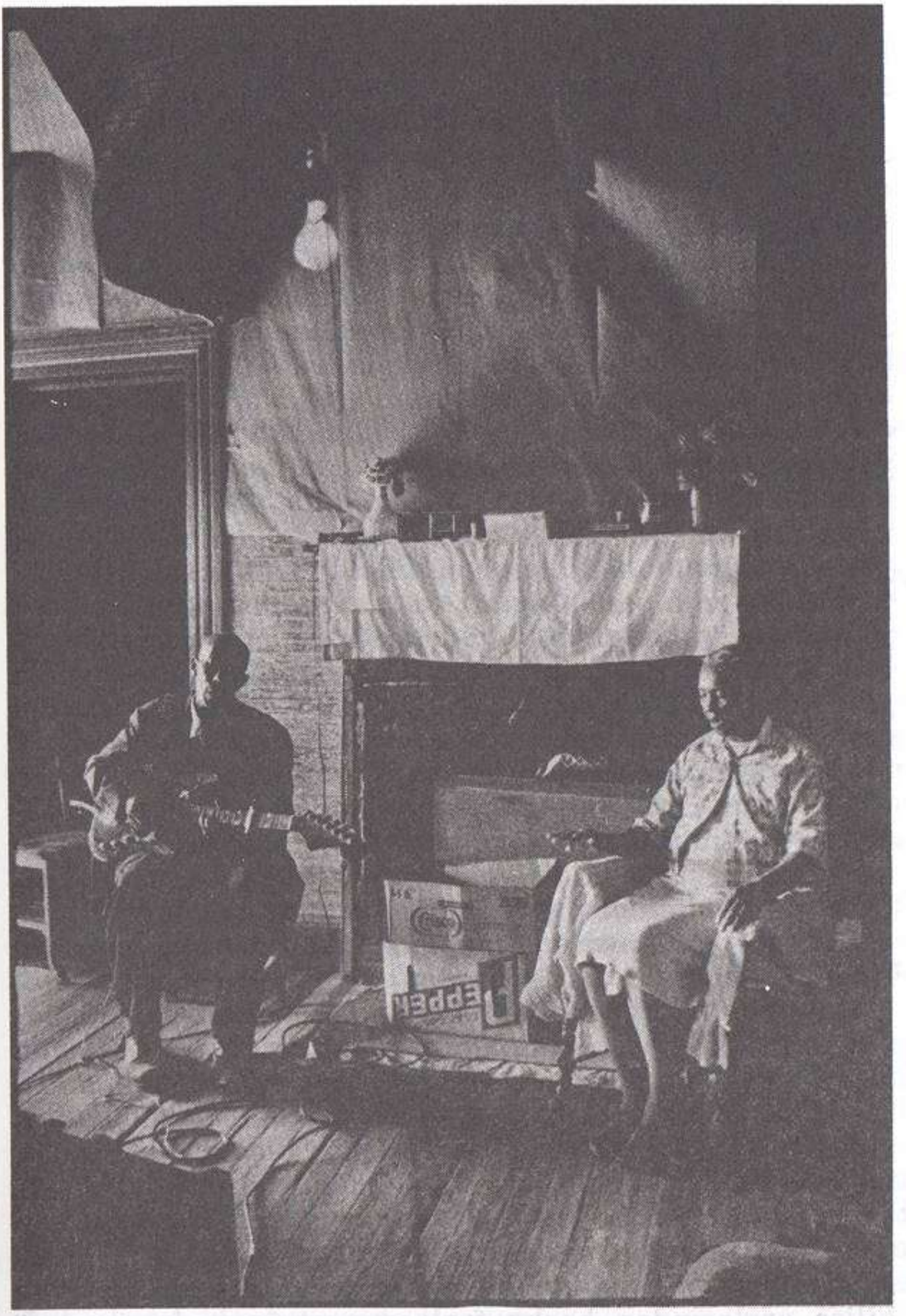

Genie ve Hattie Carruther kardeşler, Mississippi (1973)

kalmamış, hem elektrikli gitarın yayılmasına katkıda bulunmuş hem de vibrato tekniğiyle B.B. King, Fredie King, Buddy Guy, Albert King, J.B. Hutto gibi mühim isimleri etkilemiştir. Daha suya "gu" derken üveybabasının gözetiminde sokaklarda şarkı söyleyerek müziğe başlayan Walker, aynı yaşlarda sinemalarda kola ve limonata satarak ticarete de atılmıştır. Walker, T-Bone adını annesinin köpeği T-Bow'dan alır. 1920'de suyu doğru söylemeye başlayınca (on yaşında) Blind Lemon Jefferson gibi bir devin grubunda çalışmaya başlar. 3 yıl Jefferson'la çalıştıktan sonra 1923 sonunda kendi kendine gitar çalmayı öğrenir. Partilerde ve pikniklerde çala çala hem gitarını ilerletir, hem de yavaştan hobo'luk yapmaya başlar. İlk iş olarak evden ayrılır ve yollara düşer, ki henüz bıyıkları bile 'terleme' halindedir. 1935'te yavaş yavaş elektrikli gitar kullanmaya başlayan Walker, cebindeki parayla doğru orantılı olarak elektikli gitarının kalitesini artırır. Walker'ın sert akorları ve hızlı stilinin genel olarak rock gitarı üzerindeki etkisi başta Chuck Berry olmak üzere birçok ünlü rock'çı üzerinde görülür. Şarkıları 50'li ve 60'lı yıllarda dillerden düşmemiştir ve birçok insan tarafından seslendirilmiştir. Özellikle *Stormy Monday Blues*, rock ve blues tarihinin en fazla söylenen şarkıları arasındadır.

Rock üzerinde en fazla etkili olmuş blues'cular, Mississippi eyaletinin blues'cuları, yani Delta blues'u olarak bilinen tarzın temsilcileridir. Ancak bu etki ağırlıklı olarak Delta'da değil Deltalıların göçtüğü Chicago'da olmuştur.

Büyük şehir sevdasıyla yapılan ünlü (Steinbeck'in Gazap Üzümleri kitabına da konu olan) göçler sırasında güneyli blues'cular da kuzeyde, özellikle de Chicago'da toplanmışlardır. 1920'den başlayarak Chicago'ya taşınmaya başlayan Delta blues'cuları, 2. Dünya Savaşı sırasında ve hemen sonrasında artan -kuzeye ve uzak batıya- büyük siyah müzisyen göçüyle hızla Chicago'da yoğunlaşırlar. Blues'cuların Delta istikametinden gelip Chicago istikametine gitmekte olan göçü sırasında çok önemli, nispeten büyük bir şehir daha vardır. Blues açısından çok önemli olan bu yolkonak işlevindeki şehir Memphis'tir. Ömürleri boyunca tahta gitarlardan ve kilise orglarından başka fazlaca enstrüman görememiş

blues'cular bu 'büyük' şehirde piyanoyla, nefeslilerle tanışmışlardır. Hattâ bir bölümü bu yolkonakta yıllarca konaklamış fakat eninde sonunda Chicago'ya varmışlardır.

Rock ve rhythm and blues'un inşaatında bilfiil amelelik yapmış Jimmy Reed, Howlin' Wolf, B.B. King ve Muddy Waters gibi isimlerin de Delta'dan Chicago'ya geçmeleri bu yıllara rastlar (1943-51).

Delta'da yetişip Chicago'ya yollanan insanların -rock müzik açısından- belki de en önemli adı Muddy Waters'dır. Etkilendiği blues'cular Robert Johnson ve Son House gibi Delta isimleridir. Hattâ farkedilmesi de Robert Johnson sayesinde olur. Daha doğrusu kuzeyden güneye Robert Johnson'ı aramak üzere gelen plak şirketleri, Johnson'ın epey yıl önce dünya değiştirdiğini öğrenince, boş dönmeyelim diye ellerinde Muddy Waters'la dönerler.

Waters, Leonard Chess'le, yani dönemin en mühim plak şirketlerinden Chess Records'ın sahibiyle 1945 yılında Chicago'da şarkı yapmak üzere üzere kontrat imzalar. Kısa sürede bununla kalmayıp şirketin belkemiği haline gelir. 50'lerin Chicago'sunda Muddy, şöhret yolunda uğramadan geçilemeyecek bir kapı haline gelir. Chuck Berry, Otis Spann (Otis için yarı kardeşim der, bunun doğru olduğu söylenir) Bo Diddley, Little Walter, Jimmie Rodgers gibi birçok mühim isim Muddy Waters sayesinde popüler müzik piyasasında makam mevki sahibi olmuşlardır.

Muddy'nin *Rolling Stone*, *Mannish Boy*, *Got My Mojo Working* gibi şarkıları sayısız rhythm and blues ve rock grubu tarafından defalarca söylenmiştir. Hattâ bunlardan *Rolling Stone*, Rolling Stones grubuna ad olmuştur.

1973'te, üç kişinin öldüğü çok ciddi bir araba kazası geçirir ve iki yıl müzikten uzak kalır. Gitgide bozulan sağlığına rağmen 1983 Nisan'ına kadar hiç kopmamacasına müziğini yapar. Ancak 30 Nisan 1983'te Chicago'da kalp krizi geçirerek ölür. Ölümünden tam 5 yıl sonra uzun yaşamı boyunca yapamadığı liste başarısını *Mannish Boy*'la yapar. Mahareti kıçın arasına güzelce girmekten ibaret bir kot pantolonun reklamı sayesinde bu şarkı, teen kulüplerinden parklar ve bahçelere kadar her yerde duyulur.

Rock'n'roll, Rhythm'n'Blues

50 ve 60'lardan JIVING dansı

İkinci Dünya Savaşı bitmiştir. Artık gençlerin hem konuşacak, gezecek daha fazla zamanları hem de harcayacak paraları vardır. Ancak bu savaşın bitiminde insanlar bırakın plak satın almayı, radyo bile dinlemez hale gelmiştir. Müzik, gençlerin hizmetinde değildir. Popüler olan Frank Sinatra, Perry Como gibilerinin yaptığı vokal ağırlıklı müziktir ve feci şekilde ritim ihtiyacı baş göstermektedir. Zaman ve para vardır ama bu parayı eğlenceye dönüştürecek bir sektör henüz yeterince oluşturulamamıştır. Tam bu aralarda orta sınıf beyaz gençler 'siyah' bir müzik alışkanlığı edinmeye başlar. Ritimli, canlı ve tam anlamıyla 'gençlere göre' bir müziktir bu. Rhythm and blues'dur yani.

Rock'n'roll'u doğuran rhythm and blues için özetle "blues'un büyük şehir görmüşüdür" diyebiliriz. Rhythm and blues, genel olarak bütün siyah müzik stillerinin geçirdiği evrimlerin karışımından, blues armonik yapısı ve formuyla oluşmuştur. Blues'un büyük şehirlere taşınmasıyla ritmi yavaş yavaş hızlanmış, sertleşmiş ve bu müzik zaman zaman sinirli ama genellikle eğlenceli hale gelmiştir. Piyano ve davul ya da elektrogitar ve davuldan oluşan ritim, tek ya da birkaç sesten oluşan vokal, yaylı çalgılar ve çoğunlukla bir de nefesliyle yapılır. Nefesliler solo enstrümanlar olarak vardır. Gitar henüz 'solo' olarak ağırlıkta değildir.

Rhythm and blues beyazlar tarafından 'farkedilene' kadar, bu müziğe sadece sokaklarda ve siyah radyo istasyonlarında rastlamak mümkündür. Rhythm and blues'un plak olarak basılması ise az rastlanan bir durumdur.

Birçok rock araştırmacısına göre rhythm and blues'un

büyükbabası bir Amerikalı değil, Yunan anne ve babadan doğan Johnny Otis'tir. Müzik kariyerini değişik gruplarda çalışarak başlatan, 1940'ların ortalarında kendi grubunu kuran Otis, 50'lerin başında Little Richard ve Johnny Ace için prodüktörlük yapmıştır. Kendi şarkılarıyla 'ün' yapabilmesi ise ancak 50'lerin sonunda mümkün olabilir. İlk hit şarkısı *Ma Is Making Eyes*'dır.

Başlarda siyah radyo istasyonlarında ve sokaklarda 'hapis' hayatı süren rhythm and blues, gün geçtikçe daha fazla sayıda insan tarafından takip edilmeye başlanır. Bu müziğe karşı ilgi özellikle 40'ların ikinci yarısında katlanarak artmaya başlar.

Orta sınıftan beyaz gençlerin, pis siyahların ayıp sözlerle yaptığı bu müziğe takılmasını hiçbir anne baba istemez elbette. Ancak alınan bütün önlemlere rağmen rhythm'n'blues, önü alınamaz bir şekilde, salgın hastalık gibi gençler arasında yayılmaya başlar.

Gün geçtikçe artan bu talep, yayınlanan rhythm and blues plaklarının sayısını arttırır ve 25 Mayıs 1949'da Billboard müzik dergisi, listelerinde 'rhythm and blues' adında yeni bir başlık açmak durumunda kalır. Bir müzik türü için Billboard'a başlık açılması demek endüstriye yeni bir ekmek kapısı açılması anlamına geldiğinden bir kısım müzik araştırmacısı bu tarihi, rock'n'roll'un başlangıç tarihi olarak verir.

1949'da Billboard'a bile girecek kadar yayılan bu müzikteki para kokusunu plak şirketlerinin alması yaklaşık 1953'ü bulur. Bu rötarın pek çok sebebi olsa da asıl sebep ileriki sayfalarda da değinmek zorunda kalacağımız "geleneksel endüstri kalınkafalılığı"dır. Mühim nedenlerden birisi de tahmini zor olmayacağı gibi ırkçılıktır. Ancak endüstri, insanları renklerine göre değil cüzdanlarındaki meblağlara göre sınıflandırdığı için, bu ikinci sebep olmaya mahkûmdur gibi geliyor bana. Endüstri kalınkafalıdır! Çünkü gelişmeleri belirlemeye alışkın olduğundan, kendisi dışında oluşan gelişimleri geç farkeder. Müzik endüstrisi bir müzik türüne yüklendiğinde genellikle o müzik türü oluşumunu tamamlamış olur. Daha sonra endüstri suyunu çıkarana kadar o türde

takılır, mütemadiyen abartır ve ortalık tekrar eden ya da düpedüz saçmalayan kötü örneklerden geçilmez olunca müzik değişim gösterir ve endüstri yine geç uyanır.

1953'ten itibaren müzik şirketleri yoğun olarak rhythm and blues şarkılarını plak yapmaya başlar. Bir yandan da doğal olarak peşi sıra hit şarkılar çıkar. Hattâ bunlardan bir tanesi, Chords grubunun *Sh-Boom*'u (ki bu da rock'n'roll için belirlenen başlangıçlardan bir tanesidir) R&B listelerine sığmayarak üç hafta içinde pop listelerine geçer ve 1 numaraya yerleşerek büyük "iş" yapar. Gerçi bu şarkı pop listelerine geçen ilk R&B şarkısı değildir ama daha öncekilerin hiçbiri en tepeye kadar tırmanamamıştır.

Bir süre sonra, 1955 civarında aynı müzik beyazlar tarafından da faal olarak çalıp söylemeye başlanır ve adı da "rock and roll" konur. Bu, başlarda aşağılık, ahlaksız olarak tanımlanan müzik, dünyanın her yerini sallamaya ve yuvarlamaya böylece başlar.

Ünlü rock'n'roll piyanisti Fats Domino, kendisi ile yapılan bir televizyon röpörtajında rock'n'roll'un çıkışıyla ilgili soruları şöyle yanıtlar:

"*-Biz rock'n'roll'a 15 yıl öncesine kadar New Orleans'da rhtyhm and blues derdik.*

-Peki neden insanlar bu müziği dinliyorlar?

-Rock'n'roll çok hızlı, ritmik bir müzik. Belki de bu hıza yetişemiyorlar, bu da onlara ilginç geliyor."

One Two Three O' Clock, Four O' Clock Rock, Five Six Seven O' Clock, Eight O' Clock Rock... diye uzayıp giden şarkıyı bilmeyen yoktur. İşte bütün çılgınlık bu edebi ehemmiyeti takdire şayan dizelerle başlar. Öyle bir devir başlar ki bu sözlerle birlikte; rock müzik bir yandan bütünüyle endüstriye karşı en radikal çıkışların kaynağı olurken, bir yandan da endüstrinin en yağlı geçim kaynaklarından birisi haline gelir. Tuhaf bir popüler kültür olarak varlığını bütün hızıyla sürdürme halinde üstelik. Bahsi geçen şarkı Bill Haley ve grubu The Comets'in yaptığı ve 20 milyon civarında sattığı *Rock Around The Clock*'dır.

Konu olarak 'rock'ı seçme gafletinde bulunmuş kitaplarda adettir rock'n'roll için bir başlangıç tarihi saptamak.

Bill Haley 50'lerde

Mevzu, ziyadesiyle karışık olduğu için saptanan başlangıç tarihleri de ziyadesiyle karışıktır. Herkes bir ucundan tutar ve o ucundan başlatır rock müziği. Tabii bu arada hepsinin de kendilerine göre makul sebepleri vardır bu başlangıç için. Yalnız herkesin mutabık olduğu bir konu vardır ki o da rock'n'roll çılgınlığının 50'li yıllarda başladığıdır. Biraz önce gördüğümüz tarihler sadece birkaç başlangıç alternatifinden ibarettir. Bana sorarsanız rock'n'roll taa Robert Johnson'dan itibaren blues'dan kopmuştur.

Başlarda gospel ve boogie destekli bir müzik olan rhythm and blues ile tamamıyla aynı şeyi anlatan rock'n'roll, beyazların daha yaygın olarak bu müziği icra etmeleriyle hillbilly müzikten ya da daha açık bir deyişle bluegrass, country ve western gibi müziklerden de beslenerek biraz daha farklı bir yapıya kavuşmuştur. Ancak hillbilly müzik incelendiğinde karşımıza yine blues çıkacaktır. Hillbilly üzerindeki country blues etkileri tartışılmaz bir gerçektir.

Rock konusuna dalınca asla değinilmeden geçilemeyecek bir isim var ki, bu kadar sayfa boyunca bu ismin hiç geçmemiş olması gerçek bir tuhaflık! Elbette Elvis Aaron Presley'den yani rock'n'roll'un tartışmasız 'kral'ından sözediliyor.

Elvis, 8 Ocak 1935'te Tupelo/Mississippi'de doğar. Babası değişik işler yapan bir işçi, annesi hemşire yardımcısıdır. 7 yaşında babasının doğum gününde aldığı gitarla birleşip blues dinleyerek ve çalarak büyür. Bir yandan da gospel ve country müzikleriyle de yakından ilgilenmiştir. 13 yaşına geldiğinde ailesiyle Memphis'e taşınan Elvis, burada yazıldığı Humes yüksek okulundan bir süre sonra sıkılır ve okulu

bırakıp baba mesleği olan kamyon şoförlüğüne başlar.

Temmuz 1953'te birgün öğle yemeği molasında Memphis Recording Service'de 4 dolar ödeyerek annesinin doğum günü için bir şarkı kaydeder. Bu şarkı sevgili müzik eleştirmenlerimiz ve program yapımcılarımızın batıl inancının aksine *That's Allright Mama* değildir. Hattâ hiç alakası yoktur. Kayıtta *My Happiness* ve *That's When Your Heartaches Begin* adlı iki tane şarkı vardır. Bu özel kayıt sırasında Elvis'in sesi Sam Philips'in ofis müdürüne ilginç gelir ve Philips'e dinletmek üzere bir kayıt da kendisine alır. Philips, adı geçen şirketin sahibi, Sun Records'un da ortaklarındandır.

4 Ocak 1954'te Elvis ikinci kere özel bir kayıt yapmak üzere stüdyoya gittiğinde Philips adresini alır ve "bir şeyler yapacağım" şeklinde bir söz verir. Sonra Philips verdiği sözü tutar ve 5 Temmuz 1954'te Elvis, kayıt için stüdyoya girer. Mola esnasında, bir Arthur Crudup şarkısı olan *That's Allright Mama*'yı tempolu bir şekilde kafasına göre çalıp söylemeye başlar. Bu arada stüdyodaki diğer iki kişi de ona katılır ve ilginç bir jam yaşanmaya başlanır. Bunu işiten Sam Philips bu yaptıklarının aynısını kayıtta tekrarlamalarını ister. Ertesi gün de Bill Monroe'nun bluegrass şarkısı *Blue Moon Of Kentucky*'nin kayıtları yapılır. Bu iki şarkı Elvis Presley'in ilk 45'liğinin iki yüzünü oluşturacaktır.

Elvis'in Sun Records'a bağlılığı kağıtla kesinleştirildikten sonra 19 Temmuz 1954'te 45'lik yayınlanır. Plak başarılıdır, yalnız o dönemdeki yoğun ırkçılık yüzünden birçok disc jockey bu plağı çalmaya yanaşmaz. Bu plağı çalmak istemeyen disc jockey'ler beyaz şarkıcıları çalmak istemeyen siyahlar değil, siyah besteleri çalmak istemeyen beyazlardır. 45'lik o zaman için cesur bir şekilde bir yüzü siyah (Arthur Crudup), bir yüzü beyaz (Bill Monroe) bestelerinden oluşturulmuştur. Ancak halkın plağa yönelik yoğun ilgisi radyo istasyonlarını (ağırlıkla Bill Monroe yüzü olsa da) bu şarkıları yayınlamak zorunda bırakır.

Elvis bu ilk başarıdan hemen sonra Roy Brown'ın bir R&B klasiği olarak anılan *Good Rockin' Tonight*'ını ve blues'cu Junior Parker'ın *Mystery Train*'ini plak yapar. Yalnız bu ilk hitlerinden malı götüren üstadın kendisi değil Sun

Records olduğu için Elvis, bu şirketteki mukavelesini iptal edip 35.000 dolar karşılığında RCA plak şirketine geçer.

Sonrası hepimizin malûmu; filmler, yılda 7-8 taneyi bulan albümler, ünlü kristal Cadillac'ı ve milyonlar eden iç çamaşırları, konserlerde iki eliyle yüzünü kapatıp ciyak ciyak bağıran genç kızlar, bir kere yakından görebilmek için ölümü göze alan fanatikler...

Bütün bunlar Elvis'in sonunu getirdi. Yapımcı-menajer tayfasının bitmek tükenmek bilmeyen istekleri, artık kalite gözetilmeksizin 'üfürse satıyor' mantığıyla sayısı artırılarak yapılan filmler ve plaklar, hepsinden önemlisi sürekli korumak zorunda olduğu kral imajı. Başlarda cazip gelen bütün bunlar sonraları doğal olarak kamyon şoförlüğünü bile özletir. Her geçen gün biraz daha artan bıkkınlık ve yorgunluğun dozajını yüz ifadeleri de ele verir.

16 Ağustos 1977'de ölen kralın ölüm raporunda kalp yazabilir. Ancak bu sonun sorumlusu, tahmini gayet kolay olacağı gibi içerisinde bulunduğu sektörün tamamıdır.

Bu yıllarda rock'ta beste olarak 'verimlilik' gösterenler Chuck Berry, Bo Diddley, Fats Domino ya da Little Richard gibi siyahlardır. Bu isimler arasında özellikle Chuck Berry tam bir mühimmattır. Rock'ın ilk ozanı ve gitar kahramanı olarak kabul edilir. Ünlü ördek yürüyüşüyle ilk sahne şovlarını o yapmıştır.

Bu arada atlanmaması gereken bir başka konu da bu rock'n'roll'cuların çoğunun belgeli birer 'kötü çocuk' olduğudur. Örneğin tamamı tutucu bir aileden gelen Little Richard daha 13 yaşındayken homoseksüel ilişki sırasında basılmış ve evini terketmek zorunda kalıp yollara düşmüştür. Chuck Berry ise 18 yaşındayken silahlı soygundan içeri girer ve bugün de başı hukukla hep beladadır. Chuck Berry'nin ayrıca sahneye küçük kızları çekmeye çalışmak gibi bir alışkanlığı da vardır. Jerry Lee Lewis de 15 yaşında dini okuldan kovulur. Ama her nedense bu durum onu pek üzmez hattâ okuldan atılmanın sağladığı özgürlükle 16 yaşında evlenir.

50'li yıllar, rock'n'roll'un henüz sadece arabalar ve çılgın partilerle ilgilendiği yıllardır. Müzikte taciz edici bir sertliğe rastlamak mümkün değildir. Gitar henüz ikinci derecede

önemli bir enstrümandır. Solo enstrümanlar nefesliler, hem solo hem ritim işlevindeki çalgı ise klavyelilerdir. Öncelik hakkı tempoda, sözler geri plandadır. Ancak 50'lerin sonundaki twist modasının da geçmesiyle rock'da çok mühim gelişimler olacaktır.

Rock Korkutuyor

50'lerin sonuna gelindiğinde uzun süredir sesi sedası çıkmayan Amerikan folk müziği yeniden kıpırdanmaya başlar. Beyaz kolej öğrencileriyle başlayan bu kıpırtı bir süre sonra dalga dalga bütün gençliğe yayılmaya başlamıştır. Bu yayılma sırasında ortaya çıkanların arasında Minnesota'da Yahudi bir öğrenci olan Robert Zimmerman da vardır. Zimmerman, 6 ay sonra atılacağı Minnesota Üniversitesi'ne başlarken adını Bob Dylan olarak değiştirmiştir. Aslında çok öncelere dayanan Amerikan protest folk'unun öncü ismi, kendinden sonra gelen birçoklarını (özellikle de Dylan'ı) etkilemiş Woody Guthrie'dir. Dylan, Guthrie'nin şarkılarını söylemekle kalmamış, bir dönem için sahnedeki hareketleri dahil birçok özelliğini de taklit etmiştir. Rock'ın ilk radikal idolü olarak anabileceğimiz Dylan, 1961'de Carnegie Chapter Hall'da çoğu arkadaşlarından oluşan 53 kişiye ilk konserini verir. Bu konserden hemen sonra da tek kişilik orkestrasıyla ilk kayıtlarını yapmaya başlar. Bu kayıtlar Mart 62'de ilk plağı *Bob Dylan*'ı oluşturur. Dylan'ın ilk üç albümüyle beraber müziğine bir 'taban' oluşmaya başlamıştır. Hattâ bu durumla her fırsatta alay etmesine karşın 60'larda gençliğin 'lider'i olarak anılmıştır. Dylan'ın bu üç albümü insanların alıştığı folk kavramına da rock'n'roll kavramına da hayli aykırıdır. Rock'n'roll'u dans dünyasından, arabalardan ve çılgın partilerden ayırmaya çalışarak siyah düşmanlığının inatla sürüşü, savaşın anlamsızlığı, sevginin önemi ve dünyada güzelliklerin hızla yitip gitmesi gibi derin mevzularda görüş beyan eder. *Masters Of War*, *A Hard Rain's A Gonna Fall*, *Blowin' In The Wind* ve *The Times They Are A-Changin* gibi şarkıları o yıllarda başlayan savaş karşıtı hareketin marşlarıdır. Dylan, Beatles da dahil olmak üzere pek çok

1962'de düzenlenen, Hiroşima'dan kurtulan iki kişinin de katıldığı Aldermaston yürüyüşü

grup üzerinde etkili olmuştur. Öyle ki bu grupların çoğu Dylan'dan daha hızlı popüler olmuştur.

50'lerin ikinci yarısından itibaren İngiliz toplumu da bir dizi değişiklik yaşar. İngiliz gençliği çok daha entelektüel, şüpheci ve yargılar bir tavır takınmaya başlar. Gün geçtikçe politikaya daha fazla bulaşmalarıyla birlikte varlıklarını gösterme, hissettirme isteği oluşur. Daha birkaç yıl öncesine kadar bırakın söz sahibi olmayı, herşeyiyle düzeni tanımlar gibi duran İngiliz gençliği, kısa zamanda tam tersi bir görünüm sergiler.

Bütün bunların eylem olarak ilk kıvılcımları 1956'da İngiltere'nin Mısır'la Süveyş kanalı için savaşa girmesiyle başlar. Bir anda başlayan gösteriler yürüyüşler vb.'in yaşandığı yer ise daha çok kuzey taraflarıdır. Bunların en kapsamlısı ve önemlisi bütün silahlara, özellikle de nükleer olanlarına karşı bir kampanya olan The Campaign For Nuclear Disarmament (CND)'dir. (Bu kampanya çerçevesinde yapılan eylemlerin en göze batanı, her yıl paskalya zamanı önemli sayıda insanın Aldermaston'dan Londra'ya yaptığı yürüyüştür.)

Beatles (1963)

Beatles'ın bir anda ortalığı kasıp kavurmasındaki en büyük etken İngiltere'deki bu hareketliliktir. 50'lerde Elvis Presley'in bulunduğu konuma 60'larda Beatles kurulmuştur. Kolay akılda kalan şarkılarıyla insanları sürekli aşka ve barışa çağıran grup, 60'lar boyunca bir çılgınlık halinde dinlenmiştir. John Winston Lennon ve Paul McCartney'in Liverpool'da kurdukları 'Quarrymen' isimli grubun adı, 1958'de George Harrison'ın gitara ve 59'da Stuart Sutclif-

fe'in basa geçmesiyle 'The Silver Beatles' olarak değiştirilir. Adından 'Silver' çıkarılana kadar Pete Best grubun davulcusudur. 1960'da sürekli olarak Liverpool ve Hamburg kulüplerinde çalan grup 61'de basçıları Stuart'ın beyin tümöründen ölmesinden sonra Liverpool'da bir plakçı dükkanı sahibi Brian Ebstein'ın menajerliği altına girer. Ebstein bir süre sonra grubun EMI ile kontrat yapmasını sağlar. Davula Richard Starkey, bilinen adıyla Ringo Starr'ın geçebilmesi için Pete Best gruptan kovulur. Yaygın bir söylentiye göre Beatles'ın ilk single'ı *Love Me Do*'da davulu çalan da Ringo Starr değil Pete Best'dir.

Beatles hayli radikal çıkışlarıyla da ilgi çekmiştir. Örneğin kraliçenin de hazır bulunduğu bir konseri sırasında John Lennon, mikrofondan "Sadece arka sıradakiler alkışlasın, ön sıradakiler mücevherlerini şıklatsalar yeter" demiştir. Ancak böylesine mühim bir grubun John Lennon'dan sonra en mühim elemanı Paul McCartney'in sonradan ABD'nin en fazla vergi veren insanlarından birisi olması ilginçtir.

Rock müzik ilk günlerinden beri, endüstri faktörüne rağmen, dinleyicilerin ve icracıların isteklerini ve yaşam tarzlarını yansıtmıştır. 50'li yıllarda rock dinleyicileri 14-18 yaş grubu arasında olduğundan dolayı olsa gerek, istekler ve konular da genelde otomobiller, çılgın partiler, dans ve aşk üzerinedir. Dinleyicinin ilerleyen yaşı ve değişen istekleri, yaşam tarzının yanında normal sonuç olarak rock'n'roll'un da aynı paralellikte değişmesini sağlar. Gitgide büyüyen nükleer savaş tehditi, Amerika'nın Vietnam savaşındaki varlığı dünyanın sonunun yaklaştığının bir göstergesi olarak alınır ve gençlik, buna karşı bir misyon yüklenmeye çalışır. Artık nispeten mürekkep yalamış insanlardan oluşan rock dinleyicisi kendini entelektüel anlamda yeterli gördüğünden ve sayı olarak da hiç de azımsanamayacak bir potansiyele sahip olduğundan acil önlemler paketi hazırlama görevini kendine verir. Çiçek gücü hareketi böyle bir ortamda ortaya çıkar. Artık rock müziğin konusu ağırlıklı olarak dünya sorunlarıyla ve çözüm yollarıyla ilgilidir. Durum böyleyken protest şarkılar okul kantinlerine ve üniversite kampüslerine sığmaz olur ve listelerde boy göstermeye başlar. Çiçek çocukların

dinlediği protest-folk ve blues ağırlıklı rock gruplarının bir de merkezi vardır: San Fransisco'nun Haight-Ashbury bölgesi. Çoğunluğunu orta sınıf beyazların oluşturduğu bu insanlar genel olarak 'hippi' olarak adlandırılır. Kaftan giyip, dünyayı değiştirme hayalleri arasında aşk ve barış öğütleyip şiddeti kesinlikle reddeden bu insanlar, inanılmaz bir hızla çoğalırlar.

Beatles'ın Hindistan'da Maharishi Yogi'yi ziyareti

Bu sıralarda rock müzisyenleri ve dinleyicileri arasında gelişen mistisizm modasıyla birlikte din mevzuları da hayli popüler olur. Kuşkusuz bu durum rock için yeni bir durum değildir ama bu sefer dönülen din, Little Richard ya da Jerry Lee Lewis'in yaptığı gibi Hristiyanlık değil, Hinduizm ve Budizm başta olmak üzere doğu dinleridir. Bu konudaki en tanınmış olay, Beatles elemanlarının Hindistan'a tanınmış Hindu hoca Maharishi Yogi'yi ziyarete gitmesidir. Daha sonra diğer rock grupları da Beatles'ı izlemiştir. Bu yıllarda rock müzikte bir doğu enstrümanı olan sitar yaygın olarak kullanılmıştır. Rock'taki bu doğu modasıyla birlikte müzisyenlerin ve dinleyicilerin uyuşturucuya olan ilgileri de bir anda artar. Bu uyuşturucuların başında gelen LSD, henüz yasaklanmadığından aspirin kadar çok kullanılır hale gelmiştir. Rock'n'roll, drugs, sex; bir slogandan çok dönemin bir özetidir.

ABD'de başlayan çiçek gücü hareketlerinin İngiltere'ye taşınması fazla zaman almamıştır. İngiliz gençliğinin genel durumu Amerikalılardan biraz daha farklıdır. Örneğin Amerika'nın Vietnam'daki varlığında İngiliz hükümetinin de bir çok katkısı olmuştur ancak İngiliz gençleri hiçbir zaman bu savaşa gitmek gibi bir korku yaşamamıştır. İngiltere'deki iklim koşulları San Fransisco'daki sıcak gecelere benzemese de, İngiliz hippileri de ellerinden geldiğince kendi hippiliklerini icra ederler. Ancak acid rock grupları henüz Amerika'da-

ki kadar ünlü olamamıştır.

Bu arada, genel olarak bütün rock grupları bu hareketin destekçisi olsa da iki tanesi vardır ki fazla aykırı kaçmaktadır ve bunlar, zaman zaman çiçek çocukları kızdırır. Biri çiçek, böcek tripleriyle dolanan Amerikan gençliğine kargaşa öneren, sado-mazoşizmden bahseden şarkılar yazan Velvet Underground, diğeri de hippilerle zaman zaman alay eden, *Freak Out* gibi albüm isimleri kullanan Frank Zappa yönetimindeki The Mothers of Invention'dır. Menajerleri aynı olmasına karşın bu iki grubun da birbiriyle anlaşabildiği söylenemez. Velvet Underground'un temel direklerinden Lou Reed, Mothers Of Inventions'ın beyni Zappa için, "onun kadar yeteneksiz birini daha görmedim" demiştir.

60'lar boyunca yaşanan hareketler, amaçladıklarının yarısına bile ulaşabilmiş olsaydı kuşkusuz dünya bugün çok daha yaşanılır bir yer olurdu. Potansiyelin bu kadar fazla olmasının nedeni`'yapılanma'nın alışıldık herşeyin dışında gelişmesinden ileri gelir. Bu sıradışılığın en fazla sivrildiği unsur ortada belirgin bir lider olmamasıdır. Başı çeken insanlara elbette zaman zaman rastlanır ama kimse o yıllarda lider konumunda değildir. Dylan'ı medya böyle göstermek ister ama Dylan alay eder. Che'nin posterleri ve görüşleriyle ruhani lider olduğu söylenir. Che'nin o yılların en popüler isimlerinden birisi olduğu gerçektir ama onun bu popülerliğini yaptıklarına mı yoksa uzun saçına, sakalına, sert bakışlarına, erken ölümüne mi borçlu olduğu tartışılır. Bütün bu lidersizliği, romantikliği ve insancıl istekleri hareketin artı puanlarını oluşturur. Ancak bu katılım, olayı kısa sürede popülizm tehlikesine sürüklediği ve herkes bir süre sonra çiçeği 'moda' haline getirdiği için, hareket umulan sonuçların çeyreğine bile ulaşamadan hippilik sona ermiştir. Üstelik bütün bunları entelektüel bir romantizmle yapan insanların bugün birer işadamı, bürokrat, düzen adamı olmanın ötesinde düzen savunucuları olmaları hayli umut kırıcıdır. O yıllarda ortamdan etkilenerek de olsa, Vietnam'a gitmeyi reddeden Bill Clinton, bugün ABD başkanıdır. Hippiliğin ölümünden sonra daha anarko bir gençlik hareketi olarak yippiliği başlatan birkaç isimden birisi olan Jerry Rubin, ABD'de

yuppie olarak anılan ilk insandır.

"Rock müziğin dünyayı değiştireceği" rüyasının bu 'son'a ulaşmasını hızlandıran birçok üzücü olay olmuştur. 69 yazında Brian Jones'un ölümüyle başlayan seri ölümler bunun en belirgin örnekleridir. Jimi Hendrix, Janis Joplin ve Jim Morrison'un art arda gelen ölümleri; dört silahsız öğrencinin Kent State Üniversitesi'nin bahçesinde Vietnam karşıtı bir gösteri yüzünden güvenlik görevlileri tarafından öldürülmesi; Beatles'ın sinir bozucu bir şekilde dağılması; birkaç rock festivalinin fiyaskoyla sonuçlanması yukarıda anlattığımız bütün gelişmeleri hızlandıran karşılıklı etkenler arasındadır.

Rock Dallanıyor

Tekrar rock'ın 60'lardaki gelişimine dönersek; bu yıllarda rock, daha önce de belirtildiği gibi, bir eğlence aracı olmaktan çıkıp kendi alt kollarını yaratmaya ve tehlikeli bir 'sanat' olarak anılmaya başlamıştır. Gitar önem kazanmış, rock'çılar grup çalışmasını keşfetmiş, rock, ağırlıklı olarak gruplar tarafından yapılmaya başlamıştır. Enstrümanlar üzerinde virtüozluk önem kazanmıştır. Rock'a, taciz eden ve sonraki yıllarda da baki kalan 'gürültü' bu yıllarda girmiştir. Gitar, rock müzik üzerinde hakimiyeti ele almış, hattâ 60'lardan Jimi Hendrix gibi bir dev gitarist çıkmıştır. Bu yarı Cherokee kızılderilisi siyah adam, hem rock gitarın hem de rock müziğin gelişiminde gerçek bir yol ayrımıdır. Jimmy Page, Jeff Beck, Pete Townshend, Duane Allman gibi gitar devleri de ilk bu yıllarda boy göstermişlerdir.

Beatles çılgınlığı durulur gibi olduğunda onun yerine İngiltere duvarları "Clapton is God" (Clapton Tanrıdır) yazılarıyla doldurulmuş, Eric Clapton'ın çalıştığı bütün gruplar ün sahibi olmuştur. Bunlardan özellikle Yardbirds, John Mayall's Bluesbreakers ve Cream grupları dönemin İngiltere'sinin en iyi gruplarındandır. Yardbirds'de gitarı sonradan Jimmy Page alacaktır ve bir süre sonra değişen elemanlarla adı önce New Yardbirds'e, sonra da efsane Led Zeppelin'e dönüşecektir. Cream ise çok başarılı blues-rock albümler yap-

Jimi Hendrix

tıktan sonra kendi isteğiyle dağılacaktır.

60'larda başka birçok isim olsa da sonuç olarak asıl parsayı götüren kuşkusuz Beatles'dır. Endüstri, temiz yüzlü Beatles'a karşılık sokak çocuklarını ve daha asiyane ve sert müzik isteyenleri de memnun etmek maksadıyla kötü çocuk

imajlarıyla birlikte Rolling Stones'u sunmuştur. Bu durum Beatles'a rakip bulmaktan çok, Beatles dinleyenlerden daha agresif birşeylere de ihtiyaç duyanları toplamaktan ibarettir. Dolayısıyla aralarında ciddi bir sürtüşme olmamış, hattâ birbirlerine zaman zaman destek olmuşlardır.

60'ların İngiltere'sine baktığımızda bütün gruplar sapkınlık derecesinde blues ve rhythm and blues'la uğraşmaktadır. Animals, Yardbirds, Cream, Rolling Stones gibi "sıkı" tanımına uyabilecek gruplar bile blues'la ya da rhythm and blues'la henüz tanıştıklarından zaman zaman araklamaktan ya da taklitten, tuhaf cover'lar yapmaktan geri durmamışlardır. Amerika'da adı sanı duyulmamış bir çok blues'cu, Atlantik'in öbür ucuna gelmiş ve burada epey mal, mülk, ün sahibi olmuştur.

1960-70 arası kurulan gruplar iki ana grupta toplanabilir. Bu 10 yılın ilk yarısında kurulan The Animals, The Doors, Rolling Stones ve The Who gibi gruplar 1960'ların devleridir. 65-70 arası kurulan Pink Floyd, Deep Purple, Led Zeppelin, Yes, Genesis gibi gruplar ise 70'li yılların hattâ günümüzün popüler rock gruplarıdır.

Bir yandan Beatles, The Who ve Rolling Stones'un çılgınlık boyutundaki popülerliği, bir yandan Doors, Dylan gibi politikler, bir yandan da Yardbirds, Cream gibi sert gruplarıyla 60'lı yıllar rock için en önemli gelişme yıllarıdır.

Beatles, The Who ve Rolling Stones gibi grupların yanında daha 'piyasa' bir görünümle popülerliğini sürdüren Temptations, Beach Boys ve Dave Clark Five gibi 'temiz yüzlü' ve vokal ağırlıklı gruplar da türer. Bu grupların içerisinde en tutarlısı Dave Clark Five'dır. Kısa sürede büyük paralar yapan grup Beatles'ı taklitle suçlanmış, hattâ basında Beatles-Dave Clark Five kavgası başlamıştır. 1963 yılında *Glad All Over*'la başlayan 'patlama'ları birkaç yıl sonra sönecektir. Ancak grup 1973 yılına kadar sürüne sürüne de olsa varlığını sürdürür.

Beatles ortalığı kasıp kavuruyorken ABD'de harıl harıl Beatles'a alternatif bir grup aranır. Four Seasons böyle lanse edilen gruplardan bir tanesidir. Grup hiçbir zaman Beatles'a rakip olamamış, sadece kolay akılda kalan ve kolay unutu-

lan hit şarkılar üretmiştir.

Rock'ın Altın Yılları

Rock'ı kendisine konu olarak seçmiş kitaplar 70'li yılları anlatırken hep yukarıdakine benzer başlıklar kullanır. Ben de adet yerini bulsun diye aynı başlığı kullandım. 70'ler gerçekten de rock'da çok büyük gelişimlerin görüldüğü yıllardır. Burada 'görüldüğü' sözcüğünü özellikle kullandım, çünkü bu gelişim 70'lerde yaşanmamıştır. Sadece 60'ların ikinci yarısında oluşumunu tamamlayan progresif rock, hard rock, konsept albümler ve tiyatral sahne şovları gibi rock'ın yeni unsurları bu yıllarda popüler olmuştur. İleride işleyeceğimiz gibi aşırı popülerlik işleri karıştırmış, rock tıkanmış, yeni birşeyler üretemez olmuş ve punk doğmuştur. Popüler müzikte hiçbir zaman olmayan, olması olanaksız görünen şeyler 70'lerin en önemli unsurlarıdır. Örneğin uzun sololardan, dinleyiciyi bıktırma tehlikesi açısından popüler müzikte hep kaçınılmıştır. Oysa 70'lerde dakikalarca süren sololar revaçtadır. Şarkı uzunlukları da popüler müzikte pek 4 dakikayı geçmemiştir. Oysa 70'lerde tek şarkıdan ibaret birçok albüm vardır. Konserler bile saatler boyu sadece bir ya da iki şarkı çalınmasına rağmen binlerce dinleyiciyi toplamıştır. Yine aslında 60'ların ikinci yarısına ait bir özellik olmasına karşın şarkı sözleri en az beste kadar önemlidir 70'lerde. Ancak üzerinde kafa yorulmuş şarkı sözlerine itibar etmek 60'lardakinden çok daha popülerdir. Glam rock'ta sahne şovları çok önemli olmuştur. David Bowie, Pink Floyd ve Peter Gabriel (Gene-

Robert Fripp

sis'le) gibi birçok isim sahnede tiyatroyu aratmayacak kostümlerle, oyunculukla ve olmayacak çılgınlıkta şovlarla çok etkili olmuştur. Pop listeleri tamamen rock grup ve müzisyenleri tarafından işgal edilmiştir. Rock hiç olmadığı kadar fazla ciddiye alınmış, bacak bacak üzerine atılıp üzerinde düşünülüp ahkam savurulacak bir kimlik kazanmıştır. Bütün bunlardan bugünün rock'ını oluşturmaya yetecek kadar malzeme kalsa da, rock'ın bu kadar büyümesi bu modanın da geçmesini sağlamıştır.

David Bowie

70'ler 'süper grup'ların yıllarıdır. Ancak 50'lerin Elvis Presley'i ya da 60'ların Beatles'i gibi "en bi süper" yoktur. Herkes süperdir ve sadece süper olana ekmek vardır. Dönemin süperleri Pink Floyd, Yes, Genesis, Emerson Lake And Palmer, Deep Purple, Led Zeppelin, Black Sabbath gibi birçok gruptur. Öyle süperlerdir ki albümleri milyonlu rakamlarla satar, turnelerde toplamı milyonlara varan rakamlarda dinleyici karşısına çıkarlar. Herşey 'mega'dır uzun lafın kısası. Çünkü rock, bütün radikal çıkışlarına karşın acayip bir sektör olmuştur artık.

Bu yıllarda rock, her mevzuda görüş beyan etmeyi ve 'kompleks' yapıtlar vermeyi kompleks haline getirmiştir. Deep Purple, Barclay James Harvest senfoni orkestralarıyla kayıtlar yapar, Pink Floyd çoksesli takılır ve nefeslilere müziğinde bolca yer verir, hattâ Montreux klasik müzik festivaline ilk kez bir rock grubu olarak gider; Yes ve Moody Blues eski felsefi fikirlerden yola çıkarak albümler yapar. Bu yıllarda her iki rock grubunun birinde klasik piyano ya da klasik gitar eğitimi almış birisini bulmak mümkündür. "Progresif rock" terimi de bu müziği anlatmak için kullanıl-

maya başlanır. Derin blues ve 19. yüzyıl klasik müziği etkileriyle progresif terimi gerçekten de bu müziğe uymuştur.

Tabii ki bu yıllarda rock yapan bütün grupları progresif rock ya da aynı şeyi anlatan art-rock terimleri içerisine sığdırmak mümkün değildir. Rock, artık pek çok alt kollar yaratmıştır. Hard rock, soft rock, senfonik rock, heavy metal, punk rock ve new wave bu yıllarda gelişimini tamamlamış rock alt kollarındandır. 70'lerle ilgili atlanmaması gereken bir başka özellik de, rock gruplarının single'larla değil, albümlerle iş yapıyor oluşudur. Listelerde bu süper grupların tek bir single'ı bile bulunmayabiliyorken, birkaç albümle birden listelerde varlık gösterirler.

Durum böyleyken dahi plak şirketleri inatla 50'lerdeki Elvis'in ya da 60'lardaki Beatles'ın yerini alacak bir grup aradılar. Adaylar arasında kimler yoktu ki: Love Affair, The Bay City Rollers hattâ Jackson Five (Aralarında Michael Jackson'ın da olduğu 5 tane çocuk). Bu gruplar teen-ager'lar haricinde popüler müzik dinleyicileri tarafından yeterli ilgiye mazhar olamamıştır.

70'lere özgü bir başka gelişme de rock'ın ABD ve İngiltere tekellerinden çıkma eğilimi göstermesidir. Başta Kanada ve Avustralyalı gruplar olmak üzere birçok ülke müzisyeni rock sahnesinde kendilerine bir yer kaparlar.

Rock'ın Tıkanması ve Punk Patlaması

70'lerin ikinci yarısına gelindiğinde rock artık salonlara uygun hale gelmiştir. Endüstri hayatından memnundur. Plak satışları ve konser gelirleri hiç olmadığı kadar iyidir. Rock'a alternatif pop müzikler aramaktan başka birşey yapmayan endüstri, yeni gruplara hiç yüz vermez. Çünkü rock içerisindeki 'ihtişam' devrinde sadece sofistike müziklere ve pahalı organizasyonlara yüz verildiği düşünüldüğü için yeni bir grubu denemek çok pahalıya mal olacaktır. Rock yapanlar turnelere artık ancak onlarca TIR'la çıkabilir. Milyonlarca dolarlık elektronik aletlere sahiplerdir, hepsi çok zengindir. Rock tüketici gençliğin siparişleri üzerine yapılır hale geldiğinden yeni birşey çıkma şansı neredeyse yok edilmiş-

tir.

Eldekiler zaten tükenmediği ve satışlar iyi gittiği için 60'larda barlardan, publardan grup toplayan plak şirketleri bu yıllarda yeni gruplara hiç şans tanımaz. Eğer yeni bir grubun albümü yapılacaksa, ancak 'diğerleri' gibiyse ona şans tanınır. 'Satış garantisi' meselesinden dolayı. Dolayısıyla da yeni gruplara eskiyi taklitten başka şans bırakılmaz.

Bütün bunlar olurken 'mega'lar haricindeki grupların ne yaptığına göz atarsak: Küçük gruplar büyük salonlarda çalamazlar, paraları yoktur. Barların hepsi disko olmuştur, kulüplerde ise büyük ve ünlü gruplar çalmaktadır. Küçük gruplara da küçük pub'larda neredeyse üste para vererek 15-20 kişi karşısında çalmaktan başka şans kalmaz. Artık 60'lı yıllar çok geride kalmıştır. Yani elektrogitarı, bası ve davulu eline alan, ben rock grubuyum diye çıkamaz. Yapılan müzik komplekstir ve kamuoyu bunu istemektedir. Tabii bunlar endüstrinin görüşleri. Savaş sonrasında, Frank Sinatra'nın, Perry Como'nun popüler olduğu yıllarda gençlik yeni birşeylere nasıl aç ise ve bu yüzden rock'n'roll büyük bir ilgiyle karşılanmışsa, 75 sonrası gençliği de aynı açlığı ve boşluğu taşır hale gelmiştir. 50'lerde rock'n'roll dinleyenler artık büyümüş ve 'olgun' insanlar olarak daha usturuplu müziğe evet der olmuştu. Oysa onların çocukları hiç de öyle düşünmemektedir.

1976 yılında herşeye rağmen yeni birşeylerin çıkmasının zamanı gelmiştir. İşte punk patlaması böyle bir atmosferin sonucunda oluşmuştur. Tek parola vardır: "Cesaret! Herşey olabilir."

Rock türleri genel olarak birbirine yakındır. Hemen hemen tamamı çözüm arayan, sevgiye dayalı, isyanla birlikte hoşgörüyü de barındıran alt kollardır bunlar. Punk rock ise bu gelenekten gelmez. Çünkü rock'ın o güne kadar üzeri kapalı da olsa gelişmiş bir de karanlık kanadı vardır. Başta Velvet Underground olmak üzere ağırlıklı olarak New York'un garaj gruplarının geleneğidir bu. Punk da tıpkı bu 'karanlık' gelenek gibi diğerlerinin aksine sevgiyi değil birikmiş nefreti, hoşgörüyü değil kargaşayı, vahşeti savunur. Topluma olan tepkileri ise 68'lerin çiçek çocuklarından çok

farklıdır, şiddet de barındıran yoğun bir tepkidir bu. Punk, polis copuna çiçek uzatmaz, tam tersi önce davranıp copu eline alır.

Punk, ne Hendrix gibi, Morrison gibi ölmek, ne Mick Jagger gibi işadamı olmak ne de Paul McCartney gibi popsal takıntılarla ABD'nin en fazla vergi veren isimlerinden birisi olmak istemediği için, bütün bunları umursamayıp geçmişten hiç bahsetmemeyi ilke edinip entelektüel bir birikimi olmasa da anarşist kişiliğini oluşturmuştur.

Punk için hep olmadık yorumlar yapılmıştır. Örneğin punk'ın bütün gelirini Moskova'dan karşıladığı yaygın bir görüştür. Yani punk sık sık 'komünist' olarak tanımlanmıştır. Bununla da kalmaz, çıkış noktalarından birisinin anti-faşizm olmasına karşın 'faşistlik'le de suçlanır. Punk bu konuda inat ve itinayla yanlış anlaşılmıştır. Örneğin Clash, *White Riot* şarkısında siyahların mücadelesini örnek alıp beyaz bir direniş yaratmayı öne çıkarıyorken, basın bu şarkıyı özellikle yanlış yorumlayarak ırkçıymış gibi sunar. Eski tüfek çiçek çocuklar kravatlarını düzeltirken bu müzik karşısında kusma eğilimleri gösterir. Birçokları bu müzik rock olamaz, diyebilecek kadar cesurdur.

Bir punk'çıya göre punk, herkes için geçerli olan, ama çeşitli şekillerde birlikte yaşamaya alışılan bütün sorunlara dürüst bir cevaptır. Geçmiş yoktur ve gelecek de karanlıktır. Bunun için punk ne geçmişle ne de gelecekle ilgilenir. Geçmiş adı üstünde geçmiştir. Geleceğe ise daha çok vardır. Bu günü bok götürüyorken, 10 sene sonrasını düşünmenin âlemi nedir?

Punk kesinlikle şehirlidir. Şehrin, teknolojinin getirdiği sorunlar punk'ın başbelasıdır. Punk kısaca 'herşey'e karşı çıkar. Çünkü bugün olanlar ve yaşananlar dünyayı yemiş bitirmiştir. Artan işsizlik, hayat standardının düşmesi, çevrenin mahvolması, polis, devlet, aile, kariyer, tıkış tıkış okullar, politika, bayrak, milliyet, can sıkıntısı, monotonluk, her türlü ilim irfan yuvaları bir punk'ın nefret ettiklerinin sadece küçük bir bölümünü oluşturur. Ortada doğa diye birşey kalmamışken doğa ile –görünen yöntemlerle– uğraşmak da aptalcadır. Komünizm fazla hayalcidir, punk'ın hayal gücü

Anarchy in the UK

farklı işler. Feminizmde tuhaf takıntılar vardır. Midelerini en fazla faşizm, kapitalizm ve emperyalizm bozar. Kısaca bütün ideolojilere karşıdırlar. Çözüm ise kargaşadır, kaostur. "Yapma"ya dayalı her yol denenmiştir. Şimdi sıra "yıkma"ya gelmiştir.

Rock'n'roll o güne kadar hep başkaldırı açısından önemli bir silah olarak görünmüştü. Ama punk, rock müziğe de lanet okur, çünkü rock artık para, şan, şöhret ve egolar için kullanılan bir araç haline gelmiştir. Ama punk gruplarının da tek silahı rock'dır, çünkü onlar da birer rock grubudur. Ayrıca hepsi iyi birer rock dinleyicisidir. Çünkü dinleyecek başka birşey, herhangi başka bir seçenek yoktur ortada.

Rock'n'roll çalıp kimsenin yapmadığı kadar gürültüyü, azgınlığı ve vahşeti sergilediler. Aslında özetle bütün yaptıkları rock'n'roll'u, rock'n'roll'a karşı silah olarak kullanmaktan başka birşey değildir.

70'lerin müziğinin aksine punk'ta kalite ve hoşa gitmek kaygısı kesinlikle yoktur. Hattâ Sex Pistols herkesi punk yapmaya çağırır. Bazen öyle primitif çalarlar ki, izleyenler ister istemez, bu müziği ben de yapabilirim gibi bir kanıya kapılır. Sonuç olarak 1977 yazında sadece Londra'da 400'ün üzerinde yeni grup ortaya çıkar.

Çoğu 20 yaşın altında gençler tarafından yapılan bu müzik herşeyiyle düşündüklerini açığa vurur. Sık sık "Biz bokuz ve toplumunuza sıçarız" diyerek felsefelerini özetleyen bu grupların rrr sesleri, garip ve rengarenk kılıkları, sağı solu kazınmış saçları ve mutasyon geçirmiş gibi görünen suratlarıyla, yani "diğerleri"ne göre aykırı görünüşleriyle başları her zaman derde girmiştir. Polis 'renkli' ne varsa topla-

maya başlar ve sonuç olarak punk'lar banliyölere doğru itilir. Ama bu da bir çözüm olmaz, çünkü buralarda da hem halk hem polis punk'ların bir araya gelmelerini önlemeye çalışır. Bu yüzden punk'lar çok özel ve garip buluşma yerleri bulmuşlardır.

Sex Pistols

Punk herşeye nefretle bakıyorken, kamuoyunun da bu boya çukuruna düşmüş gibi görünen insanlara sevgiyle yaklaştığını da söylemek pek mümkün değil. O yıllardaki basından birkaç punk tanımı yaparsak: Der Spiegel; "Lümpen proleterler ve bunalımlı küçük burjuva çocukları", Paris Match; "Punk, Batı Almanya'daki terörizmin ardından gelen yeni bir nihilist çılgınlık."

Punk'ın nereden çıktığı konusunda kesin birşeyler söylemek zor olsa da, bu türün ilk icracıları olarak 60'lı yıllarda incelediğimiz Velvet Underground anılır. Kuşkusuz Velvet'ın müziği punk'la birebir aynı değildir. Ancak hem sözler, hem de müzikteki sinir bozuculuk itibarıyla aynı paralelde müzikler olduğu pekala söylenebilir. Genel bir değerlendirme yapıldığında punk, The Who'nun ilk halleri, 60 ortalarının garaj grupları ve Velvet Underground gibi bir çok grubun mirasçısı, David Bowie ve Mott The Hoople'ın devamı gibi görünür. Ancak Sex Pistols bütün bu fikirler için şunları söyler: "osuruktan ve aptalca".

Punk'çıların sıradışılıklarının ilk göstergesi olan görünümleri toplumun çeşitli kesimlerince değişik biçimde yorumlanmıştır. Birçoğu özenti, değişik olma takıntısı vb. tanımlar yapar. Bernd Hahn ve Holger Schindler'in yazdığı *Punk* adlı kitaba göre: Nazi işaretleri seksüel serüvencilikleri, tasmalar toplumun vurduğu zincirleri, yırtık elbiseler maddi durumlarını ifade etmek, çatal iğneyi kulağa geçirmeleri duydukları yoksulluktan kaynaklanan nefreti tarif içindir. Saçlarını gıda boyalarıyla boyarlar. Ucuz olan herşeyi kullanırlar. Giyilen hiçbir parça birbirine uymaz, hiçbir

şekilde armoni yoktur.

Punk'ı çıkaran grup her ne kadar Sex Pistols ise de, çılgınlık halini almasını sağlayan insan menajerleri McLaren'dır. Sex Pistols, 18 yaş civarında sokak çocukları tarafından kurulmuştur. McLaren'ın 'Sex' isimli tuhaf butiğinde buluşarak anlaşan elemanlar, McLaren'ın çizmek istediği imaja çok uygun olarak dikkat çekmek, tahrik ve taciz etmek, itici olmak gibi amaçlarla kurulmuş, bu anlamda bütün amaçlarına ulaşmışlardır. Sex Pistols elemanları Kingsroad'a gidip iyi giyinmiş insanların üzerine tükürmek, yeni bir takım elbise alıp onu paramparça ederek giyinip oraya buraya çiş yapmak gibi 'icraat'a masum masum takılıyorken, onların bu tavırları sonradan 'punk stili' olmuştur.

Johnny Rotten

Grubun vokalisti Johnny Rotten daha önce hiç şarkı söylemediğinden mikrofona bağırmakla yetinir. Diğer elemanların da durumu fazla farklı değildir. Çoğu, enstrümanlarını nasıl tutacağını bile henüz öğrenen bu insanlardan basçı Glen Matlock'un konu üzerine görüşleri şöyledir: "Milletin gitar çalmanın zor olduğunu nereden çıkardığını anlamıyorum. Bana çok kolay geldi. Akoru tutuyorsun, bir tane vuruyorsun müzik oluyor".

Gruba sonradan giren ve şiddet dozunu iyice artıran (yine Sex mağazası tayfasından) Sid Vicious bir punk efsanesidir. Kız arkadaşını öldürmekten davası sürerken kendini öldürmüştür. Bu yıllarda Sex Pistols'ı çılgınlık derecesinde takip eden hayran kitlesi çok önemlidir. Başta da söylediğim

gibi bu hayran grubundan birçok punk grubu çıkmıştır. Bunlardan bir bölümü (örneğin punk'ın diğer mühimmatı Clash) çok önemli müzik grupları olmuştur.

Sex Pistols'ın barlara sığmayıp patlama yapmasıyla birlikte punk patlaması yaşanmış, grup sürekli konserlerle ve girdiği plak şirketlerinden kısa sürede atılması (bu arada milyonlarca dolar tazminat alması) sayesinde epey köşe dönmüştür.

Punk çılgınlığı da diğer bütün rock çılgınlıkları gibi kısa sürede endüstri tarafından emilmiş ve "moda"laştıktan sonra punk giysileri en lüks mağazaların kataloglarında bile bulunur olmuştur. Sonuçta da bir altkültür olarak çılgınlık boyutunu yitirmiş, herkes eski hayatına dönmüştür. Ancak punk kültürü ve punk rock, rock müzikte yeni birçok kapı açmıştır ve değişik türler ya da isimler halinde müzik olarak varlığını sürdürmektedir.

İngiltere punk hareketiyle çalkalanıyorken ABD'de durum biraz daha farklı gelişmiştir. Amerikan grupları da rock'ta yepyeni yollara sapmış, birçok yeni icraatta bulunmuştur. Ancak Amerikan grupları müzikleriyle de sözleriyle de çok daha entelektüel ve sakin takılmışlardır. Özellikle Patti Smith, Ramones, NY Dolls, Talking Heads gibi New Yorklular new wave'in, yani yeni akımın temsilcileri olarak 80'lerde de söz sahibi olmuşlardır.

Heavy Metalli Yıllar

80'ler rock'ta bin türlü türün ve yolun bulunduğu yıllardır. Bir yandan Sting, Dire Straits gibi kendi halinde isimler rock'ın yumuşak, popüler ama haysiyetli bölümünü götürüyorken, bir yandan da post punk, new wave gibi müzikler bütün hızlarıyla yola koyulmuştur. 70'lerden kalma bir alışkanlık olarak uzun sololar, 80'lerde neredeyse sadece solodan ibaret albümler yapacak müzisyenler yetiştirmiştir. 70'lerin çeşitli kollarından gelen birçok gelenek 80'lerde birbirinden farklı yollar halinde sürdürülmüştür. 80'ler bütün bu (rock içerisindeki) tür karmaşasına karşın kendi içinde karmakarışık bir müzik olan heavy metale mal olmuştur.

Hattâ bütün rock grupları bu çatı altında toplanmaya çalışılmıştır.

Heavy metali anlatan kitaplar aşağı yukarı şöyle der: "Heavy metal 60'larda The Who, Iron Butterfly, Vanilla Fudge, Jimi Hendrix, Yardbirds hattâ Cream gibi isimlerle başlar; 70'lerde Black Sabbath, Led Zeppelin ve Deep Purple gibi gruplarla altın yılını yaşar ve 80'lerde Iron Maiden, Metallica gibi gruplar başı çeker."

Sting Bombay'da

80'lerdeki 'yeni' anlamıyla heavy metal, bu terimle hard rock'ın ayrılmasını gerektirmiştir. Bugün Foreigner, Mr. Big, Gun hard rock'tır. Iron Maiden, Metallica, Megadeth heavy metal'dir.

Bana sorarsanız Deep Purple ya da Led Zeppelin hiçbir zaman heavy metal yapmamıştır. Jimi Hendrix ya da Vanilla Fudge için 'metal' muhtemelen sadece bir takım elementleri çağrıştırır. Steppen Wolf, ünlü şarkısı, bir zamanların gençlik marşı *Born To Be Wild*'da 'Heavy Metal Thunder' dediği için terim popüler olmuştur.

Bugünkü heavy metal 70'lerin ortalarında doğmuştur. Çıkışında bir kısım ergen dışında kendisine dinleyici bulamamış bir garaj müziğidir. Bu bol hard rock etkili yeni tür, o yıllarda yaşanan rock'ta tekelleşmeler ve yeni grupların yaşama şansı olmayışı yüzünden bir türlü kafasını uzatıp açığa çıkamamıştır. 70'lerin ortasında rock'a gelen büyük punk tokatından sebeplenen müzik türlerinden birisi olarak moda 'new wave' adını o da kullanır ve New Wave Of British Heavy Metal ortaya çıkar. Punk tokatı o ana kadar garajlardan bir türlü çıkamayan birçok genç heavy metal grubuna ilaç gibi gelir ve "fırsat bu fırsattır biz de varız" derler. Deyiş

o deyiş, eksik olmasınlar hâlâ varlar.

Bu genç gruplar varlık göstermeye başlamıştır ama medya hâlâ onlarla ilgilenmemektedir. Plak şirketleri ise new wave ve disco'dan kafasını kaldırıp heavy metal'i fark etmemekte inat halindedir. Sonuçta gruplar varlıklarını underground olarak sürdürüp bastıkları birkaç single'ı ve demo kayıtlarını kendi konserlerinde satmaya çalışırlar. Müzik endüstrisi ise her zamanki kalın kafalılığıyla heavy metal'deki potansiyeli (tıpkı rhythm and blues, rock'n'roll, punk gibi) farketmekte geç kalır. Ama bu durum daha fazla böyle süremez: Iron Maiden'ın ilk albümünün İngiltere listelerinde 5 numaraya çıkmasıyla herşey değişir ve heavy metal'li yıllar başlamış olur.

Bu NWOBHM akımından bugüne kalan pek birşey yok. Hattâ bu dönemin heavy metal gruplarının kayıtlarını bulmak bile imkânsıza yakın. Bu dönemi en iyi anlatan albüm Metallica'nın davulcusu I ars Ulrich'in 1990 yılı sonlarında umduğundan fazla uğraşarak oluşturduğu "NWOBHM Revisited" toplama plağıdır. Albümdeki şarkıların tümüne yakını Ulrich'in, akibeti belli olmayan birçok grubun master kayıtlarını bulması sonucunda oluşmuş.

Iron Maiden - *Sancetuary*
Paralex - *White Lightling*
Sledgehammer - *Sledgehammer*
Angelwitch - *Extermination Day*
Diamond Head - *It's Electric / Helpless*
Raven - *Don't Need Your Money*
Jaguar - *Back Street Woman*
Weapon - *Set The Stage Alight*
Tresspass - *One Of These Days*
Holocaust - *Death or Glory*
A.II.Z - *Treason*
Venom - *Angeldust*
Saxon - *Motorcycle Man*
Def Leppard - *Getcha Rocks Off*

Yukarıdaki liste sözü geçen albümdeki şarkıların bir kısmına ait. Listede de apaçık görüleceği gibi bugüne

NWOBHM gruplarından pek birşey kalmamış. Listedeki isimler içerisinde gerçek bir çıkıştan söz edilebilecek sadece üç isim var: Iron Maiden, Saxon ve Def Leppard.

İngiliz olarak başlayan heavy metal kısa süre içerisinde egemenliği Amerika'ya bırakır. İngiliz müzik basınının olmadık müzik gruplarına verdiği destekler de bu durumu fazla etkileyemez.

Kısa zamanda heavy metal basını, jargonu, üniformaları oluşur. Heavy metal nedir? Bir rock türü müdür, bir ruh hali mi; yoksa bir yaşama şekli mi?...gibi soruları heavy metalcilere sorarsanız hepsi birdendir. Üstelik fena halde 'kültür' taştıklarından, edebiyatı, mitolojiyi, politikayı hattâ plastik sanatları yakın takibe almış entelektüel abideler olduklarından, ama bir türlü anlaşılamadıklarından bahsederler. Metalcileri bir tek metalciler anlar. Ama anlaşılan onlar da yanlış anlar! Çünkü birbiriyle bu kadar çelişen bin türlü görüş, felsefe bir müzik türünde nasıl toplanabilir, anlamak zaten zor.

Heavy metal görüş olarak da o kadar fazla dağılmıştır ki, zamanla tek çatı altında toplamak olanaksızlaşmıştır. Saxon'un militarizmi, Venom'un, Guns'n'Roses'ın ayırımcı çıkışları, Ozzy'nin ezdiği civcivler, Iron Maiden'ın parçaladığı köpek yavrusu, Anthrax'ın, Sacred Reich'ın radikal tavırları birbirinden alakasız bin alanda icraat hali göstermiştir.

Komünizm, faşizm, anarşizm, ırkçılık, devrimcilik, vahşilik, lümpenlik, asilik, Hristiyanlık. Bu heavy metal'de herşeyi bulmak mümkündür. Birbiriyle ilgisiz bu kadar fazla alanda 'faaliyet' halinde olan heavy metal'in elbette 'genel' birşeyleri de vardır. Örneğin kafalarını bir yukarı bir aşağı sallamadan müzik dinleyemezler, dilleri bir türlü ağızlarına giremez ve hep küfür ederler.

Rock müzikte hakaret hep olmuştur. Ancak heavy metal daimi 'küfür' halindedir. Plak kapağına not düşer ya da konserde durup dururken avaz avaz bağırır: "Fuck Youuuuu". Ama niye? Adam senin müziğini dinlemeye gelmiş ya da plağını almış. Adama niye durup dururken cinsel birleşme talebinde bulunuyorsun?

Sebepsiz bir asilik, genel bir vahşilik söz konusudur. Asi-

liğin asaletiyle anlamsız vahşiliği hep karıştırırlar. Heavy metal bir altkültür olarak vardır ama asla bir karşı kültür olamamıştır. Ortada bir tepki vardır ama bu tepkinin neye karşı olduğu belirsizdir. Kimi eşcinsellere küfür ederken, kimi devlete, kimi göçmenlere, kimi de tabulara küfür eder. Genellikle de herkes herşeye küfür eder. Kendi içerisinde de çelişen bin türlü küfür.

Heavy metal herşeye karşıdır, ancak nasıl ve neden olduğunu bir türlü açıklayamaz. Punk da herşeye karşıydı. Ama punk'ın kendi içerisinde tutarlı bir 'mantığı' vardır. Ve asla ayırımcı değildir. Oysa heavy metal'de 'herşey' vardır. Faşizmden anarşizme kadar herşey!

Kapitalizmin ihtiyacı olan genel 'düzen' haline karşılık olarak radikal kültür 'düzensizliği' savunmak durumundadır. Bunun için de müzikte başvurulacak yöntemlerin en geçerlilerinden biri 'gürültü'dür. İşte heavy metal içerisinde speed metal ve sonradan da thrash ve death metal'ler heavy metal'in ayrımcı çıkışlarına karşı radikal bir tavır olarak çıkmışlardır. Akıllıca kullanıldığında gürültü iyi birşey olabilir. Bu anlamda Ramones'in, Sex Pistols'un gürültüsünde bir 'tavır' vardır. Oysa Napalm Death'in, Deicide'ın, Death Angels'ın gürültüsünde genel bir 'anlamsızlık' hali söz konusudur. Kimi zaman çok ilginç şarkı sözlerine rastlansa da onlar öncelikle birer 'müzik' grubudur. Yani beklenen 'müzik' yapmalarıdır. Oysa gürültüleriyle taciz etmeyi bile beceremeyen bu gruplar plak yapmak yerine kitap yazsalar çok daha hayırlı bir iş yapmış olurlar bence. Ortada müzik olmayınca sözler neden bahsederse bahsetsin kurtarmaz. Makinalı tüfekle ateş ediliyormuş gibi bir davul, avaz avaz bağıran bir adam ve tuhaf gitarlar, ne zaman bitip ne zaman başladığı belirsiz şarkılar...

Çoğu zaman 'hız' bir kalitelilik göstergesi oluyor heavy metal grupları arasında. Kim *en* makinalı tüfek gibi davul çalıyor, kim sol elini *en* fazla gezdirebiliyor gitarın klavyesi üzerinde, kim kafasını bir yukarı bir aşağı *en* fazla sallayabiliyor, kimin dili *en* uzun? O, *en* iyi müzisyen ya da dinleyici oluyor genellikle.

Istanbul'daki Ian Gillan konserini (ağırlıklı olarak Istan-

bullu heavy metalcilerin rağbet ettiği) sahneden izleme şansına sahip olmuştum. İlk 10-15 sıra konserin 5 dakikasını bile seyredemedi. Kafalarını öyle bir hızlı salladılar ki konser sonuna kadar müzik bile dinleyebildiklerini sanmıyorum.

Gösteriş ve ihtişam da heavy metal'in bir başka özelliği. Pahalı montlar, çizmeler, ışıldak metal takılar üniformaları. En pahalı Levi's'leri 'özenle' yırtıyorlar. Giysilerde imaj hep asi, tavırsa sadece vahşi.

80'li yıllarda heavy metal öyle yağlı bir geçim kaynağı haline gelmiştir ki, üzerinde heavy metal ya da fuck you yazan herşey para etmiştir. Olmadık gruplar bile biraz distortion yardımıyla ünlü olmuştur. Bütün bunlar heavy metal'in çerçevesini genişletmiş, hattâ birçok ilgisiz rock grubu heavy metal çatısı altında değerlendirilir olmuştur. Hattâ kendi sektörü içerisinde hemen hemen bütün rock grup ve müzisyenleri heavy metal çatısı altında toplanır. Bu şekilde sanki rock, heavy metal'in bir uydusuymuş gibi gösterilir. Neredeyse metalci ve rocker kelimeleri aynı şeyleri anlatmaya başlamıştır.

Aslında plak şirketleri uyumsuz imajlarından dolayı heavy metal gruplarına plak yapmayı pek sevmezler. Bu, rock için alışıldık bir durumdur. Bir grup ya da akım 'akıllı uslu' görünmüyorsa 'kaka'dır. Ama plak şirketlerinin bu tavrına karşın heavy metal popüler müzik içerisinde en yağlı kazanç kapılarından birisi olur. Bir anda üzerinde heavy metal yazan herşey para etmeye başlayınca endüstri de herşeyin üzerine heavy metal yazar.

Kimi grupları da heavy metal çatısı altına direkt olarak sokamayınca onlar için yeni heavy metal türleri ürettiler. Ne olursan gel, metal dergâhının kapısı herkese açık! Molly Hatchet, Blackfoot ve Lynyrd Skynyrd gibi güney rock'ının önde gelen isimlerine 'southern metal' denilmesi bunun en komik örneğidir.

80'li yılların sonlarında Türkiye'de rock hiç olmadığı kadar popüler olmuştur. Gerçi 70'lerde de rock, Türkiye'de tanınmış, sevilmiş hattâ birçok batı grubunun plakları Türkiye'de de yayınlanmıştır. Türk pop müziği de rock müziğin etkisinde kalmış, Moğollar, 3 Hürel, Grup Bunalım gibi

birçok yoğun rock etkili grup kurulmuş ve popüler olmuştur. Ancak ülkemizde hiçbir zaman 80'lerin sonundaki kadar tamamıyla batı taklidinden ibaret bir rock çılgınlığı yaşanmamıştır.

Türk rocker'ları, 80'lerin sonunda hemen hemen sadece heavy metal çerçevesinde saçlarını uzatıp, metal aksesuarlarla Türkiye'nin hiç alışık olmadığı tuhaf görünümler sunmaya başladılar. Ancak Türk metalcileri, mütemadiyen bu batı müziğiyle Türk milliyetçiliği yapmaktan da geri durmadılar. Bu milliyetçilik tripleri hemen hemen aynen batıda da yaşandığı için insan fazla yadırgamıyor. Ancak, bizimkiler toplumda daha tuhaf durdukları, Müslüman mahallesinde salyangoz satan bir görünüm sergiledikleri için kendilerini bu halleriyle kabul ettirmek üzere tuhaf yollar seçtiler. Genel söylemleri "Bakmayın saçlarımızın uzun olduğuna, durmadan küfür edişimize, deri ceketlerimize, yırtık kotlarımıza, ağır aksamlarımıza; bizler aslında hiç de göründüğümüz gibi değiliz. Uslu çocuklarız aslında"dır. Yani hem asilik emaresi olarak yapabilecekleri ne varsa yaparken bir yandan da aslında ne kadar uslu, milliyetçi aile çocukları olduklarını tekrarlayıp dururlar. Metalin en radikal kanatlarından birisi gibi görünen death metal'e takılan Türk metalcileri için bile böyledir bu durum. Burada ister istemez Ogan Güner'in Çalıntı dergisi heavy metal özel sayısında sarfettiği şu cümle geliyor insanın aklına: "Herkesin onayladığı, en azından anlayışla karşıladığı bir altkültür ne boka yarar diye düşünüyor insan". Bugün Kargo vs.'nin yaptığı ve rock dediği o "şeye" hiç değinmiyorum bile.

Günümüzde Rock

Daha önce de değinildiği gibi rock müzik muhtelif kereler kısırlaşmış, kendini tekrar eder konuma düşmüştür. İşte 80'lerin bitimiyle birlikte heavy metal'in de başına aynı şeyler gelir. Gerçi heavy metal asla bitmemiştir, ancak rock üzerinde heavy metal'in hâkim ağırlığından bugün eser kalmamıştır.

Rock'a bugünkü umut veren kimliğini kazanmasındaki

en büyük yardımcı (büyük şirketlerin güdümünde de olsa) *independent*, yani bağımsız firmalardır. Punk'la birlikte yayılan bu küçük firmalar sayesinde rock, sadece beş büyük plak şirketinden çıkanlarla kısıtlı kalmamıştır. 80'lerin sonunda iyice açığa çıkan bir başka gerçek de İngiltere'nin, ABD ile karşılaştırıldığında hemen hemen hiçbirşey yapamaz hale gelmiş olmasıdır. Bütün popüler gruplar ABD'den çıkarken İngiltere'de sektörün verdiği bütün desteğe rağmen birkaç balon dışında tutulan bir tür ya da grup olmamıştır. Independent kelimesinden kısaltılarak 80'lerin sonunda 'türetilen' indie-dance akımı medyanın bütün desteğiyle bir süre kamuoyunu oyaladıysa da başlarda iyi satan bu türün temsilcileri birer ikişer yok olmuştur.

Genel olarak heavy metal'in çıkmaz haline ve gerici tavırlarına karşı bir arayışa girilmiştir. Metal içerisinde metale alternatif olarak geliştirilen, heavy metal gericiliğine tepki olarak oluşan ve yoğun punk etkileri bulunan speed metal, thrash ve death ise sebepsiz gürültü halinde devam ettiği için beklenen yeni soluğu getiremez. Beklenen nefes ise 90'larda yine Amerika'dan gelir. Seattle adındaki küçük bir kentin büyük payı vardır bu 'nefes'te. ABD'nin kuzeybatısında, bütün sanayisi kerestecilikten ibaret küçük bir liman kentidir Seattle. Burada medya onları farkedene kadar kendi kendine yıllarca garaj köşelerinde takılan birçok grup underground kültürlerini lokal olarak yayar. 1980'den itibaren kendi kayıtlarını kasetler halinde ve underground yöntemlerle yayan bu gruplar 1987'de kendi başlarına kurdukları Sub Pop plak şirketiyle birlikte işi ciddiye bindirmeye başlarlar. Uzun yıllar kendi başına fanzinler, kasetler, konserler yapan bu insanların Melody Maker'da "Seattle'da binlerce gitarlı canavar var" başlığıyla yayınlanan bir yazıyla önleri açılır. Hele Nirvana'nın *Nevermind* albümü çıktıktan sonra bu sefer bütün batıyı grunge adında bir çılgınlık hali sarar. 1988 yılında Dinosaur Jr. ile başlayan Seattle'lı albümler dizisi 90'dan itibaren Pearl Jam, Soundgarden, Alice In Chains gibi gruplarla çılgınlık halini alır. Bu arada ABD'nin diğer kesimleri de boş durmaz ve yüzlerce alternatif rock grubu milyonlu rakamlarla albümler satmaya başlar.

90'ların ikinci yarısından itibaren alternatif rock gruplarında teknoloji, daha yoğun kullanılır. Endüstriyel müzik, tekno ve hattâ ska, altın yıllarını yaşamaya başlar. Artık uzun saçlı dinleyicilerin gittiği davul, bas ve gitardan oluşan standart rock konserlerinin neredeyse tamamına "dinozor" muamelesi yapılıyor. Popüler müziğin bütün alanlarına sirayet eden rock müzik, daha "trendy", daha "parti çılgını" bir görünüm kazanmış durumda.

Günümüzde Rock Dinozorları

90'lara gelindiğinde 60'lardan ve 70'lerden kalma birçok isim yoluna devam ediyor. Kısaca şimdi ne yaptıklarına bir göz atarak bu bölümü nihayete erdirmek niyetindeyim.

Pink Floyd, *Final Cut* albümünden sonra tekrar albüm yapmak isteyince bu duruma Roger Waters'ın tepesi attı ve izin vermeyerek açtığı davayı kaybetti. Waters'sız Pink Floyd eski sound'undan uzaklaşmış olsa da *Momentary Lapse Of Reason* ve *Delicate Sounds Of Thunder* gibi 'iyi' albümler yaptı. Deep Purple, malum beş kişiyle 84'de tekrar toplanıp kaydettiği iki orta derecede etkili albümden sonra Gillan'ı kadro dışı bırakarak yerine Lynn Turner'ı aldı ve tuhaf bir albüm kaydetti. Sonra tekrar aklını başına toparlayıp Gillan'a döndü ve yeni albümler yaptı. Ancak Deep Purple batı tarafından neredeyse unutulmuş durumda. Jethro Tull da bu unutulanlar arasında. 87'de onlara yıllarca tek bir Grammy vermemekle ayıp ettiğini düşünen endüstri, gruba kategori bulamayınca *Crest Of A Knave* albümüne, heavy metal dalında bir Grammy verdi. Bu durumla en az benim kadar heavy metal dergileri de dalga geçti. David Bowie 80'lerin ortalarında biraz yalpa yaptıysa da kurduğu Tin Machine ile toparladı. Gerçi bu dönem hayatının en az albüm sattığı dönemini yaşadı ama tıkanmadığını ispatladı. Sonra 1993 yılında *Black Tie White Noise* albümünden itibaren tekrar yalnız başına ve sıkı bir dönüş yaptı. Neil Young, Lou Reed, Santana, Peter Gabriel, Johnny Winter, Eric Clapton, Lynyrd Skynyrd, Mick Jagger, Robert Plant de yoluna devam edenlerden.

A

Acid-rock (Bkz. Psychedelic rock)

Aid Türkçe'de tam karşılığı 'yardım' olan bu kelime endüstri tarafından birşey yararına konser ya da festival yapmak suretiyle vicdan rahatlatma ya da sevimli görünme işlerinde kullanılır. Live Aid, Farm Aid gibi çok ünlü yardım konserleri olduğu gibi ufak tefek 'aid' konserleri de vuku bulur.

Akor İkiden fazla sesin armoni kurallarına uygun olarak bir arada, tek bir sesmiş gibi çalınması durumu. Bir alttaki madde olan 'Akort'la karıştırılmamalıdır.

Akort Bir gitar teli (ya da davul derisi vs.) titreştiğinde çıkan ilk ve en kuvvetli ses bu telin akortlu olduğu notadır. İşte bu işlem sırasında do çıkması gereken yerden do, re çıkması gereken yerden re çıkıyorsa o enstrüman doğru 'akortlu' demektir. Durum böyle değilse do çıkması gereken yerden do çıkana kadar gitarın kulağıyla oynanır. Şimdilerde tuner denilen aletler elektronik olarak bu işi yapsa da hâlâ birçok müzisyen bu konuda kulağından başka hiçbir şeye güvenmez. Başvurulan bir başka yöntem de en yakın telefonu açıp la olduğu kesin olan çevir sesine göre akort yapmaktır. Eğer gitarın do çıkması gereken yerinden hiç ses çıkmıyorsa muhtemelen teli kopmuş demektir.

Akustik Yunan asıllı bir sözcüktür. Kapalı bir yerde seslerin dağılım şekline denir. Elektrikli müzik aletlerinin kullanılmaması durumu da böyle adlandırılır (Akustik davul, akustik band). Ayrıca sesle ilgili ulaşımı, doğumu, alımı gibi özellikleriyle ilgilenen fizik koludur.

Alaturka (alla turca) Bu terim genellikle bir tuvalet çeşidi olarak algılanmasına karşın, 'Türk gibi' anlamına gelir. Müzikte de 'Türk müziği benzerinde' demektir.

Alternatif Rock Rock müzik, birçok açıdan alternatifsiz bir müziktir. Dolayısıyla rock'ın alternatifi de kendi içerisinden çıkmış ve alternatif rock adını almıştır. Alternatif rock, asla formları belirlenmiş, net ayrılıkta bir

tür değildir. Sadece var olan endüstri rock'a duyulan tepki olarak oluşmuş bir 'alternatif'tir. Bu açıdan bakıldığında, Velvet Underground'dan Faith No More'a kadar uzanan geniş bir çerçevede incelenebilir.

Altın Plak Endüstrinin kendi kendine verdiği, ne işe yaradığı belirsiz tuhaf ödüllerden birisidir. Plak şirketleri kendi sanatçılarına verirler. İlk olarak 1905 yılında müzikten epey para kazanan kemancı Marie Hall'a verilmiştir. Bugünkü anlamda ilk altın plağı Şubat 1942'de RCA firması, Glenn Miller orkestrasına bir plakları 1.200.000 sattı diye vermiştir. Her ülkede değişik kotalara göre verilen bu ödül İngiltere'de 500.000 satan single'ların ve 200.000 satan albümlerin sahiplerine verilmektedir. (Ayrıca Bkz. Platin Plak)

Altkültür Tanıl Bora'nın *Gençlik ve Altkültürleri* (Dick Hebdige, *Gençlik ve Altkültürleri*, İletişim Yayınları, 1988) kitabının önsözünde çok güzel özetlediği gibi, altkültür, 'toplum içinde cemaat'tir. Egemen ahlak yapısı, iletişim şekilleri, barınma, eğlenme kısaca 'kültür'ün dışında, aynı kavramların bir topluluk tarafından farklı ve tamamen kendine özgü bir biçimde oluşturulmasına 'altkültür' (subculture) denir. Çingeneler ya da Mormonlar gibi ezeli altkültürler olduğu gibi, hipsterler, teddy boy'lar gibi geçici altkültürler de olabilir.

Alto Kadın ve çocuk seslerinin en pes olanıdır. Bu sesin enstrüman karşılığını alto enstrümanlar oluşturur (Alto saksofon).

Aranjman Türkçe karşılığı tam olarak düzenleme demektir. Bir şarkının yeniden yorumlanması sırasında yapılan düzenlemeler de bu tanıma dahildir. Ancak genellikle şarkının daha çekici ve ilginç hale getirilmesi işlemleridir.

Armonika Özellikle blues'da makam mevki sahibi olan ağız mızıkasıdır. Önceden muhtelif enstrümanlar bu isimle anılmışsa da ağız mızıkası şeklinde ilk armonika 1830'lu yıllarda yapılmıştır (Little Walter, Phil Wiggins).

Arpej Esas olarak arp çal-

ma anlamına gelir. Ancak müzikte bir akoru oluşturan notaların ayrı ayrı ama birbirinin peşi sıra çalınması demektir. Özellikle rock baladlarında çok itibar görür.

Art-rock (Bkz.Progresif rock)

Arya Operada söylenen solo şarkılar.

B

Baba Rock jargonundaki baba Al Capon'dan da, Demirel'den de annenizin eşinden de farklıdır. Birisi birşeyi iyi yapıyorsa o babadır. "Şu Satriani çok baba gitarcı be abi" ya da "Tom Waits babamızın yeni albümü çıkmış gördün mü?"

Balad Müzikte terim olarak kullanılması 12. yüzyıla kadar uzanır. 12. yüzyılda güney İtalya halkının söylediği kısa dans şarkısını anlatır. Daha sonraları halk müziği karakterleri taşıyan, 'sanatsal' müziğin zıddı olarak daha basit ve solo bir müziği tanımlamaya başlamıştır. Halk müziğinde aşk şarkılarında kullanılsa da yakın zamanda birçok türün baladları ortaya çıkmıştır. Rock baladları, yavaş ve 'içli' rock şarkıları anlatır. Birçok rock grubu çeşitli baladlar kaydetse de kimi rock grupları da asla balad yapmamak gibi bir tavır almıştır. Örneğin Rush'ın hiç baladı yoktur. Heavy metal grubu Anthrax da alay etmek maksadıyla tek bir balad kaydetmiştir. *Nisefuckinballad* adındaki bu şarkı stüdyoda ve 'anında' sözlenir, bestelenir ve kaydedilir. 'Uyutucu' rock baladlarıyla alay mahiyetindeki şarkının sonunda kız aslında kanserden ölecektir fakat grup bunu uzun bulur ve kıza kamyon çarpar.

Bando Vurmalı ve nefeslilerden oluşan tempolu olmasından başka pek bir numarası olmayan resmi (genellikle askeri) gösteri-yürüyüş orkestrasıdır.

Bar İçki içilen yer. Bazısında 'hafif' müzik çalar, insanlar ya havaların nasıl gittiğinden filan bahseder ya da memleket, dünya kurtarma işleriyle iştigal eder. Bazısında da rock çalar ve insanlar eğlenir.

Bar Grubu Ün, para, kontrat gibi fani şeylere henüz ulaşamamış olduğu için üç beş kuruş mukabilinde bar-

larda çalan gruplara denir.

Bas En pes erkek sesine bas denir. Ancak rock müzikte bas denildiğinde bas gitar anlaşılır. Genellikle dört adet kalın telden oluşan, perdeli ya da perdesiz olabilen bu enstrüman yaygın olarak elektrikli haliyle kullanılır (Roger Glover/Deep Purple, Stuard Hamm).

Bebob, bob Cazı, daha önceki stillerin basit armonilerinden ve temel ritmlerinden kurtaran, modern cazın başlamasını sağlayan türdür. Bu açıdan erken modern caz olarak da tanımlanabilir. 40'ların müziği olan bebob, cazda daha ilginç yollar açılmasını sağlamış, beat kuşağı gibi kültürleri etkisi altına almıştır. Bebob'ın en ünlüsü hiç kuşkusuz efsane saksofoncu, namı diğer 'Bird', Charlie Parker'dır.

Bemol Bir sesin yarım ses kalınlaştırılacağını gösteren işaret.

Billboard 1894 yılından bu yana varlık gösteren haftalık Amerikan müzik dergisidir. Ancak Billboard müzik dergisi, diğer dergilerden çok farklı bir konuma sahiptir. Öncelikle listeleri en fazla etkili ve belirleyici olan dergi odur. Sırf bu özelliği bile Billboard'u endüstrinin en 'güzide' dergisi haline getirmiştir.

Bis Konser bittikten sonra seyirciler sanatçının tekrar sahneye çıkıp birkaç şarkı daha söylemesini pek severler. Bu durum genellikle sanatçının da işine gelir. Konser bittikten sonra seyirciler hep beraber el çırpmak, ıslık çalmak suretiyle sanatçıyı tekrar sahneye çağırır. Sanatçı da bunun ilk seferinde nazlanmaz ve gelip birkaç şarkı daha söyler. Bazan iki hattâ üç kere geldiği de olur. Sanatçının seyirci isteği üzerine ek olarak sahneye çıkmasına bis denir. Genellikle biste neler çalınacağı, kaç kere bise çıkılacağı önceden belirlenmiştir. Ancak bu durumun çoğu izleyici tarafından bilinmesine karşın seyirciler sanatçıyı geri çıkmaya kendilerinin ikna ettiğini düşünmek isterler.

Bisiklet (Bicycle) ABD'de, bekârların takıldığı barların jargonunda biseksüelleri tarifte kullanılır. Queen'in *I Want To Ride My Bicy-*

cle'ında da bahsi geçen bisikletin aynı şeyi ifade ettiği söylenir.

Blöfçü Bilmediği, duymadığı gruplar ve müzisyenler hakkında çene yapmayı çok seven insanların genel adıdır. Bu insanların geliştirdiği bir takım taktikler vardır, bunları iyi bilip ona göre tavır almak gerekir. Özellikle ülkemizde sık görünen bu tip insanlara müzik yazarları arasında da bolca rastlanır. Ezberleri çok kuvvetlidir, sağdan soldan duydukları grup ve müzisyen isimlerini belleğe hemen kaydedip senden duyduğunu ona satmak suretiyle yaşar giderler. Hattâ ondan duyduğuyla sizinle tartışmaya girip üste çıkmayı deneyebilirler. Yapılması gereken "Simenon'un yeni konser albümü çıkmış ulaşabildin mi?" gibi bir soru sormaktır. Yanıt muhtemelen "Hayır ama çok iyi olduğunu duydum." olacaktır. Evet siz de rahat rahat orta parmağınızı gösterip Simenon'un bir müzisyen değil polisiye yazarı olduğunu söyleyebilirsiniz.

Bluegrass 1940'lı yıllarda tanım olarak ayrılan bir çeşit country müziktir. Hillbilly müzikten gelen bu tür, keman, banjo, gitar, mandolin gibi enstrümanlarla yapılır. Kentucky'de bir bölgenin adı olan Bluegrass, müzik terimi olarak Bill Monroe And The Bluegrass Boys grubundan alınmıştır.

Blues Dini içerik taşımayan ilk Afro-Amerikan müziklerindendir.

Bofs Best Of'lar anlamına gelen bir kısaltmadır. Plak şirketleri, yayınlayacak albüm bulamadıklarında seçme şarkılardan oluşan "Best Of", "The Hits", "Greatest Hits", "The Legend Of" gibi muhtelif isimlerde anılan albümler yayınlar. Bunlara kısaca bofs denir.

Boogie (Boogie Woogie) Blues'da bir piyano stili olarak başlamıştır. Ragtime'dan etkilenmiştir. Texas ve Louisiana eyaletlerinde barlarda 'muhabbet' olsun diye başlamıştır. Eğlenceli bir müzik türüdür. Stil olarak sol el ritim basmakla meşgulken sağ el de blues doğaçlamalarıyla iştigal eder. 30'ların sonunda John Hammond'la birlikte daha hızlı çalınmaya başlamış ve big band'ler devrinde

toplumsal bir çılgınlık halini almıştır. 40'ların sonundan itibaren rhythm'n'blues'un popüler olması ve rock'ın icadından sonra ABD'nin güneyinde de rock'çılar tarafından çok rağbet gören bir stil olarak günümüze kadar gelmiştir. Bugün woogie kısmı kullanılmaz. (Ayrıca Bkz. Southern Rock)

Booklet Bir sonraki madde ile çok karıştırılır. Hiç alakası yoktur. Disklerin ya da plak setlerinin içerisine konulan küçük kitapçıklara denilir.

Bootleg Bir zamanlar Amerika'da kaçak içkiler için bu terim kullanılırmış. Genel anlamı kaçak ya da kanunsuz iş demektir. Rock müzikte de gruba ya da gorillerine çaktırmadan konseri kaydetme işidir. Daha sonradan bu kayıtlar (iyi yapılmışsa) kıymete binebilir ve plak ya da CD olarak yayınlanabilir. Plak şirketleri ünlenmiş bir grup ya da rock müzisyeni için yayınlayacak birşey bulamadıklarında bootleg avına çıkarlar.

Bubblegum Sakız anlamına gelen bu kelime teen-age öncesi yaşlara hitaben yapılan pop müziktir. Endüstrinin dinleyici sınıflandırması bir tuhaftır. Beğeniler bunda her zaman etkin rol oynamayabilir. Teen-age müziğine hazırlayan bu müzik teen müziğinden daha ritimli, daha bir marş gibi, daha fazla nakaratlı şarkılardan oluşur. Beatles'ın ünlü *Yellow Submarine*'i bir bubblegum klasiği olarak anılır (Jackson Five, The Osmands, Tarkan).

Buddha Hindistan kökenli tanrısız dinlerden budizmin (Evet hem tanrısızdır, hem de dindir. Tuhaf ama gerçek. Siz budizmin bir din değil, yalnızca bir felsefe ekolü olduğunu söyleyenlere inanmayın. Budistlerin tapınakları vardır, tapınaklarda tapınılır ve tapınılan yerde din var demektir!) kurucusu. Yaşadığı dönemde rock henüz keşfedilmediğinden olsa gerek rock'la aslında bir ilgisi yoktur. Ama özellikle 60'larda rockerlar için hayli önemli bir şahsiyettir.

C

Cajun Amerika'yı işgal edenlerin hepsi İngilizce konuşmuyordu elbette. Louisiana eyaletine yerleşen Fransızlar ve çalıştırdıkları

köleler Fransızca konuşuyordu. Bu nedenle Fransızca konuşan köleler kendilerine zorla kabul ettirilen bu yeni dil ve kültürden etkilenerek Fransız-Afrika müziği karışımı bir müzik oluşturdular. Bu yörede yaşayan ve Fransızca konuşanlara Cajun, bu müziğe de cajun müziği denir. Bugün zaman zaman İngilizce yapılsa da bu müzikte hâlâ ağırlıklı olarak Fransızca hâkimdir. (Bkz. Zydeco)

Caz Dünyanın ilk popüler siyah müziğidir. Sanılanın aksine cum çak ça çak seslerinden ibaret değildir. Yine sanılanın aksine Charles adında bir adam bulmamıştır. Yani çarls, çars, carz, caz gibi bir evrim geçirmemiştir. Caz kelimesi Fransızca jaser sözcüğünden gelir ve İngilizcedeki ilk hali jazz değil jass'dır. Anlam olarak Türkçe karşılığı aslında aynıdır. Dilimizde "caz yapmak" olarak argoda vardır. Yani jazz, kelime anlamı olarak boş, gereksiz lafı ifade eder. Müzikte ilk kullanılışı ise 1916'da Chicago'daki Schiller's Cafe'de çalan davulcu Stein'in grubuyla olur. Stein'in grubu Schiller's Cafe'de devrin diğer müzisyenlerine göre alışılmadık bir müzik yapıyorken yerel müzisyenler birliği grubun müziği için caz yapıyorlar, yani gevezelik ediyorlar diyerek aşağılamaya çalışır. Ama kafenin yöneticisi bu alayı reklam olarak kullanır ve grubu "Jass Band" olarak lanse eder. Sonuç olarak grup eskisine oranla çok daha fazla ilgiyle karşı karşıya kalır ve bir süre sonra caz kelimesi müzik terminolojisine bağımsız bir tür olarak girer. Caza bir tarif bulma çabaları boşuna olur. Tarih boyunca yapılan caz tanımları ya eksik ya da tamamen yanlış olmuştur. Caz için kesin olarak söylenebilecek bir tek şey vardır, o da dünyanın en özgür müziklerinden birisi olduğudur. Öylesine bir özgürlük ki kesinlikle hiçbir sınır yoktur. Cazcı çalması gerekeni değil, çalmak istediğini çalar. Caz çerçevesinde blues, rock, klasik müzik hattâ rap yapılabilir. En piyasa şarkılar bile iyi cazcıların elinde tabiri caizse 'adam' olabilir. Cazın bir başka özelliği de kendisini bütünüyle dünyaya saygın bir müzik türü olarak kabul ettirebilmiş tek siyah müzi-

Creole Geçidi, New Orleans (1973)

ği olmasıdır. Gerçi şu anda siyahların tekelinde değildir, yani beyazlar da hakkını vererek yapabilmektedir ama kökler ve çıkış itibarıyla siyah Amerikan müziğidir. Emprovizasyon, cazda oldukça önemli bir yer tutar. Pek çok cazcı aynı şarkıyı her defasında başka başka çalar. Keith Jarret, klasik müzikle cazı şöyle karşılaştırır "Klasik müzikte önemli olan icradır, yani nasıl çalındığı. Çünkü ne çalınacağı zaten bellidir. Oysa cazda durum çok farklıdır. Önemli olan nasıl çalındığı değil, ne çalındığıdır. Caz dinleyicisi her an yeni birşeylerle karşılaşmaya hazır olarak dinler bu müziği." Bundan yola çıkarak cazın her zaman emprovizasyona dayalı bir müzik olduğu sonucunu çıkarmak da yanlıştır. Daha önce de belirtildiği gibi "caz sadece şöyledir" şeklindeki laflar gerçeklikten uzaktır. Cazın çıkışında çok çeşitli müziklerden oluşturulan bir kombinasyon söz konusudur. 300 yıl boyunca 10 milyondan fazla Afrikalı yeni dünyaya taşınmıştır ve bu insanların büyük çoğunluğu batı Afrika'dan getirilmiştir. Batı Afrika'da doğal olarak birbirinden çok farklı birçok kültür ve bir çok çeşit müzik iç içe yaşar. Amerika'ya getirilen bu insanlar Amerika'da beyazlarla birlikte yaşamalarına rağmen köle oluşlarından dolayı beyazlardan ve ana yurtlarında yaşadıkları kültürden farklı yeni bir kültür geliştirir. Köleler satılırken aileleri de bölündüğü için eski kültürlerinin büyük bölümü yok olmuştur. Ancak bunu caz için eksi puan olarak değerlendirmemek gerekir. Ragtime'da görülen senkoplu ritimler cazda da vardır ve bunlar kısmen Afrika kökenlidir. Bu ritimler, Avrupa klasik müziğindeki senkoplu ritimlerden de pek farklı değildir. Ama bundan dolayı pek çok müzik araştırmacısının düştüğü hataya düşüp cazı Afrika müziğiyle Avrupa müziğinin bir karışımı olarak tanımlamak doğru olmaz. Caz için "Afrika ritimlerinden, ragtime'dan, iş şarkılarından ve Avrupa armonisinden karışarak blues'un içinden çıkmıştır" demek yapılabilecek en doğru tanımlama olur. Ancak bütün bu karışım sürecinin nasıl yaşandığını

tahmin etmek zordur. Belirlemek ise imkânsız. İlk caz orkestraları hakkında çok az şey biliniyor. Ancak caza geçiş döneminin ardından gerçek caz olarak niteleyebileceğimiz elimizdeki ilk isim kornetçi Buddy Bolden'dır. Ancak Bolden hakkında da çelişkili bilgiler vardır. Çünkü o sıralarda New Orleans'da iki tane kornetçi Buddy Bolden yaşamaktadır. Bunlardan büyük olasılıkla asıl olanı 1931'de çıkan bir kavgada ölür. Bu insanın müziği hakkındaki bilgilerimiz az olduğu gibi ölümünün hemen ardından türeyen ve onun gibi kornet çaldığını iddia eden onlarca müzisyenin de gerçeği ne kadar yansıttığı tartışılır. Ama Buddy'nin çağdaşlarının çok ilerisinde olduğu söylenegelmiştir. 1907-40 yılları arasında ünlü Mississippi teknelerinde Marable adında birisinin emrinde - aralarında Louis Armstrong'un da bulunduğu- bir çok caz müzisyeni çalmıştır. Marable, bu müzisyenlerin hepsini New Orleans ya da diğer şehirlerden bulmamıştır. Önemli sayıda müzisyeni de küçük kasabalardan, köylerden ve çiftliklerden toplamıştır. Bu da cazın sadece şehir kökenli olmadığının kanıtıdır. Büyük şehirler çeşitli yarışmalar sayesinde erken cazın gelişimine sahne olmuştur. Ama sonuçta New Orleans odak noktası haline gelir. Bu şehir 18. yüzyıla dayanan müzik geçmişiyle böyle bir konum için yeterince uygun bir yerdir. Ünlü cazcıların çoğu New Orleans ve civarında doğmuştur. İlk cazın coğrafi dağılımı da tam olarak bilinmiyor. Ama blues'un aksine, yöre farklarından dolayı oluşan stil farklılıkları caz için sözkonusu değildir. Caz, beyazlarca çabuk kabul görmesi itibarıyla diğer siyah Amerikan müziklerinden farklı ve şanslı olarak daha çabuk ilgiye mazhar olmuş, kısa sürede kağıda dökülmüş, tarihi incelenmiştir.

Caz Rock Caz rock, adından da zorlanmadan anlaşılabileceği gibi caz ve rock türlerinin birbirine girmiş halidir. Cazla rock hep yakın ilişki içerisinde olmuş ve cazcılarla rock'çılar sık sık birlikte olmuştur. Örneğin John McLaughlin, Carlos Santana ile defalarca birlikte çalışmıştır. Mahavishnu orkestrada ya da Carlos

Santana'nın grubu Santana'da birbirinden güzel yapıtlar vermişlerdir. George Duke, uzun süre Frank Zappa ile çalışmıştır. Pek çok insanın Deep Purple'dan tanıdığı rahmetli Tommy Bolin'in cazcılarla yaptığı çalışmalar, özellikle de Billy Cobham'la yaptığı *Spectrum* albümü caz ile rock'ın arasındaki ahbaplığı anlatmada yeterli bir örnektir. Crusaders, Blood Sweat and Tears ve Mahavishnu Orchestra gibi onlarca örnek vardır rock'la cazı bir arada götüren. Cazcılar arasında yaşamıyla da rock'çıları anımsatan birçok örnek vardır. Örneğin ünlü Jaco Pastorius, rock'çıları hatırlatır şekilde aklına eseni estiği an yapmayı âdet edinmiş birisidir. Kafasına eser, gecenin bir vakti amplifikatörünü ve bas gitarını alıp herhangi bir parka gider ve saatlerce çalar. Ardından da amplifikatörü de bası da orada bırakıp çeker gider. Jaco'nun Weather Report'a girişi Keith Moon'un Who'ya girişini anımsatır: Jaco bir gün Weather Report'un provasına gider ve Zawinul'a "Ben sizin grupta çalmak istiyorum" der. Zawinul şaşırır ve doğal olarak "Sen kimsin?" der. Cevap ilginçtir, "Ben dünyanın en büyük basçısıyım". Zawinul'a hadi görelim bakalım demekten başka birşey kalmaz ve Jaco bası eline alır, neler yapabileceğini gösterir ve "Ben de sizi seyrettiğimde birşey sanmıştım" deyip telefon numarasını bırakarak grup elemanlarının şaşkın bakışları arasında gider. O günden sonra da Weather Report'a dahil olur. Jaco da bugün yaşamıyor, tıpkı Keith Moon gibi. (Ayrıca Bkz. Fusion)

CD Compact ve Disc kelimelerinin baş harflerinden oluşur. Long Play'lerin aksine üzerindeki sesi bir iğne ile analog okumak yerine lazerle dijital olarak okutan sistemdir. Dayanıklı olması, süreleri göstermesi, beklemeden şarkı atlayabilmesi, programlanabilmesi, dipsesin minimum olması gibi birçok üstünlüğünden dolayı güzelim Long Play'lerin çanına ot tıkamıştır. 1983 yılında yayılmaya başlayan CD'nin ilk çalıcısı 500 pound gibi korkunç fiyatlardayken zamanla epeyce ucuzlamıştır.

Charts (Bkz. Listeler)

Chicago Rock'n'roll'un önceli diyebileceğimiz rhythm and blues için hayli önemli bir şehirdir. Amerika'nın kuzeyindeki bu şehre güneyden özellikle de Mississippi eyaletinden gelen blues'cular Chicago'da rhythm and blues'a altın yıllarını yaşatmıştır. 40'ların sonu ve 50'lerin başında yaygınlaşan bu müziğin temsilcileri arasında başta Muddy Waters olmak üzere Jimmy Reed, Howlin' Wolf, Bo Diddley gibi mühim isimler vardır. Chicago caz açısından da hayli önemli bir şehirdir. 1920'lerin başından itibaren hemen hemen her stilde caz icra edilmiştir.

Cingıl İngilizce jingle kelimesinin okunuşu olarak dilimize girmiş bu sözcüğün tam Türkçe karşılığı 'şıngırdamak'dır. Radyo ve televizyonların kendilerini tanıtmak için kullandıkları çok kısa ve vurucu, akılda kalıcı melodilerdir.

Coint İngilizce joint kelimesinin Türkçe okunuşudur. İçerisinde esrar bulunan sigaraya denir. Özellikle 60'lı yıllarda rock müziğin içerisine girmiş, rocker'lar arasında epey popüler olmuştur.

Consept Album (Bkz. Konsept albüm)

Country Blues Blues'un en eski formudur. Kırsal bölgede, özellikle de Mississippi deltası civarında, Teksas'ın ve Arkansas'ın bazı bölümlerinde yapılan saf blues'dur. Ya tek başına akustik gitarla, bazen de armonikayla birlikte yapılır. Charlie Patton, Blind Lemon Jefferson ve Robert Johnson gibi bir çok ünlü temsilcisi vardır.

Country Müzik Country'nin Türkçe karşılığı taşradır. Country müzik de Amerikan taşrasının müziğidir. Uzun lafın kısası, Amerikan halk müziğine country müzik denir. Amerikan halkı denildiğinde beyazlar hep kendilerini anladıkları için olsa gerek bu müzik de beyaz müziğidir. Önceden hillbilly müzik, C&W (Country ve Western) ile aynı şeyi ifade etmesine karşın bugün country terimi dünyaca tanındığı için diğerleri sadece Amerika içerisinde kalmıştır (Hank Williams Sr. ve Jr.).

Country Pop Bir sonraki maddeyle karıştırılmamalıdır. Bu terim ya direkt pop şarkıları söyleyen ya da müziğini poplaştıran country'ciler için kullanılır. Kenny Rogers, Garth Brooks, Willie Nelson en ünlülerindendir.

Country Rock 1960'ların başında Kaliforniya'da karıştırılmış bir müzik türüdür. Karışımın içerisinde adından da kolayca anlaşılabileceği gibi country ve rock müzikleri vardır. En önemli temsilcileri The Eagles, Poco ve Dillard and Clark gibi gruplardır.

Cover Daha önceden plak olarak yapılmış bir şarkının sonradan başkaları tarafından söylenmiş haline 'cover version' denir. Bu şarkının orijinali çok büyük bir hit olabildiği gibi kimsenin duymadığı, bilmediği bir şarkı da olabilir. 60'ların İngiltere'sinde birçok rock grubu Amerikalı blues'cuların şarkılarının cover'larını yaparak epey para kazanmış, orijinallerinin kat kat üzerinde satmıştır. Cover version'lar endüstri için hayli yağlı bir geçim kaynağıdır. Nostalji pazarlamak suretiyle eski şarkılar tekrar tekrar başka isimlerce yapılarak sunulur. Eric Clapton, bir cover kralı olarak bilinir. *Cocain, After Midnight* gibi J.J. Cale bestelerini, *Ramblin On My Mind, Crossroad Blues* gibi Robert Johnson bestelerini ve daha birçok blues'cunun şarkısını ünlendirmiştir.

Ç

Çiçek Çocuklar (Bkz. Hippiler)

D

D.J. Diy cey şeklinde okunan bu harfler disc ve jockey kelimelerinin baş harfleridir. Radyo, disko, bar gibi müzik yapılan yerlerde şarkıları seçen, çalan ve zaman zaman da sunan insanlara denir. Blues'da tanınmak için zamanında hayli önem taşımış bir meslektir. Başta B.B. King olmak üzere birçok ünlü blues'cu bir süre DJ'lik yapmışlardır.

DAT Digital Audio Tape kelimelerinin baş harfleridir. Yani dijital ses kasetidir. Sesi DCC gibi dijital olarak saklar, ancak biçim olarak

kompakt kasetten ziyade video kasetini andırır. Daha çok stüdyolarda tercih edilen bu sistem 1986 yılından bu yana ortalıkta olmasına rağmen plak şirketlerinden yeterli ilgiyi görememiştir.

Davul Türkçede büyük, enlice bir kasnağın iki tarafına geçirilen deriye çomak ve tokmaklarla vurularak çalınan aletler anlaşılır. Popüler müzikte davul, kroskes, zil, trampet gibi birçok vurmalı aletten oluşan takımdır. Akustik ve elektrikli türleri vardır. (Ayrıca bkz. Kroskes, Zil)

DCC Digital Compact Casette kelimelerinin ilk harfleridir. Her yerde olan ve bugüne kadar kullanılan kasetler analogdur. Bu ise kasette sesi dijital olarak saklayan ve okuyan sistemin adıdır. CD'ler yayıldığında LP'ler saat ya da frizbi olarak hizmet vermeye başlamıştı. Aynı şeyin kasetin başına gelmesini engellemek için bu dijital aletler analog kasetleri de çalabilecek bir teknikle üretilmiştir. Endüstrinin 'daha' mantığının son ürünlerinden birisi olan DCC'ler video kaset gibi tek yönlü olarak hizmet verir. DCC, 1991 yılı başlarında peydahlanmıştır. (Ayrıca bkz, CD, LP, Dijital Kayıt)

Dijital Kayıt En ileri teknolojiyi kullanan; sesleri, bilgisayarların kullandığı bir yöntem olan bitler aracılığıyla saklayan ve işleyen kayıt sistemidir.

Dil Heavy metal konserlerinde sürekli olarak dışarı çıkarılan organın adıdır. Ağzın içinde bulunur ve heavy metalciler için çeneye kadar uzayabilmesi tercih sebebidir. Kiss grubunun basçısı Gene Simmons, sırf dilini çeneye kadar uzatabilmek için dilin altında bulunan ince deri parçasını kestirmiştir.

Dinozor Led Zeppelin, Pink Floyd, Deep Purple, Rolling Stones gibi rock deyince yedi düvelin aklına ilk gelen gruplara verilen genel isimdir.

Disco Kelime olarak Fransızca Discoteque'den yani plak koleksiyonundan gelir. Kolay akılda kalan bir müzikle hoplanılan, zıplanılan yerlere disco denir. Tabii bu müziğe de aynı isim verilir.

Disko denmez, disco denir çünkü Türkiye'de de bütün diskoların kapısında her nedense disco yazar. 1977'deki *Saturday Night Fever* filmiyle altın yıllarını yaşamaya başlamıştır. Bu arada Bee Gees de tekrar listelere uzanma şansına sahip olmuştur. Daha sonra Abba, Boney M. gibi bugünkü örnekleriyle karşılaştırıldığında Bach gibi gelen 'mega' gruplar türemiştir. Teknoloji geliştikçe zaten pek bir ehemmiyeti olmayan bu tür iyice kötüleşmiştir. Yani müzikteki 'daha fazla bilgisayar, daha ucuz üretim, daha çok para' prensibi işlemiştir.

Diskografi Bir tür, grup ya da müzisyenin o güne kadar yaptığı kayıtların dökümü.

Distorsiyon İngilizcede kırılma, bozulma manasına gelen distortion'un Türkçe okunuşu olan bu kelime, rock müzikte genellikle gürültüyü tarifte kullanılır. Temelde amplifikatörün zorlanması sonucu sesin çatlayıp, kalitesizleşerek çıkmasıdır. Bundan yararlanarak kasıtlı ve genellikle gitarla (pedal yardımıyla da olabilir) çıkarılan taciz edici bir sesi tarif eden bu "alışkanlık" özellikle Jimi Hendrix'ten itibaren rock içerisinde vazgeçilmez olmuştur.

Distortion (Bkz. Distorsiyon)

Diyez Bir sesin yarım ses inceltileceğini gösteren işaret.

Doğaçlama Emprovizasyon. Parçanın bir bölümünde bir ya da birden fazla enstrümanın o anda ele ve akla geldiği şekliyle çalınmasıdır. Cazda doğaçlamanın yeri daha fazladır. Rock'ta daha çok psychedelic rock bu iş için elverişlidir. Özellikle Grateful Dead'in sahne şovlarında doğaçlamanın yeri çok büyüktür.

Doktor Rock müzikte bu ünvanı almak için herhangi bir fakülteyi bitirmeye hiç gerek yoktur. En ünlü rock doktorları Dr. Feelgood ve Dr. John'dur. Memleketimizin rock doktorları da Dr. Skull'dır.

Dolby Analog kasetçalarlarda (artık bir de dijital kasetçalarlar var çünkü. Bkz. DCC) bulunan bir düğmeye basınca yapılan işlemin adıdır. Bu düğmeye basıldığında genellikle ses boğuklaşır.

Ancak kayıt esnasında bu düğmeye basılırsa kayıtta dipses minimuma iner. Bu olaya noise reduction (NR) yani gürültü indirgeme denir. Kasete yapılan kayıt sırasında kullanılan manyetik bandın sebep olduğu hışırtıya ait frekans bölgesi abartılarak müzik kaydedilir. Playback sırasında ise o frekans bandı bastırılır. Dolayısıyla müzik seviyesi aynı kalır ancak hışırtı (dipses) azalmış olur. Dolby laboratuvarlarında bulunduğu için böyle anılır. Başlarda sadece Dolby NR şeklindeyken sistem olarak ilerletilerek Dolby B ve Dolby C teknikleri de geliştirilmiştir.

Doo Wop 1945 yılından itibaren New York'un Brooklyn ve Harlem gibi 'siyah' muhitlerinde sokakta yapılan gospel etkili, siyah vokal müziğinin adıdır. Terim olarak geri vokalistlerin asıl şarkıcıya eşlik ederken çıkardıkları anlamsız mırıltı gibi hecelerden türetilmiştir. Çeşitli gospel'cılardan ve The Ink Spots, The Ravens gibi dörtlülerden etkilenmişlerdir. Genellikle köşe başlarında 'keşfedilmeyi' bekleyerek hayatlarını sürdüren doo wop gruplarından birkaç tanesi ünlü olunca bir anda yüzlercesi türemiştir.

Dövme Vücuda iğne ve boya yardımıyla yapılan ve ameliyat haricinde dönüşü olmayan desen. Rock'çılar her türlü süsü, gösterişi pek severler. Dolayısıyla dövme alışkanlığı rock müzisyen ve dinleyicileri arasında epey yaygındır.

Dövme, Rock'n'roll starlarının anısına

Drug 60'ların Rock'n'Roll, Drugs, Sex ayrılmaz üçlüsünün en önemli ikinci parçasıdır. Uyuşturucu manasına gelir, ancak geçen yıllarla

birlikte rock içerisinde marihuana, LSD filan 'out' olmuş ve slogan da Rock'n'Roll, Alcohol, Sex olarak değiştirilmiştir.

Duo İkili. (Simon And Garfunkel, Carter USM)

E

Elektronik Enstrümanlar Akustik olmayan enstrümanlardır. İki çeşittir. Ya (aslen akustik olsa da) transistör, vakum tüpleri gibi elektronik teknikler kullanılarak yapılır. Ya da alet geleneksel yöntemlerle yapılmıştır, fakat sonradan sakız mikrofon benzeri aletlerle elektriklendirilmiştir.

Emprovizasyon (Bkz. Doğaçlama)

Es Notada duraklama zamanını gösteren işaret, bu duraklama bir sigara sığacak kadar uzatılmamalıdır.

Eurovision Şarkı Yarışması 1956 yılında BBC televizyonunda başlamış ne işe yaradığı belirsiz bir şarkı yarışmasıdır. Sadece Avrupa ülkelerinden popçuların katılabildiği bu yarışmanın Avrupa'da pek bir popülerliği kalmamasına rağmen, ülkemizde yıllarca ilgi gösterilmiştir. Öyle ki Eurovision Şarkı Yarışması olduğu akşamlar bütün millet sosyal bir ödevi yerine getirir gibi televizyon karşısına geçip yorum yapar. Her yarışmada hüsrana uğrasak da; "Müslümana oy çıkar mı elin gavurundan" türünden yorumlar yapılıp dursa da bu tuhaf yarışmaya ilgi azalmamıştır. Abba, Bucks Fizz, Johnny Logan gibi epey balonu ünlü yapmıştır.

Exclusive Teen-age dergi ve televizyon programları sayesinde Türkçeye hemen hemen girmiş bir kelimedir. Birisiyle röportaj türünden özel birşeyler yapıldığında kapağa ya da ekrana hava atmak, bir yandan da dikkat çekmek amacıyla yerleştirilir. Bahsi geçen dergi ve televizyon programlarının kullanış anlamı başkalarına çaktırılmadan yapılmış zor bulunur bir durum demektir.

F

Fanzin İngilizce 'fanzine' kısaltmasından Türkçeye transfer olmuş bir kelimedir. 'Fanatik' ve 'Maga-

zine'in (dergi) birleşmiş halidir.

Feed-Back Türkçede tekrar beslemek anlamına gelir. Feed-back istenerek yapıldığı zaman işe yarayan ama istenmeden ortaya çıktığında 'iiiiiiyk' şeklinde sinir bozan bir efekttir. Rock müzikte özellikle gitar feedback'i çok kullanılır. Gitarın tellerinden manyetiğe (pick up) geçen titreşimler oradan da amplifikatöre gider. Eğer amplifikatörden çıkan ses bu sefer (teller kullanılmadan) direkt olarak tekrar manyetiğe alınırsa amplifikatöre bir kere daha geri döner. Böylece ortaya çıkan ilginç ve tiz efektin adı feedback'tir. Feed-back sadece gitarla değil sesi geri alabilen herhangi bir enstrümanla ya da mikrofonla da yapılabilir.

Fender (Bkz. Strat)

Film Müziği Adından da zorlamadan anlaşıldığı gibi filmler için yapılmış olan müziklerdir. Müzik, filmin en önemli unsurlarından birisini oluşturur. Sessiz film devrinde filmin bütün sesi müzikten ibarettir. Sessiz filmin en büyük ismi Charlie Chaplin, kendi filmlerinin müziğini kendisi yapmıştır. Rock müzik de sinemanın vazgeçilmez müzik türlerindendir. Ünlü Easy Rider filminde kullanılmış Steppen Wolf'un *Born To Be Wild*'ında geçen 'Heavy Metal Thunder' sözü sayesinde heavy metal terimi yaygınlaşmıştır. *Passion* (Peter Gabriel) ve *More* (Pink Floyd), *Blues Brothers* gibi birçok film müziği albümü filminden daha ünlüdür.

Flower Power (Bkz. Hippiler)

Folk Müzik Halk müziği demektir. Bir bölge insanının kültürünü yansıtan; ihtiyaç, duygu gibi durumlarını konu olarak seçen bir müzik türüdür. Yaygın bir inanışa göre bütün popüler müzikler folk müziklerden çıkmadır. Her nedense memleketimizde folk müzik denildiğinde Amerikan folk'u anlaşılır.

Folk Rock Bob Dylan'ın öncülüğünü yaptığı, sertleşmiş, rock'laşmış Amerikan folk müziğidir. Byrds'ün Atlantik'in iki yakasında da bir numara olduğu Dylan şarkısı olan *Mr. Tamborine Man* şarkısında Amerikan

folku ilk olarak elektrikli gitarla buluşur. Bu şarkı dünyanın ilk folk rock şarkısı olarak anılır. Bu sıralarda Dylan folk müziğin geleneksel birçok yapısını terketmiş olsa da gitarı hâlâ folkçular gibi çalmaktadır. Dylan'ın 65'te Newport Festivali'ne bir blues grubuyla çıkmasıyla folk dünyası çalkalanır. İlk defa folkçu olarak tanınan birisi eline elektrikli gitar almıştır. Sonuç olarak Dylan burada yuhalansa, sonradan folk müziğe ihanetle suçlansa da bir süre sonra tür olarak folk rock, herkes tarafından kabul görmüştür. Folk rock, özellikle 1965-66 yıllarında oldukça baskın bir ses haline gelir. Popüler bile olur. Listelerde Simon and Garfunkel, Sonny and Cher, The Lovin' Spoonful, The Mamas and Papas ve Byrds gibi isimlerin hitleri vardır.

Freak Aslen LSD kullananlara verilen bu isim, (özellikle bu tanımın bir dönem için bütün San Fransisco gençliğini kapsaması sebebiyle) zamanla bir gençlik altkültüründen olan ya da "kafasına göre takılan" herkes için kullanılır olmuştur. (Bkz. LSD)

Fuck You Heavy metal konserlerinde seyirci ve icracı ilişkisini sıcak tutmada kullanılan bir talep sözü. You'nun u'su genellikle uzatılır ve neden tekrarlanıp durduğu anlaşılmaz.

Fusion İki tür müziği birleştirmek suretiyle müzik yapma işine fusion denir. Füzyon şeklinde fizikte kullanılan terimi aynen müzikte de Türkçeye katma çalışmaları sürmektedir. Başlarda caz ve klasik müziğin karışımını anlatırken bugün çoğunlukla caz ve rock müziklerinin karışımı anlatılır. Caz rock fusion denilen bu işe ilk girişen Miles Davis'dir. Özellikle *In A Silent Way* albümünün konu üzerinde derin etkileri olmuştur. John McLaughlin, Chick Corea ve Al Di Meola gibi isimler de bu konuda epey ürün vermiştir. Weather Report, Spyro Gyra ve Yellow Jackets gibi fusion grupları konularının en ünlüleridir. (Ayrıca Bkz. caz rock)

G

Gam Yunanca kökenli bu

sözcük sekiz notanın kalından inceye ya da inceden kalına gitmesi suretiyle meydana gelen diziyi anlatır.

Garaj Özellikle Amerika'da herşey gibi arabalar ve dolayısıyla garajları da büyüktür. Bu garajlar araba ve tercihan baba da ortalıkta yokken evin kötü çocuğunca rock müzik prova salonu olarak kullanılır.

Garaj Grubu Bir üst maddede anlatılan garajlarda yapılan müziğin endüstriden bağımsız gelişmesi sebebiyle endüstriden bağımsız çalışan rock gruplarına garaj grubu denir. Fakat garaj grupları ne yazık ki genellikle bir süre sonra garaj grubu olmaktan çıkarak stadyum grubu olma yolunda ilerler(!). Kimileri (Grateful Dead, Velvet Underground) sokak ruhundan ödün vermeden müziğe devam ederken kimileri de (Genesis) saçmalar! Bu terim kimi kitaplarda bütün amatör gruplar için kullanılırken, bazılarında da enstrüman alacak parası olmayan okul çocuklarının vokal ağırlıklı müziğine bu isim verilir ve örnek olarak da Beach Boys'un başlangıcı gösterilir.

Getto İngilizce ghetto kelimesinin Türkçe okunuşudur. Ortaçağda, bazı Avrupa şehirlerinde Yahudi mahallelerini anlatan bu sözcük, günümüzde metropollerin 'mahrumiyet' bölgelerini anlatır. Özellikle ABD'deki siyahlar, genellikle gettolarda yaşadıkları için siyah müziğinde çok etkili olmuştur. Rap, hip-hop gibi müzikler siyah gettolarından çıkmıştır.

Gibson (Bkz. Les Paul)

Gig Genel olarak konserleri anlatan bu İngilizce kelime, daha çok barlarda, parklarda ya da sokakta verilen küçük konserleri anlatır.

Gitar Telleri olan, pena, parmak, tırnak gibi yardımcı aletlerle çalınan, elektrik verildiğinde bir başka hoşluk kazanan rock müziğin vazgeçilmez enstrümanı. Gitara ilk olarak elektriği veren insan ise Les Paul'dür. İlkel elektrikli gitarın nasıl ortaya çıktığını ve Gibson Les Paul gitarlarının nasıl geliştirildiğini Les Paul'ün günümüzün gitar devi Joe Satriani'ye verdiği yanıtın-

dan izleyelim. "Bu oldukça kolay bir başlangıç oldu Joe. O zamanlar Milwaukee yakınlarındaki bir 'kendin pişir kendin ye' tezgâhında çalışıyordum ve bir gün patronuma millet yemek yerken ben de birşeyler çalıp söylesem nasıl olur, diye bir öneri getirdim. Herşey yolundaydı diyebilirim. Annemin radyosunu hoparlör, bir telefonu da mikrofon niyetine kullanıyordum ki herkes ağız armonikası ve vokalleri duyabilsin. Garsonlardan birinin, eğer gitarın sesini de aynı şekilde duyurabilirsem daha iyi bahşiş toplayabileceğimi söylemesi beni derin düşüncelere boğdu. Aklıma gelen şey, eğer eski bir gramofon iğnesini gitarımın üzerine monte edebilirsem ötekiler gibi gitarın da amplifikatöre bağlanabileceği oldu. Ama bu işi başardığımda milletin gitar sesi yanısıra bir ton da feed-back duyacağı hiç aklıma gelmemişti. Bu yüzden bayağı bir bahşiş kaybettim. Öteki hoparlör için babamın eski radyosunu kullanmaya başladığımda sanki başka bir gezegenden Milwaukee'ye inen bir uzaylıya benziyordum. Bu feedback belasından kurtulmak için eski akustik Gibson'ımı eski kumaş parçaları ve plasterlerle doldurmaya başladım ama bütün bunlarla uğraşırken bile esas sorunun akustik gitarın dizaynından kaynaklandığının farkındaydım. Sonunda bu iş bende bir saplantı halini aldı. O dönem, evim demiryolunun yakınlarındaydı. Bu yüzden de rezonans yapmayacak bir aleti o çevreden bulabileceğimi düşündüm. Demiryolundaki raylar, gözüme yeterince güzel ve iyi gözüküyordu. Ben de bir parça rayı tuttum, kafamdaki dizayna göre gitar kasası niyetine kullandım. Sonra iki parça yumuşak çam ağacı parçasında da aynı şeyi uyguladım. Çeliğin verdiği ses inanılmaz güzellikteydi ama pratik açıdan uygulanamazdı. Bu denemeden çıkardığım sonuç o sese ulaşmak için aynı sertlikte ama çok daha hafif bir materyale gereksinimim olduğuydu. Sonuçta bulduğum şey, Chicago'lu Larsen Kardeşlerin akçaağaçtan yaptıkları normal bir gitara benzeyen enstrümandı. Bu gitar, 30'lu yılları benimle geçirdi. 1941 yılında 14. sokaktaki Epi-

phona şirketinde kullandıkları 4x4 boyutlarındaki bir tahta parçasından bana bir gitar yapmalarını istedim. O sound'un peşindeydim çünkü. Millet bana bu gitarla epey güldü. Ama duydukları normal bir gitar sesiydi. Bu model bana fazla birşey kazandırmadı. Çünkü kimsenin almak isteyebileceği bir ürün değildi."

Glam Rock Öncülüğünü Mark Bolan'ın yaptığı glam rock, David Bowie sayesinde varlığını uzun süre korumuş, kaynağını travesti kulüplerden almış bir müzik türüdür. Rock'n'roll ve Hollywood benzeri bir çekiciliğin karışımı olarak rock'ta, sırasını bekleyip uzun solo-lar atarak gösteriş yapmak yerine gösterinin bir parçası olup sürekli hareket halinde olmayı getirmiştir. Glam rock'ın iki ayrı ucunu iki büyük glam grubu Sweet ve Roxy Music'te görmek mümkündür. Sweet; ruj, rimel hattâ kadın elbiseleri yardımıyla daha kolay akılda kalır müziğini daha çok teen'lere yönelik yaparken, Roxy Music, daha sofistike yollara saparak rock'n'roll'un geçmişinden fragmanlar alarak bilimkurguyla karıştırmıştır.

Bir glam rock gösterisi

Goril (Bkz. Güvenlik Görevlisi)

Gospel Gospel, bir tür popüler dini folk müziktir. Birçok Amerikan müziği gibi İç Savaş'tan sonra Güney'de oluşmuştur. Spiritual'ler gibi gospel için de sadece siyah müziğidir diyemesek de en çok siyah kiliselerinde ve siyah gruplarınca icra edildiğini söyleyebiliriz. Spiritual'lerin devamı niteliğinde olmasına rağmen zamanla spiritual'lerden oldukça farklı bir kimliğe bü-

rünmüştür. Siyah kiliseler, 18. yüzyılın sonuna doğru Protestan kiliselerden ayrılır. 1796'da Afrika Metodist kilisesi kurulur. 19. yüzyılda da bu kilisenin bir benzeri New York'ta kurulur ve 400 bin üye kazanır. Bu yıllarda artmaya başlayan Baptist kiliseleri Metodist kiliseleri huylandırır. Çünkü bu kiliseler, siyahlarca Metodist kiliselerden çok daha fazla ilgi görmeye başlar. Bu ilginin nedeni Baptist kiliselerinin insanları inanç açısından tamamen özgür bırakması ve mezhep ayrımı gözetmemesidir. Siyahlara 'kiliseyi sevdiren kilise' olarak anılan Baptist kiliselerinin ardından, 19. yüzyılın sonunda kurulan Pentacostalis kiliselerinde Afrika müziğindeki el çırparak ve ayaklarını yere vurarak yapılan müziği andıran bir müzik yapılmaya ve sevilmeye başlar. Yaklaşık aynı yıllarda kurulan Hoolines kiliseleri sayesinde bu sefer kiliseye dans da girer. Bu kiliselerde papaz, vaazını müzik eşliğinde vermeye başlar ve müzik, kilise için yavaş yavaş vazgeçilmez bir unsur haline gelir. Bahsedilen bu son iki kilise daha çok dar gelirli ve bunun ezikliği içerisindeki siyahlara hitap eder. Bunlar, Baptist kiliselerinden çıkan ama Baptist kiliselerinin yetersizliğine inanan insanlar tarafından kurulmuştur. Bu kiliseler, yerleşik bir binaya sahip olmayıp sadece garaj ve benzeri yıkık dökük yerlerin pazar günleri kiliseye dönüştürülmesi sonucunda oluşan mekanlardır. Chicago'da, 1945'lerde kiliselerin 4/5'i bu türdendir. Gospel müziğin ilk örnekleri bu kiliselerden çıkmıştır. İlk 'popüler' gospel grupları dörtlü vokal gruplarıdır. Bu popülerliğin oluşmasındaki en önemli unsur, sanılanın aksine kiliseler değil, başta berberler olmak üzere esnaftır. Kesat işli berberlerin hepsi işlerini arttırmak için yukarıda bahsettiğimiz dörtlü vokal gruplarından birini dükkânlarının içinde canlı müzik yapmak üzere kiralar.

Spiritual'lerin, gospel'ın önceli olmasına karşın, birçok farklılığı olduğundan bahsetmiştim. Bu farklılıkları şöyle özetleyebiliriz. Spiritual'ler, bu hayatın sadece bir deneme olduğunu ve asıl hayatın öldükten sonraki

dünyada geçtiğini söyler. Ortada öbür dünyaya ait birçok vaat vardır. Oysa gospel o kadar ilerilere gitmez ve daha yakın zamanlara ilişkin vaatlerle uğraşır. Gospel'da da öbür dünya kavramı vardır. Ama daha neşeli söylendiğinden olsa gerek, bu dünyayla ilgili vaatler daha baskındır. Spiritual ve gospel'da temalar aynıdır ama gospel genel olarak daha iyimserdir. 1921'de çıkan ve içerisinde 160 kadar gospel şarkının notaları bulunan bir kitap gospel'a ilginin artmasını sağlar. Artan ilgiyle beraber müzik de değişmeye başlar. Bununla gelen popülerlik sayesinde gospel sadece kiliseye ait bir müzik görünümünden çıkar. 2. Dünya Savaşı'ndan önce plak yapmış 150 kadar gospel grup olduğunu bilinir. Artan ilgi sayesinde gospel grupları değişik arayışlara girerler ve müzik gitgide kompleksleşir. Bu arada birçok grup gospel adının yerine jübile adını kullanır. Müzikologların bu müziği ciddiye alıp incelemeye başlamaları da bu yıllarda olur. Popüler müzik tarafından emilen son siyah müziği olarak anılan gospel, zamanla yeni seyirciler bulur kendine ve rhythm and blues'un da içine girer. Başta Ray Charles olmak üzere James Brown, Aretha Franklin ve Sam Cooke, gospel'la beraber rhythm and blues'la da ilgilenerek rock gospel sentezi olarak tanımlayabileceğimiz soul müziğin ilk icracıları olur.

Gospel'ın kiliseye para toplama yeteneğinden dolayı kiliseyle arası hep iyi olmuştur. Kendini aşağılanmış hisseden bütün insanlara kapısını açan ve olanaksızlıklar içinde yaşayan insanlar için birleştirici etkisi olan bu müzik, siyahlar için din önem taşıdığı sürece önemini hiç yitirmemiştir. (Bkz. Soul müzik, spiritual)

Grammy Ödülleri Anlamsız endüstri ödüllerinin en ünlüsüdür. 1957 yılında başlayan ABD merkezli bu ödül National Academy of Recording Arts and Sciences (Kayıt Sanatları ve Bilimleri Ulusal Akademisi) tarafından verilir. Müziğin hemen hemen her türünde ve müzisyenleri cinsiyetlere göre de ayrılarak uygulanır. Sanatsal başarıya göre

verildiği iddia olunur.

Grunge (Bkz.Seattle)

Grupi Rock gruplarının peşinden o bar senin bu konser benim koşmak suretiyle gruptan birileriyle takılma sevdasında olan (ya da hali hazırda takılan) kızlara bu isim verilir. İngilizcesi 'grupie'dir.

Guest Star Turlar sırasında ana grubun yanında genellikle bir ya da birkaç tane destek grubu (support group) bulunur. Bu support gruplar seyirciyi ana gruba ısıtmaya yarar ve daha az ünlü gruplar arasından seçilir. Ama bu ön gruplar esas gruptan daha eskiyse ve hele bir zamanlar çok ünlü idi ise, onların prestijini bozmamak, kalplerini kırmamak, bunalıma girmelerini önlemek için ön grup denmez de guest star, yani konuk yıldız denir. (Ayrıca Bkz. Support Group)

Güvenlik Görevlisi (Security Guard) Rock konserlerinde ya da festivallerinde sahneyi dinleyicilerden, dinleyicileri de birbirinden koruyan tuhaf görünüşlü adamlara denir. Genellikle adab-ı muaşeret nedir bilmeyen çam yarmaları arasından özensizce seçilir.

H

Hard Rock Müzik endüstrisi her nedense bu terimi hiç sevmez. Sert rock manasına gelen hard rock yerine ağır metal manasına gelen heavy metal terimini kullanırlar. Oysa hard rock adıyla kişiliği birbirini tam manasıyla tutan, köklü bir rock türüdür ve heavy metal'den epey farklıdır. Kökü 60'ların ortasına kadar uzanır. Jimi Hendrix, yaptığı yüksek volümlü müzik ve gitara getirdiği taciz eden gürültü yeniliğiyle hard rock'ın en mühim öncülerindendir. Bazılarınca Who ya da Yardbirds, ilk hard rock grupları olarak gösterilse de bu işin asıl ilkleri Iron Butterfly ve özellikle Vanilla Fudge gibi gruplardır. Tıpkı progresif rock gibi hard rock da 60'larda çıkmasına karşın altın yıllarını 70'li yıllarda yaşamıştır. Led Zeppelin, Deep Purple ve Black Sabbath başta olmak üzere Uriah Heep, Nazareth ve Thin Lizzy gibi dev gruplar sayesinde endüstrinin en fazla para getirmiş türlerinden

birisidir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu grupların çoğu heavy metal çatısı altında değerlendirilir. (Bkz. heavy metal)

Headbanging Kafayı bir yukarı bir aşağı sallama hareketidir. İlk bakışta hiçbir işe yaramıyormuş gibi görünse de insanı ısıtır, hattâ kaynatır. Boyun kaslarını geliştirmeye ve eğlenmeye yarar.

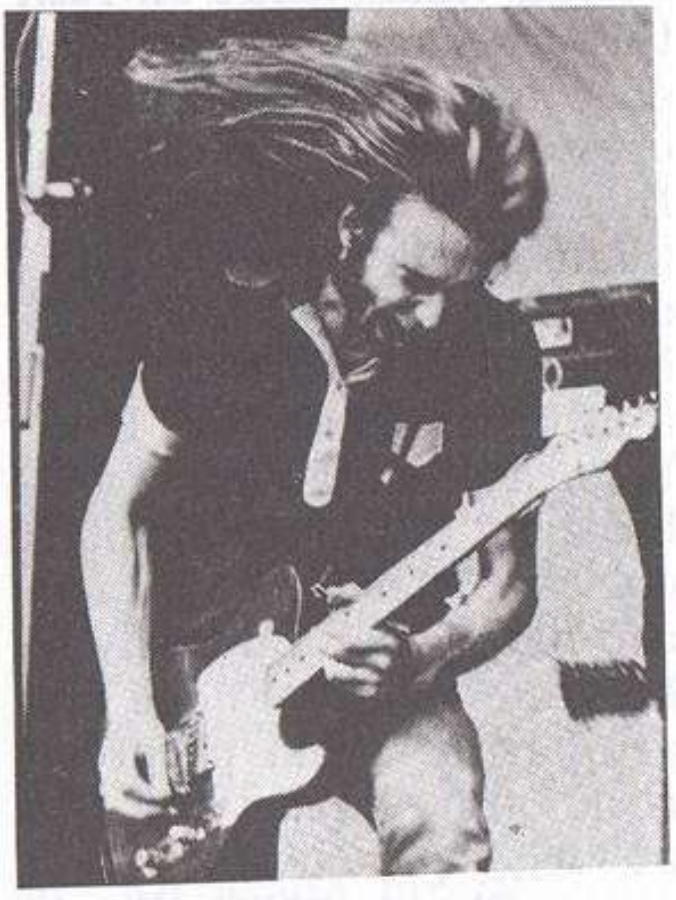

Headbanging, Quo'dan Mike Rossi

Heavy Metal Gariptir herkesin heavy metal hakkında söyleyecek birkaç lafı vardır. Ahkâm kesecek olanın bu müzik türünü seviyor, nefret ediyor ya da bilmiyor olması durumu değiştirmez, Engin Ardıç'tan Süleyman Demirel'e herkes heavy metal konuşabilir. Kuşkusuz bunun en büyük nedeni HM'de konuşmak için çok fazla malzeme oluşudur. Çünkü sadece bir müzik türü değil binlerce kılıkta kendini gösteren bir tuhaflık halidir. Durum söz olarak da aynıdır. Bilimkurgu, mitoloji, şeytan, politika gibi birbiriyle yakın ilgili konular ilk akla gelenler. Kimi heavy metal türlerinin intihara sürüklediği ve civciv, köpek yavrusu gibi hayvanların boğazlandığı hikâyeleri ise HM'a sürekli eksi puan kazandıran, eleştirilerin artmasına yol açan unsurların başında gelir. Heavy metal'in nasıl ve nerede başladığı ise hiçbir zaman açık bir yanıt bulamayan bir yılan hikâyesidir. HM kimine göre Jimi Hendrix'le, kimine göre Cream'le, Yardbirds'le, Iron Butterfly'la hattâ Vanilla Fudge ile başlar. Bütün bu isimlerden heavy metal'in etkilendiği bir gerçek olsa da, popüler anlamıyla heavy metal NWOBHM'den sonra

başlamıştır ve tamamıyla 80'lerin müziğidir. Şurası gerçektir ki heavy metal'in büyük bir bölümü gerçekten de sadece yaygara yapar. Davul yerine adeta otomatik tüfek kullanan bu gruplarda kalite kontrol sıklıkla müzikteki hızın şiddetine göredir. Kullandıkları gitar tonları, ritmler, vokal tarzları, kafalarını bir yukarı bir aşağı sallayışları, kılıkları, hattâ tipleri birbirine bazen ayrılamayacak derecede benzer. Hard rock'la aynı kefede değerlendirilse de, 70'lerin heavy metal grupları olarak anılan hard rock'çılarla NWOBHM sonrası heavy metal grupları arasında büyük farklılıklar vardır. Hard rock seyircileri ve icracıları arasında dilini içeriye sokmayı bir türlü beceremeyen, kafasını yukarı aşağı sallamadan yaşamını sürdüremeyen insanlara rastlanmazdı. Bir de hard rock'ta gerektiği zaman küfür edilirdi. Onlar küfürü bir alışkanlık haline getirmediler, küfür etmeden de şarkı söyleyebiliyorlardı. Bir başka yadsınamayacak gerçek ayrım da, heavy metalci adıyla anılan tayfanın hemen hemen tamamının bütün korkunç görünümüne karşın birer aile çocuğu, tabiri caizse ana kuzusu oluşudur. Kısacası düzenin tam ortasında yer alan ama çenesiyle düzenden sürekli yakınan orta sınıf şehirli teen'lerdir bu 'heavy metalci' dedikleri. Heavy metal herşeyden önce diğer rock türlerine oranla çok daha fazla gitar ağırlıklı bir müziktir. Klavyeli çalgılara da zaman zaman yer verilse de, hiçbir HM grubu klavyeyi ön plana çıkarmamıştır. Hattâ kimi zaman yapılması elzem efektleri bile teknolojinin yardımıyla gitar yapar. Ritmin belkemiği olan davul bol malzemelidir ve davulcunun bir futbolcu kondisyonuna sahip olması konseri yürüyerek terk edebilmesi açısından şarttır. Heavy metal'in başındaki en büyük dert endüstridir. Bir anda popüler olması sayesinde bir anda plak şirketlerinin gözde müzik türleri arasına giriveren HM yıllar yılı olmadık kılıklarda dinleyiciye sunulur. Hattâ endüstri heavy metal'in adındaki cazibeden bile yararlanarak HM ile ilgisi olmayan birçok rock grubunu satabilmek için HM çatısı altında

sunmaya çalışmış, zaman zaman bunda başarılı da olmuştur. Terim olarak yaygınlaşması 70'lerin başında ünlü Easy Rider filminin müziği Steppen Wolf'un *Born To Be Wild* şarkısında geçen "heavy metal thunder" lafları sayesinde olmuştur. Ancak 70'lerin ikinci yarısından NWOBH'e kadar pek kullanılmaz olmuştur. 80'lerdeki heavy metal çılgınlığı da Iron Maiden'ın ilk albümünün İngiltere'de beş numaraya kadar çıkmasıyla başlamıştır. Speed, thrash, death, black, art, techno, porn, dark gibi birbirinden ayırması pek de kolay olmayan yığınla alt kolu vardır. Heavy metal'in 'baba'ları olarak anılan isimler Iron Maiden, Metallica, Slayer, Guns'n'Roses gibileridir. Heavy metal'e sık sık faşist, seksist, militarist gibi suçlamalar yapılır. Bunlar, heavy metal'in popülerleri arasında önemli bir bölümü için doğrudur. Guns'n'Roses'ın insanları cinsel tercihlerine ve etnik kökenlerine göre ayırması, Saxon'un gizlemeye gerek bile duymadığı bir militarizm içerisinde olması, Ozzy Osbourne ve Iron Maiden gibi 'mega' heavy metal isimlerinin sahnede hayvanların öldürüldüğü pek çok vahşet şovları düzenlenmiş olması, genel maço tavrı bu suçlamaları doğrulayan örneklerdir. Ancak bütün bunlara bir tepkisellik olarak çıkmış speed metal ve devamı olan thrash ve death metal'de buna benzer şeylere rastlamak zordur.

Hillbilly Terim olarak anlamı Amerikan İngilizcesindeki yokel kelimesine benzer. Amerikan İngilizcesinde ABD'nin güney doğusunda dağlık bölgelerde yaşayan insanlara denir. Bunların daha lokal country müziğine de hillbilly müzik denir.

Hip-hop Rap başta olmak üzere 80'lerin siyah ABD müziğini ve New York popunu içine alan müzik türlerinin genel adıdır. (Bkz.rap)

Hippiler Gitgide büyüyen nükleer savaş tehditi, Vietnam meselesi gibi gelişmeler 60'ların ikinci yarısında özellikle Amerikan gençliğine iyiden iyiye dünyanın sonunun yaklaştığını düşündürmeye başlamıştır. Artık nispeten entelektüel bir birikime sahip rock dinleyicisi duruma bir el atmak istemiş

Hippiler çiçek desenli elbiseler içinde

ve böylece çiçek gücü ya da hippi kültürü oluşmuş ve hareketi başlamıştır. Artık rock müziğin konusu ağırlıklı olarak dünya sorunlarıyla ve çözüm yollarıyla ilgilidir. Durum böyleyken protest şarkılar okul kantinlerine ve üniversite kampüslerine sığmaz olur ve listelerde boy göstermeye başlar. Çiçek çocukların dinlediği protest-folk ve blues ağırlıklı rock gruplarının bir de merkezi vardır, ABD'nin batısında San Fransisco'nun Haight Ashbury bölgesi. Çoğunluğunu orta sınıf beyazların oluşturduğu bu insanlar genel olarak hippi olarak adlandırılır. Kaftan giyip, dünyayı değiştirme hayalleri arasında aşk ve barış öğütleyip şiddeti kesinlikle reddederler. Çiçek de her yerde kullandıkları yaygın sembolleri olduğu için onlara çiçek çocuklar, harekete de çiçek gücü (Flower Power) hareketi denmiştir. Hippiler arasında sonradan moda olarak bozulan asilik ve başkaldırı ön plandadır. Üstelik bu asilik 50'lerde James Dean'le yaratılan sebepsiz asi imajından çok farklıdır. Çiçek çocukların istediği direkt olarak 'dünya'dır. Politik bilinçleri hattâ bir de politik liderleri vardır: Che Guavera. Bu yıllarda Che posterleri en az rock-starları kadar ilgi görür. Sloganları ise dönemin en etkili gruplarından The Doors'un lideri Jim Morrison'un *When The Music's Over* şarkısında ağzından çıkan "Dünyayı istiyoruz, hemen şimdi!" cümlesidir.

Hit Popüler müzik dünyasında bir şarkı, albüm ya da grup feci şekilde ünlü ve hakim hale gelirse o 'hit' olmuş demektir. Çok tehlikeli bir

kavramdır. Çünkü birçok dinleyici bir şarkıyı, albümü ya da müzisyeni dinlemek için 'hit' olmasını bekler.

Hobo Blues'da çok kullanılan bir terimdir. Evi olmayan, sürekli gezen, serseri hayatı süren.

I

Ibanez Ünlü bir gitar markasıdır. "Virtüozların markası" olmak gibi bir imaja sahip olmuş, özellikle görünüş olarak gösterişli bir gitardır. Joe Satriani, Steve Vai gibi birçok dev bu markanın kelimenin doğru anlamıyla 'bağımlısıdır'.

Indie Indie, yaygın batıl inancın aksine bir müzik türü değildir. Independent, yani bağımsız kelimesinin kısalmışıdır. Bir tavır olarak endüstriden bağımsız müzik yapan gruplara 'indie grup' denir. 70'lerin ikinci yarısında punk tepkiselliği başladığında, beş büyük plak şirketi, yeni akımlara ve deneysel çalışmalara yüz vermeyince bağımsız küçük plak şirketleri oluştu. O zamanlar gerçekten haysiyetli bir tavır olarak oluşan bu şirketler, bugün beş plak şirketinin hizmetine sunulmuş durumda. Şöyle ki; beş büyük plak şirketi yayınladıkları müzikle kumar oynayamazlar. Çünkü onlar bir albüm için promosyon başta olmak üzere sektör içerisinde milyonlar harcarlar. Dolayısıyla ancak bu parayı katlayarak geri döndürebilecek ünlüleri ya da piyasaya uygun yeni imajlarla yayınlayabilecekleri isimleri yayınlarlar. Ancak bu arada yayınlamaya cesaret edemedikleri isimleri bedavadan denedikleri için bu 'indie label'ara, yani independent plak şirketlerine destek verirler. Dolayısıyla indie label'lar bu isimleri ortaya çıkarır, sonra da büyük plak şirketleri bu isimleri indie label'ların elinden almak suretiyle çarklarını sürdürürler. Hip hop'tan post punk'a, rap'e kadar çok değişik türlerde albüm yayınlayan birçok indie plak şirketi vardır.

İ

İç Çamaşırları Don ve sutyenden ibarettir. Rock müzikte işe yarayan kısmı kadınlara ait olanıdır. Fırlatma şeklinde kullanılır. Şim-

dilerde demode olan bu hareket özellikle 50'lerde çok gözdeydi. Olay şöyle vuku bulur: Önce çıkan rock stara deli olunur. Kendinden geçen genç kız bir yandan ciyak ciyak bağırırken bir yandan da ağlar. Sık sık iki eliyle yüzünü kapatarak iyice kendinden geçer. Daha sonra önceden çıkarılan ve tercihan parfüm sıkılmış temiz iç çamaşırı sahneye rock star odaklanarak fırlatılır. Hâlâ ilgi çekilememişse bayılınır.

İmaj Özet olarak bir kimse ya da bir nesne hakkında toplumun kanaatidir. Dolayısıyla bu kimsenin ya da nesnenin bir süre sonra kendisi değil sureti konuşmaya başlar. Her yerde olduğu gibi rock endüstrisinde de insanlara müziklerden önce sunulan suretleridir. Yani, satılan müzikten önce imajdır. Bir müzisyen için önce bir imaj seçilir, oturtulur, bu imaj satılırken arada da müziğinden para kazanılır.

J

Jam Kolektif bir emprovizasyon icrasıdır. Genellikle "hadi takılalım" şeklinde bir teklifle başlar. Bu teklifin ardından sahneye çıkan müzisyenler hazırlıksız bir şekilde birlikte çalmaya başlarlar, yani 'Jam' yaparlar. (Bkz.Doğaçlama)

Jingle (Bkz.Cingıl)

Joint (Bkz.Coint)

Juke-box İçine para atınca istenilen şarkıyı çalan alete juke-box denir. 1930'larda canlı müzik hakimiyeti yerini plaklara bıraktıktan sonra bozuk parayla çalışan bu aletler yapıldı ve sonradan juke-box adıyla anılmaya başladı. Juke terimi juke-house'dan gelir. Juke-house ise daha erken zamanlarda ABD'de uzun yollarda bulunan genelevlere ya da ucuz yolkonaklara verilen isimdir.

K

Klasik Her nedense klasik müzik denince klasik batı müziği anlaşılır. Tuhaf bir müzik türüdür. Tuhaftır, çünkü bütün çevrelerce saygınlık kazanabilmiş belki de tek müzik türüdür. En kötü müzik dinleyenler, müziğin M'sinden anlamayanlar bile iki Mozart bir Bach bulundururlar evlerinde, nam ol-

sun diye. Gerçekten de klasik müzik nam yapmada etkili bir araçtır. Ama ne yazık ki "klasik müzik severim" diyenlerin ezici çoğunluğunun bildiği ve dinlediği, Vivaldi'den *Dört Mevsim*, Carl Orff'dan *Carmina Burana*, Beethoven'dan *5. Senfoni* filandır. Oysa bütün bunları dinlemek için plak almaya hiç gerek yoktur, reklamlardan jeneriğe her yerde bunlar vardır zaten. Bu müziğin de yukarıda görünenler gibi 'ayağa düşmüş'leri, Stravinski, Mahler, Paganini gibi gerçekten 'iyi'leri ve Stockhausen, Cage, Varese gibi 'sıkı' marjinalleri vardır.

Rock'ta da klasik müziğe merak salan az değildir. Örneğin Velvet Underground'un kemancısı olarak ün yapan John Cale, Deep Purple'ın klavyecisi John Lord, gitarcısı Ritchie Blackmore klasik kökenlidir. Yes, Genesis (tabii ki Peter Gabriel'li Genesis), Pink Floyd, Procol Harum, Renaissence gibi birçok grup da klasik müzikle rock'ı birbirine bulaştırmış, iyi de yapmıştır. Frank Zappa ve Jon Lord gibi kimi rock müzisyenleri ise direkt olarak klasik müziğin içerisinde bulunmuşlar, klasik besteler yapmışlardır.

Klavye İngilizce'de keyboard denilen müzik aletleri silsilesidir. Tuşlu çalgıların genel ismidir. Ama bir insan bir albümde örneğin sadece piyano çalıyorsa albüm kapağında onun adının karşısında 'klavye' yazmaz, doğal olarak 'piyano' yazar. Ama aynı insan birkaç tuşlu çalgıyı bir arada çalıyorsa adının karşısında 'klavyeli çalgılar' ya da 'klavye' yazar. Eğer üşenilmemişse çaldığı enstrümanlar tek tek de yazılabilir elbette. Bu arada plak Türk değil de Batı menşeli ise klavye yerine 'keyboard' yazılması doğal karşılanmalıdır.

Koleksiyoncu Biriktirmek için pul ya da kelebek yerine rock'la ilgili plak, CD, kitap benzeri şeyleri seçmiş insanlara denir. Dinlenmeyen, sevilmeyen hattâ hiçbir işe yaramayacak şeyler bile koleksiyoncular tarafından "arşivde bulunsun" denilerek edinilir.

Konçerto Orkestra ile birlikte çalınmak üzere belli bir müzik aleti için yapılmış müzik yapıtlarıdır. Piyano

konçertosu, keman konçertosu.

Konsept Albüm Belirli bir tema üzerine kurulmuş olan, yani konu olarak bütünlük sahibi albümlere konsept albüm denir. Dünyanın ilk konsept albümü Frank Sinatra'nın 1955 yılında yaptığı *In The Wee Small Hours*'dır. Özellikle 70'li yıllarda Pink Floyd, Camel, Yes ve Genesis gibi topluluklar birçok konsept albüm yapmıştır.

Konservatuar Müzik ve tiyatro öğreten okullar bu isimle anılır.

Koro İnsanların hep bir ağızdan şarkı söylemesi durumu.

Kral Müzikteki krallar Kral Lear'dan epey farklıdır. Onların tahtları ve taçları olmasa da tuvalete tahtırevanla gittikleri olur. Müzikteki krallara Türkiye'den ve batıdan en iyi iki örnek Elvis Presley ve Orhan Gencebay olacaktır hiç kuşkusuz. Bu arada B.B. King, Albert King gibi krallar vardır ki bunlar kraliyetlerini isimleriyle belgelerler.

Kroskes Davul takımlarının altında bulunan ve irice bir tokmak ve ona bağlı bir pedalla tekmelenen kocaman davullara denir. Üzerlerinde aslında 'Tama'ya da 'Pearl' gibi markalar yazılıdır ama genellikle davulcunun grubu bunu siler ve grubun adını yazar.

L

Les Paul Elektrikli gitarı geliştiren caz gitaristinin adı olsa da, daha çok Gibson firmasının bir modeli olarak tanınır. Daha çok blues'a yakın rocker'lar tarafından kullanılmıştır. Rock'ın en ünlü gitar markalarındandır. B.B. King, Jimmy Page gibi birçok ünlü tarafından kullanılmaktadır.(Bkz.gitar)

Listeler En çok satan şarkıların ya da albümlerin isimlerini satış sırasına göre alt alta dizme işlemine denir. Birçok insan için hayli etkili olduğundan, hem dinleyiciler listeleri hem de listeler dinleyicileri belirler. Her dergi kafasına göre bir liste yapıp bu konuda etkin olmaya çalışır. Ancak bu konudaki kayıtsız şartsız egemenlik öteden beri Billboard dergisinindir. 1934 yılında radyolarda en çok çalınan şarkıların listesiyle baş-

layan liste hastalığı 1935'te plak şirketlerinin best seller listelerini yayınlamaya başlamasıyla devam etmiştir. En çok satan plak listelerinin yapılması ise 1940'ta başlar. Bu tarihten sonra işi abartan Billboard dergisi hemen hemen her tür müziğin single ve albüm listesini yapmaya başlar.

LP (Bkz.Uzunçalar)

LSD Uzun adı Lysergic Acid Diethylamide olan LSD, ilk 1938'de yapılır ve uyuşturucu olarak birkaç kullanımı önerilir. Hiçbir tepkiyle karşılanmaz hattâ Amerikan ordusunca askerlerin üzüntülerine karşı bir önlem olarak bile düşünülmüştür (Vietnam'da askerler tarafından yaygın olarak kullanıldığı söylenir). Dönemin ünlü bir doktoru 1960'larda LSD almanın insanları daha yaratıcı, doğal ve huzurlu yapacağı, insan beyninin kapalı kalan bölümlerinin bu sayede kullanılabileceği iddiasıyla birçok insan üzerinde ikna edici olmuştur. Bu sayede bir süre için uyuşturucu özgürce temin edilmeye ve kullanılmaya başlar. Özellikle San Fransisco'da LSD, ekmek kadar kolay bulunur ve yapılır hale gelir. Zaman geçtikçe uyuşturucunun beyin üzerindeki etkilerinin tahmin edilen ve söylenenden çok uzak olduğunun fark edilmesiyle gazeteler uyuşturucudan ölen insanları yazmaya başlar ve böylece oluşan karşı kamuoyuyla LSD yasaklanır.

M

Manchester İngiltere'de bir kent olan Manchester, 80'lerin sonunda İngiliz rock müziğinin Amerika karşısında feci kısır durumlara düşmüş olması sebebiyle İngiltere'nin modern rock kalesi olarak sunulmaya çalışılmış bölgesidir. Gerçekten de teen-age dergileri de dahil olmak üzere İngiliz medyasının bu kentten çıkan gruplara verdiği büyük destek sayesinde buradan çıkan gruplar bir dönem için hayli popüler olmuş, hattâ Manchester sound adında pop, dans müziği, post punk karışımı bir sound'un varlığından bahsedilir olmuştur. Ancak endüstri zoruyla dayatılan bu tarzın ömrü fazla olmamış (benzer bir çabanın örneği ABD'den Seattle'a

hiç benzememiş) dolayısıyla bir balon gibi uçup gitmiştir. (Stone Roses, Happy Mondays)

Marş Bir topluluğu simgelemek üzere gaz verici, heyecanlandırmaya yönelik düzenlenmiş müzik parçasına marş denir. Tempolu olması, söz ve müziğinin kolay akılda kalması tercih sebebidir.

Melody Maker Piyasanın en etkili müzik dergilerindendir. Ocak 1928'de "müzik yayıncılarının sesi" olarak Lawrence Wright tarafından İngiltere'de yayınlanmaya başlar. Fakat kısa süre sonra dinleyiciye daha fazla yönelik caz ağırlıklı bir dergi haline gelir. 1933 yılında bugünkü tabloid boyda çıkmaya başlayan dergi, 1950'lerden itibaren caz ağırlıklı olmaktan vazgeçip pop ağırlıklı bir dergi haline gelmiştir. Bugün de rock ağırlıklı bir pop müzik dergisidir.

Merseybeat Beatles, Gerry And The Pacemakers ve The Searchers gibi 1962-65 arasına damgasını vurmuş Liverpool'lu İngiliz gruplarının yaptığı müzik türüdür. Liverpool stili olarak da bilinir İngilizleştirilmiş rhythm and blues da denebilir.

Mes (Messe) Katolik kiliselerinde bir çeşit dini tören müziği.

Mızıka (Bkz.Armonika)

Mississippi Dünyanın en uzun nehri ve ABD'nin güneyde bir eyaletidir. Blues açısından çok mühim bir eyalettir. Robert Johnson, Son House, Muddy Waters, B.B. King gibi birçok mühim isim bu eyalettendir. Ancak epey fakir bir eyalet olduğu için genellikle tahta gitarlarla idare edilirdi. Daha sonradan büyük şehir sevdasıyla kuzeye özellikle de Chicago'ya göçen blues'cular yolda Memphis'e uğrar, burada piyano gibi daha pahalı aletlerle tanışırlar, Chicago'da da şansları yardım ederse para, makam, mevki gibi şeylere ulaşırlardı.

Modern Caz 1940'larda Charlie Parker, Dizzy Gillespie gibi isimlerin cazda yarattığı bebob devrimiyle birlikte, caz içinde yeni arayışların gelişiminde ortaya çıkan daha özgür ve daha dallı budaklı müziğe modern caz denir. Ancak modern cazla birlikte çok değ-

şik ve yeni stiller ortaya çıktığı için bu terim tek bir caz türünü anlatmaz. (Ayrıca Bkz.Bebob)

Modern Rock Rock müzikte 70'lerin ikinci yarısından itibaren punk'la birlikte başlayan alternatif arayışları sonucunda ortaya çıkan ve çok farklı isimlerde anılan new wave sonrası müzikleri genel olarak bu isimle anılır. Genel bir isimdir, belirli bir stili ya da türü anlatmaz. Hattâ MTV gibi endüstri kurumlarınca terim olarak abartılmış, postmodern rock gibi bir tür yaratma girişiminde bulunulmuştur.

Modlar Modlar ya da modernistler, 60'lı yıllarda ağırlıklı olarak İngiltere'de varlık göstermiş bir altkültürdür. En büyük takıntıları 'farklı' tanımına herşeyleriyle uymaktır. Farklı görünebilmek için ellerinden geleni yapan bu insanların en belirgin felsefeleri kendini sevmek ya da beğenmek olarak adlandırılabilir. Bir mod daima temiz, düzenli ve şık olur. Mod olmak diğerlerinden bir adım önde olmak demektir. Bu önde oluş sadece kıyafet farkından değildir,

Small Faces (1965)

yaşam stiliyle, müziğiyle bir mod her zaman diğerlerinden farklıdır. Modların en tanınmış rock grubu da The Who'dur. Who'nun ünlü *My Generation*'ı da çıkmasıyla modların marşı haline gelmiştir. Ancak, mod grupların bir çoğu uzun süre temiz aile çocuğu olarak kalamamış ve bir süre sonra modların dışında hattâ çiçek çocukların içinde yer almıştır. Örneğin ünlü mod gruplarından Small Faces, İngiltere'nin en tutulan Flower Power marşlarından birini *Itchycoo Park*'ı yapmıştır. Who da bir süre sonra mod'ların dışında, 'çiçek gü-

cü'nün yanında varlık göstermiştir. (Bkz.Hippiler)

MTV Music, Tele ve Vision kelimelerinin ilk harfleridir. Müzik televizyonu MTV, 5 kıtaya yayın yapan ve dünyanın en çok seyredilen televizyon kanalıdır. MTV'nin başlangıçta beş kişiden ibaret olduğu ve 24 saat müzik yayını yapmayı asla planlamadığı söylenir. Bugün günde 300'e yakın klip yayınlayan ve 24 saat yayın yapan MTV'nin tek numarası yaptığı görüntü bombardımanıdır. Sunucu konuşurken bile arkasında sürekli değişip duran görüntüler vardır. İnsanların görüntüleri artık çok kısa sürede tükettikleri doğru saptamasıyla yola çıkarak insanları sürekli değişen görüntülerle afallatır ve esir eder. Popüler müziğin her alanına el atarak endüstrinin en belirleyici medyasından birisi haline gelmiştir.

Musiki (Bkz.Müzik)

Müzik Duygu ve düşleri sese çeviren sanattır. Aslında sık sık bu tanımın dışına çıksa da benim müzikten anladığım budur. İyi müzik kötü müzik diye birşey vardır ve müzik asla 'zevk meselesi' değildir. Hattâ Duke Ellington'ın dediği gibi aslında dünyada iyi ve kötü olmak üzere sadece iki tür müzik vardır. Diğer bütün sanatlar gibi ilgi, dolayısıyla da kültür meselesidir. En az resim kadar, sinema kadar önemli bir sanattır. Hattâ diğer sanatların içerisine girebildiği için daha geniş çerçevelidir de. Fona indirildiği zamanlarda tek işlevi sessizliği bozmaktır ve anlamını yitirir. Müzik dinleme eylemi tek başına yapılması ve ciddiye alınması gereken bir eylemdir. İnsanın tüylerini diken diken eder, kendine çeker, parasını yer. Önceden yerine Arapça/Farsça 'musiki' kelimesi kullanılıyorken şimdi her nedense yerini Fransızcası olan 'müzik' kelimesi almıştır. Böyle bir değişiklikle her nedense kelimenin Türkçeleştirildiği hissine kapılınmıştır. Musiki kelimesi ise yine her nedense sadece klasik Türk müziği için kullanılır olmuştur.

Müzisyen Müzik yapan insana müzisyen denir. Genellikle şımarık olur ve kendini bir halt sanır. Oysa müzik dinlemek de en az yapmak kadar mühim ve birbiriyle

ilintilidir. Müzisyenlerin çoğu iyi bir dinleyici olmadığı için saçmalar.

N

New Age Akustik ve elektronik sound'ların, soft rock'ın ve beyaz cazının birleşimi olan bir popüler müzik türüdür. 1980'lerin başında ortaya çıkan new age, klasik müzik imajı içerisinde, zaman zaman caz kılığına zaman zaman da elektronik müzik kılığına bürünerek, çevreci yuppie'lerin müziği olarak anılır. Yaygın "Kitap okurken iyi gidiyor abi" lafıyla fona ait ve dinlenmese de olan bir müzik türü görünümü çizer. Rock gibi müzikler için 'pop' aşağılamasında bulunan ve klasik müziğe değişik bir alternatif arayan beyaz ve kentli egemen kültür entelektüellerine sunulan bir pop müziktir. (Jean Michel Jarre, Enya, Kitaro)

New Orleans Cazıyla ünlü fakir bir ABD şehridir. Cazın uzun süre merkezi konumunda olan bu şehir, bugün özellikle (Sting'in şarkısına da konu olmuş) ünlü Bourbon Street'de turistlere caz hizmetinde bulunmaktadır.

New Wave Yeni akım anlamına gelen bu kelime bütün sanat dalları için kullanılabilir. Rock'ta tür olarak kullanılması ise 1977 yılından itibaren olur. İngiltere'de patlayan punk (punk da new punk wave, yani yeni punk akımı olarak da anılır) çılgınlığının Amerika'daki görüntüsü new wave olmuştur. Modern Lovers, Talking Heads, Blondie gibi gruplarla bu tür ABD'de başlamış sonradan bütün batıyı sarmıştır.

New York Alternatif sanatların merkezi New York, rock'ta da birçok avantgarde ve alternatif ismin çıkış yeri olmuştur. Velvet Underground, Patti Smith, Ramones, NY Dolls, Talking Heads gibi isimlerin hepsi bu şehirden çıkmıştır. Bu isimler (Velvet dışındakiler) kimi kitaplarda New York New Wave'i, yani New York yeni akımı olarak geçer.

Nota Müzik yazısıdır. Romalı filozof Boethius (480-524) herşeyi yazıyoruz, müziği de yazalım bari diyerek müziği yazmaya başlamıştır. Bugünkü gibi notalamaya 16. yüzyılda başlanmış-

tır. Bugün İngilizce'de ve Almanca'da notaların 'do, re, mi' yerine 'A, B, C' gibi harflerle anılması Boethius'tan kalma bir alışkanlıktır. Fakat işaret olarak evrenseldir.

NWOBHM Bu anlamsız gibi görünen harfler dizisi New Wave Of British Heavy Metal'in yani Britanya heavy metalinin yeni akımı kelimelerinin baş harfleridir. 70'lerin ikinci yarısından itibaren 'out' olan heavy metal, çok küçük ve underground gruplar vasıtasıyla varlığını sürdürüyorken punk patlamasının ardından 'new wave' adını onlar da kullanır ve NWOBHM ortaya çıkar. Bu genç heavy metal grupları varlık göstermeye başlar, ancak medya hâlâ onlarla ilgilenmez ve plak şirketleri de new wave ve disco'dan kafasını kaldırıp heavy metal'i farketmemekte inat eder. Sonuçta bastıkları birkaç single'ı ve demo kayıtlarını konserlerinde satmaya çalışıp bir yandan da güçlü bir underground kültür yaratmaya başlarlar. Müzik endüstrisi ise her zamanki kalın kafalılığıyla heavy metal'deki potansiyeli tıpkı diğer alanlarda da yaptığı gibi fark etmekte geç kalır. Ama bu durum daha fazla böyle sürmez: Iron Maiden'ın ilk albümünün İngiltere listelerinde 5 numaraya çıkmasıyla herşey değişir ve endüstri mevzuya uyanır. Böylece heavy metalli yıllar başlamış olur. Bu NWOBHM akımından bugüne Saxon, Iron Maiden ve Def Leppard'dan başka hiçbir şey kalmamıştır. Hattâ bu dönemin diğer heavy metal gruplarının kayıtlarını bulmak bile imkânsıza yakındır. (Ayrıca Bkz. Heavy Metal)

O

Oktav Sekiz sesten meydana gelen dizi.

P

Partisyon Bir orkestra parçasının her saz için ayrı ayrı yazılan kısımları.

Pedal Enstrümanlardan çıkan sesin karakterini ve kalitesini değiştirebilmek için kullanılan efekt aletlerinin bir kısmı, ayakta duran ve elleri meşgul enstrümancılar tarafından çalınabilsinler diye pedallı hale getiril-

di.Biz bunlara Türkçe'de "pedal" deyiverdik. Yüzlerce çeşittir ve her türlü enstrümana bağlanabilirler.

Percussion Pörkaşın diye okunan bu sözcük birileri tarafından Türkçe'ye perkusyon olarak transfer edilmeye çalışılmaktadır. Oysa bu sözcüğün Türkçe'de 'vurmalı çalgılar' şeklinde bir karşılığı vardır zaten.

Piedmont Blues Stili ABD'nin doğusunda Piedmont bölgesine özgü bir blues sound'udur. Alternating thumb-and-finger picking style olarak da anılır. Baş ve işaret parmaklarının ikisine birden takılı iki tane pena sayesinde sesleri ayırmak mümkündür. (John Cephas, Phil Wiggins)

Piyano İtalyan kökenlidir. Klavyeli, telli, ağır ve büyük bir müzik aletidir. Hamalı bile çok paradır. Genellikle akustik olarak kullanılsa da günümüzde akustik piyano sesine çok yakın sesleri çıkarabilen elektrikli piyanolar mevcuttur ve bunlar boyut ve fiyat cazibesi nedeniyle ilgi görmektedir.

Plak Şirketleri Günümüz müzik endüstrisinde üç tür plak şirketi vardır. Ürünlerini üreten ve dağıtan firmalar, bu firmalarla anlaşmalar yaparak çalışan daha küçük ve nispeten bağımsız, independent firmalar ve 'yeni bağımsızlar' olarak anılan, plak şirketleriyle parça başı çalışan ve özel dağıtım şirketleriyle dağıtımını yapan firmalar. Ancak, piyasayı elinde tutan, yönlendiren beş büyük plak şirketi EMI, RCA, PolyGram, WEA ve şimdi Sony'nin sahibi olduğu CBS'dir.

Platin Plak Sadece ABD'de uygulanan bir ödül sistemidir. Sistem olarak altın plak'ın bir üstüdür. İki milyon satan single'ların ve bir milyon satan albümlerin sahiplerine verilir. (Ayrıca Bkz.Altın Plak)

Playback Kayıt edilenin çalınması demek olan bu terim Türkiye'de diğer anlamıyla kullanılır. Yani şarkı stüdyoda kaydedilmiş haliyle arka planda çalarken, grup çalıyormuş gibi, vokalist de söylüyormuş gibi yapar. Bunun karşılığında onları güya canlı olarak izleyenler de, muhtemelen izliyormuş gibi yapar.

Pop Müzik 50'lerde özel-

likle gençleri hedefleyen bir müzikler dizisini anlatmak için popüler müzik teriminden kısaltılarak pop müzik şeklinde müzik literatürüne girmiştir. Aslında bu tanım içerisinde Bing Crosby ve Frank Sinatra daha önceki yıllarda pop yapıyor olmasına rağmen bu kısaltmadan nasiplerini alamamıştır. Gerçek anlamda ilk pop şarkının Johnnie Ray'in, *Cry* şarkısı olduğu söylenir. Bu şarkının, Crosby, Sinatra ve rock'n'roll arasında kurduğu bağlantı açısından önemli olduğunu zannediyorum. Sonra birden bir 'market' olarak özel bir kimlik kazanır. Teen-age'ler başta olmak üzere gençlere yönelen bu market, gençleri duygusallık, dans, coşku gibi unsurları gözardı etmeyerek 'kafalamayı' kendine görev edinmiştir. Pop müzik, bütün popüler müziklerden yararlanılarak oluşturulmuş ayrı bir tür olmasına karşın, popüler müzikle arasında kesin bir çizgi farkı yoktur. Pop müzik için popüler müzik içerisinde dansa, gençlere, kolay anlaşılır ve basit olmaya, gelip geçmeye uygun bir alt tür olduğu söylenebilir. Bu tür tarif edilirken starlarıyla anılır. Hemen hemen her yıl değiştikleri için star olamayanın pop müzikte yeri yoktur. (Ayrıca Bkz. Popüler Müzik)

Popüler Müzik Popüler kelimesi (Oxford sözlüğüne göre) ilk olarak 1573'te geçmiştir. O dönemde "anlama, tad ya da sıradan insanlar vasıtasıyla" anlamına gelir. Popüler kelimesi 'müzik' içerisinde 19.yüzyılda kolay anlaşılır müzikler için kullanılmıştır. Sonradan 30'lu yıllara kadar müzikte pek kullanılmayan bu terim, o gün bu gündür neyi anlattığı tam belirlenmiş olmaksızın başımızdadır. Başlangıçta popüler müzik, klasik müzik kitaplarına gireme-yen her türlü müzik için kullanılırken bugün işler karışmıştır. Popüler müzik başlığı bu tarihten sonra; blues, caz, rock, balad, balad opera, brass band, kabare, country, dans müziği, folk, gospel, müzikaller, ragtime, skiffle, spiritual'ler, swing, yani hemen hemen herşeyi içerir. Bugün, klasik müzikle popüler müzik arasında bile kesin bir çizgi yoktur. Çünkü tanımı itibarıyla Vivaldi'nin *Dört Mevsim*'i ya da Beethoven'ın *5. Senfo-*

ni'si de popüler müziktir. Ya da 'klasik olma' terimine bakılırsa Beatles'ın *Yesterday*'ı ya da Free'nin *All-right Now*'ı da klasik müziktir. Onun için böyle şeylerle uğraşmayıp, 'müzik' maddesinde de sözü edildiği gibi türlere boş verip müziğin iyi ya da kötü olmasına bakmak en hayırlısıdır. (Ayrıca Bkz. Pop Müzik)

Progresif Rock 1960'ların son yıllarında İngiltere'de ortaya çıkan bir rock türüdür. Avrupa klasik müziği motiflerinden yararlanılarak ve rock kalıplarında elektrikli aletler kullanılarak yapılan bir müziktir. 60'ların sonunda çıkmış olsa da kesinlikle 70'lerin müziğidir. Sözler de müzik kadar önem taşır. Müzikte virtüozluk ön plandadır. (Yes, Genesis, King Crimson, Emerson Lake and Palmer, Nice, Focus)

Protest Folk Amerika'da genel gidişattan rahatsız bir kısım folk şarkıcısının sözlere folk müzik kalıpları içerisinden çıkmadan toplumsal mana ve ehemmiyet yükleyerek yarattıkları türdür. İlk temsilcisi ve en büyük ismi Woody Guthrie'dir. Üzerinde "Bu Makina Faşistleri Öldürür" yazan gitarıyla Amerika'nın her yerini gezen ve müziğini icra eden Guthrie, Bob Dylan'ı en fazla etkileyen isimdir. Ayrıca Pete Seeger'ın adı da Guthrie ile birlikte anılır.

Protest Rock Böyle bir rock türü bulunmamasına karşın (çünkü birçok dönem ve grup için rock zaten protesttir) bir dönem Pink Floyd başta olmak üzere bir takım rock grupları böyle bir isimle kategorize edilmeye çalışılmıştır.

Psychedelic Rock Acid rock olarak da anılır. Temel olarak acid triplerdeki ruh halinden yola çıksa da sadece uyuşturucularla birlikte değerlendirilemez. Rock'a uzun emprovizasyonlu sololar ve genel olarak karmaşık bir yapı getirmiştir. Progresif rock üzerinde çok etkilidir. 80'lerin sonlarında çıkan acid müzik saçmalığıyla ilgisi alakası yoktur. İlk olarak hippiler döneminde San Fransisco'da Height-Ashbury bölgesinde çıkmıştır. En bilinen temsilcileri Amerika'dan Jefferson Airplane, Grateful Dead ve İngiltere'den Pink Floyd'un

Syd Barret'li zamanıdır.

Punk Punk, bir kültürü; punk rock ise bu kültürün müziğini anlatır. 76 yılından itibaren İngiltere'de Sex Pistols ile birlikte 'patlamış' ve kısa zamanda bütün batı ülkelerini sarmış bir hastalıktır. Yaşadıkları dünyadan ve dinledikleri müzikten sıkılan kentli beyaz orta sınıf gençliğinden epey dinleyici bulmuş ve çok büyük katılımlı bir altkültür olarak varlığını sürdürmüştür. Anarşizmi ideoloji olarak benimsemiş olan punklar uzlaşmaz tavırlarıyla herşeye karşı çıkmış, isyanlarını kargaşa yaratarak ve kaosu savunarak müziklerini ve kültürlerini yaymışlardır. Fakat bir süre sonra o kadar fazla yayılmıştır ki bir 'moda' halini almış, mertlik bozulmuş ve punk kültürü bir anda kendisini karşı çıktığı herşeyin ortasında bulmuştur. Hattâ punkçılar arasından birçok ünlü modacı, stilist vs. çıkmıştır. Çiçek çocukların başına gelen hemen hemen onların başına da gelmiştir. (Bkz. bir alt madde)

Punk Rock Rock içerisinde punk kelimesi, ilk olarak 60'lardaki ABD garaj grupları için kullanılmıştır. Ancak, aslolarak 70'lerin ikinci yarısında doğan bir rock türünü anlatır. Punk rock, rock'a alternatif bir müzik olarak doğar. Ancak genel olarak, rock'ın alternatifinin de ancak rock olacağından çaresizlikten rock çatısı altında toplandıklarını söylerler. Hiçbir enstrümanı doğru dürüst çalmaya, yetenek gibi şeylere ihtiyaç yoktur bu işi yapmak için. Sadece istemek ve kalkışmak yeterlidir. Sex Pistols'ın konserlerinde seyircilerin kendilerinin de çalıp söylemeye başlamasını söylemeleri üzerine çok kısa süre içerisinde Londra'da 400'den fazla punk rock grubu türemiştir. Genellikle detone olmak gibi korkuları olmayan zaman zaman havlar gibi sesler çıkaran bir vokal, bas gitar, davul ve elektrikli gitar yardımıyla yapılır. (Ayrıca Bkz. Punk, Seattle, Modern Rock, Alternatif Rock)

R

Radyo Frekanslar aracılığıyla taşınan sesi duymamızı sağlayan elektrikli kutulara radyo denir. Sadece se-

se hitap edebildiği için müzik açısından çok önemli bir araçtır. Özellikle blues açısından 30'lu ve 40'lı yıllarda çok önemlidir. Çünkü bu yıllarda bütün siyah Amerikan müzikleri gibi blues da siyah radyo istasyonları sayesinde yayılabilmiştir.

Ragtime Piyano ağırlıklı bir çeşit Afro-Amerikan müziğidir. Etkileri caz başta olmak üzere birçok müzik üzerinde görülür. Avrupa klasik müziği üzerinde bile zaman zaman yoğun etkileri vardır. Debussy ve 20. yüzyıl klasik müziğinin en etkili ve yenilikçi bestecilerinden Stravinski, eserlerinin çoğunu ragtime etkisi altında verir. Blues etkisi altında hafif aksak ritmli bir dans müziği olarak gelişimini tamamlayan ve kesin formlarını 1890'lı yıllarda bulan ragtime, 1895-1920 yılları arasında popüler olur. Bu popülerlik zamanla çok fazla artar ve neredeyse enstrümanı kapan herkes ragtime yapmaya kalkışır. Doğal sonuç olarak ortalık kısa sürede kötü ragtime kopyalarıyla dolar. Ragtime'ın popülist bir çizgiye kayması ritmini iyice hızlandırıp sözleri cazip ama anlamsız hale getirir. Ragtime'ın tutulmasının baş nedeni, o güne kadar siyah dans müziğinde kullanılan enstrümanların pek çoğunun işini tek başına piyanonun üstlenmiş olmasıdır. Sol el sürekli ritm vererek ayrı bir aletmiş gibi görev yaparken, sağ el de keman ve banjo gibi aletlerin görevini yaparak akıcı melodiler çıkarır. Bu durum en çok bar sahiplerinin işine yarar. Çünkü o güne kadar insanların dans edebilmeleri için orkestralara para veren barlar, ragtime ile birlikte aynı işi bir tek piyanoyla halletmiştir. Ragtime sayesinde aksak ritmli siyah dans müziğine beyazların yavaş yavaş alışmasıyla siyah müziğine beyaz ilgisi yoğunlaşmaya başlamıştır. Emprovizasyonun da ragtime'da önemli bir yeri vardır. Ragtime'ın en önemli ismi Scott Joplin'dir. Yayınlanan ilk rag şarkı ise ragtime'da bir başka önemli isim Thomas (Yaygın olarak kısa adı Tom kullanılır) Turpin tarafından 1897'de çıkar: *Harlem Rag*.

Rap 1970'lerin ortalarında, New York'da İspanyol ve siyah teen-ager'lar tarafından

yaygınlaştırılmış bir dans çılgınlığıdır. Zamanla New York'un sokak çocukları disko müziğinden sıkılıp onun yerine daha 'funky' siyah pop müziğine takılmaya başladılar ve bugün de popülerliğinden hiçbir şey kaybetmemiş olan rap müzik ortaya çıktı. Siyahların süren ezilmişliklerine sinir ve nefretini kusma şansı olarak kullanılan bu müzik söz ağırlıklıdır. Zaten sıkı rap dinleyicileri haricinde şarkılar birbirine karıştırılabilir de. Ancak geçen zamanla birlikte endüstri rap müzikten para kazanmaya başlayınca, kötü ve sokak dışı örnekleri de belirmiş, bu işe beyazlar da el atmış ve disko müziklerini etkisi altına almıştır. Argoda 'suçluluk' anlamına gelen rap'in, bütün kötü örneklerine karşın sokağa ait haliyle de icrası sürmekte, Ice-T, Ice Cube, Public Enemy gibi anarko eğilimli rap müzisyen ve grupları milyonlarca plak satmaktadır. Rap'le rock'ın sık sık buluştuğu da olur. En ünlü buluşmalar Run DMC ile Aerosmith'in yaptığı *Walk This Way* şarkısı ve turnesi ve Anthrax'la Public Enemy'nin birlikte yaptığı uzun turnedir.

Reggae Bir Jamaika popüler müziğidir. 70'lerde dünya çapında etkin olmuştur. Ancak, uluslararası tanınan tek ve en büyük yıldızı Bob Marley'in 1981'de ölümüyle dünya popüler müziği üzerindeki etkisi azalmıştır. Avrupalılar tarafından Jamaika'ya ilk Afrikalılar 1500'lerin ilk yıllarında getirilmiştir. Ancak gelişen olaylar, hiç de yeni dünyanın diğer bölgelerine benzememiş, Afrikalılar müthiş bir direniş göstermiş ve dağlarda Afrika'dan kalma alışkanlıklarıyla oradakine benzer bir toplumsal ve dinsel yaşam içerisine girmişlerdir. Bütün bu mücadele alışkanlığı dinleri rastafaria'ya ve müzikleri reggae'ye de taşınmıştır. Jamaikalılar rhythm and blues yapmaya kalkışmış fakat reggae'yi oluşturmuştur. Gelişimi 50'lerden itibaren Boogie Woogie, R&B ve diğer Karayib, Afrika müziklerinin içerisinden tamamlanmıştır. Kısa sürede bütün dünyada ezilenlerin ve tutunamayanların popüler müziği haline gelmiştir.

Remix Tekrar karıştırmak

Bob Marley

demektir. Bir sanatçı bir şarkıdan para kazanır ve epey ünlendirirse aradan zaman geçtiğinde aynı şarkının tekrar geçim kaynağı olabileceği düşünülerek tekrar miksi yapılır ve tekrar para kazanılır.

Riff Cazda kısa tema ya da emprovizasyonsuz, kısa enstrümantal pasaj anlamına gelir. Rock'ta kullanılışı ise daha çok, bir enstrümanda ya da vokalde, çalınanın dışına çıkabilen küçük 'takılma'lardır.

Ritm Vurgu ve ses uzunluklarının bir kalıp haline konulmuş çeşitli kombinasyonlarına ritm denir. Rock müzikte ritm işiyle genellikle bas gitar ve davul iştigal eder.

Rock Festivalleri Hep beraber rock dinleyerek günler geçirmek ve ziyadesiyle eğlenmek işlemine rock festivali denir. Bugün Knebworth, Donnington, Monsters Of Rock gibi birçok popüler rock festivali olsa da gelmiş geçmiş rock festivallerinin en önemlisi ve en

muhteşemi ünlü Woodstock'tır. (Bkz. Woodstock)

Rock Konserleri Konser, müziğin toplum önünde icra edildiği durumlardır. Rock konseri ise genel olarak diğer konserlerden epey ayrılık gösterir. Rock konserleri hayli yüksek volümlü ve zaman zaman tehlikelidir. Kapısında konser veren grup ya da müzisyenin kasetleri, CD'leri, tişörtleri ve benzeri aksesuar satılarak hayli para kazanılabilir. Enstrümanları konser sonunda kırmak hattâ yakmak rock konserleri için hayli olağan bir durumdur. Seyirciler de genellikle bir şeyleri kırıp dökerler. Bu kırıp dökme işini ilk olarak The Who grubu icra etmiştir. Ancak grup bunu tamamen bilinçsiz olarak başlatmıştır. Bir gün Pete Townshend gitarını konser sırasında 'yanlışlıkla' alçak tavana vurunca gitar kırılır. Seyircilerin bununla ilgilenmediğini farkeden Townshend, sinirlenerek gitarını parçalar. Durum karşısında boş durmayan Keith Moon da davulunu tekmelemeye başlayınca seyirci gaza gelir ve müthiş ilgi gösterir. Medya da durumla ilgilenince enstrüman parçalamak Who konserlerinin vazgeçilmez icraatı olur.

Rock Opera Opera kelimesi, Latince yapıt anlamına gelen 'opus' sözcüğünün çoğuludur. Konusu ve bütünlüğü olan bir çeşit tiyatro metninin üzerine yazılmış ve sözleri oyuncularca okunan müziktir. Bu müzik rock formları içerisinde yapılırsa yapıtın adı rock opera olur. Dünyanın en ünlü ve önemli rock operaları arasında Hair, Jesus Christ Superstar, Tommy ve The Wall vardır.

Rockabilly Elvis Presley'in müziğinde rhythm and blues'la birlikte zaman zaman ön plana çıkan bir de hillbilly müzik vardı. Bu ikisinin karışımından oluşan ve ilk temsilciliğini Elvis'in yaptığı müzik daha sonradan rock'n'roll ile hillbilly terimlerinin karıştırılmasından rockabilly olarak rock terminolojisine geçti. Piyanodaki en büyük temsilcisi de Jerry Lee Lewis'tir.

Rocker Rock tutkunu insanların genel adıdır. Genellikle uzun saçlı, küpeli, özensiz hattâ yırtık giysili, tuhaf görünüşlüdürler.

Rolling Stone ABD'nin en etkili popüler müzik dergilerindendir. 1967 yılında, yani çiçek çocukların gündemde olduğu bir dönemde hippilerin merkezi San Fransisco'da yayınlanmaya başlamıştır. Bugün yayınını New York'dan sürdüren dergi, müzik dışına da çıkabilen yazılarıyla Amerikan popüler kültürü üzerinde çok etkilidir.

S

Saksofon Belçikalı enstrüman yapımcısı Adolphe Sax tarafından 1840'lı yıllarda yapılmıştır. Sax, bu enstrümanı askeri bandolar için icat ederken bir gün gelip de rock adında bir müziğin çıkacağını bilseydi hemen vazgeçerdi muhtemelen. Saksofon, pirinç nefeslilerle tahta nefesliler arasında bir ses yaratarak en çok kullanılan nefesliler arasına girmiştir. Rock müzik içerisinde bir solo enstrüman olarak hayli önemli bir yer tutar. 1950'lerde, rock'n'roll devrinde; gitar henüz hakimiyeti ele geçirmemişken hem solo hem de ritm olarak devrinin en önemli enstrümanlarından birisi olmuştur.

San Fransisco Amerika'nın batısında bir bölge olan San Fransisco'nun en ünlü olduğu yıllar çiçek çocukların ortalarda olduğu zamanlardır. Bu dönemde hippi gruplarının yaptığı müzik San Fransisco sound olarak bilinir. Scott Mc Kenzie'ın hit plağı *San Fransisco (Flowers in Your Hair)* ile geniş kitlelere ilan edilmiştir. San Fransisco sound'unun belkemiği durumundaki gruplar Jefferson Airplane, Grateful Dead ve Big Brother And The Holding Company (Janis Joplin'in grubu) gibi acid rock gruplarıdır. (Ayrıca Bkz. Psycedelic Rock, Hippi)

Seattle Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzeybatısında bir liman kenti. 90'lı yıllarda Nirvana, Pearl Jam, Dinosaur Jr., Soundgarden, Alice In Chains gibi gruplar sayesinde Seattle, alternatif rock'ın Kâbe'si haline gelmiştir. Aslında Seattle'dan daha önce de ünlü müzisyenler çıkmıştır. Ray Charles, Quincy Jones ve hepsinden önemlisi Jimi Hendrix de Seattle'lıdır. Ancak bu isimler ünlü olmak

için Seattle'da kendilerine bir şans tanımadıklarından başka başka yerlerde ünlenmişlerdir. Grunge çılgınlığından önce Seattle'da ünlü olabilmeyi başarmış tek grup Queensryche'dır. Seattle'ın bir anda adından rock merkezi olarak söz ettirmesi şöyle olmuştur:1980 yılında Subterranean Pop adlı fanzini çıkaran Bruce Pavitt, bir yandan da Sub Pop adı altında kendi kasetlerini underground piyasaya sürer. 1987 yılında Soundgarden grubunun elemanları Pavitt ile Jonethan Poneman'ı tanıştırınca bu iki uyanık elemanın bir araya gelerek Sub Pop'u gerçek bir plak şirketi olarak yerüstüne çıkardılar. Daha sonra şirketlerinin ismini duyurmak için bir dizi çalışmaya giren Pavitt ile Poneman, kısa sürede arkalarına medyayı da alarak, gerçekten sağlam gruplarla Seattle'ı birkaç yıl içerisinde grunge rock cenneti haline getirdiler. Hele Nirvana'nın *Nevermind* ve Pearl Jam'in *Ten* isimli albümleri piyasaya çıkınca olay çılgınlık halini almış, bütün dünyanın gözü Seattle'a çevrilmiştir. Nirvana'nın beyni Kurt Cobain'in ani intiharı bir anda hepimize Seattle'a büyük zararlar vereceğini düşündürttü. Hattâ Pearl Jam ve Soundgarden elemanları Kurt yokken müziğe nasıl devam edeceklerini bilmediklerini bile açıkladılar. Ancak gösteri sürüyor ve Pearl Jam ve Soundgarden da diğer Seattle grupları gibi yoluna devam ediyor. Grunge çılgınlığı da bütün haysiyetiyle süreceğe benziyor.

Security Guard (Bkz. Güvenlik Görevlisi)

Single Tek şarkıyı lanse etmek üzere çıkarılan kayıtlardır. Genellikle 45 devirlik plak olarak çıkarılır ve albüm çıkmadan önce bir takım şarkıları popüler yaparak gelecek albümlere satış garantisi yapmak üzere kullanılır. İçerisinde birden fazla şarkı bulunsa da lanse edilen tek şarkıdır. Bir grubun ancak birkaç şarkısı para ediyorsa bu şarkıların single'ları çıkarılır ve bu sayede sadece albümün çıkması durumunda asla iş yapmayacak gruplar, yayınlanan single'larla insanlar üzerinde merak uyandırıldığı için albümleriyle de iş ya-

parlar.

Ska 40 yıllık ve epey oynak bir dans müziğidir. Reggae önceli olarak da anılır ve hattâ sık sık reggae ile karışır. 60'larda Jamaika'nın dans müziğiydi. Sonradan, önce İngiltere'ye gitti, orada bluebeat adıyla da anıldı, 80'lerin ikinci yarısından itibaren de dünyanın önemli bir bölümüne yayıldı. 90'larda, No Doubt, Mighty Mighty Bosstones ve Reel Big Fish gibi ska ve ska etkili gruplarla epey popüler oldu.

Skiffle ABD'de 20'lerin sonunda müzik aleti alacak parası olmayan gençlerin enstrüman yerine çamaşır teknesi, ütü tahtası gibi aletlerle yaptığı müziğe skiffle denir. 50'lerin sonunda İngiltere'de geleneksel cazla İngiliz rhythm and blues'u arasında bir köprü oluşturarak asıl devrini yaşar. Yani İngiliz teenager'ları arasında 'moda' olur. ABD'de fakir sokak çocuklarının müzik türü olan skiffle, İngiltere'de Lonnie Donnigan ve diğer temsilcileriyle pop listelerinde üst sıralarda görünmüştür.

Skinhead Dazlak ya da derikafa anlamına gelen skinhead'ler, 60'larda özellikle İngiltere'de varlık gösteren bir altkültürdür. Bu dönemde, hippilerin tam tersi bir görünüm içerisinde ortaya çıkan bir gençlik grubudur. Irkçı ve faşist olarak nitelendirilebilecek bu grup kazınmış saçları ve postallarıyla bugünkü dazlakların önceli olmuşlardır. Hippiler ve skinhead'ler mod kültürün farklı yanlarından türemiş gruplardır ve aynı kültürden bu kadar farklı iki yapının oluşması şaşırtıcıdır. Skinhead'ler, mod'ların siyah müziğini taklit edişini ve düzenliliğini aynen almışlardır. Genel olarak hoş-

Bir skinhead barış ve aşk hakkındaki duygularını açıklıyor

landıkları müzik soul müzik ve ska'dır. İngiliz basını ska'yı skinhead'lerle yakın ilişkisinden dolayı fazla tutmamıştır. Aslında bir çok ska müzisyeni sağlam bir caz geçmişine sahiptir ve müzikleri hayli yaratıcıdır. Kaderin komik bir cilvesidir ki bütün faşistliklerine karşın, bu yıllarda İngiltere'de siyah müziğine ilgiyi ayakta tutan grupların başında skinhead'ler gelir.

Slide gitar Bir gitar tekniğidir. Sol elin herhangi bir parmağına takılan metal ya da camdan bir silindirle çalınan gitardan ilginç sesler çıkararak yapılır. Pek çok müzik yazarınca 'yeteneksiz' bulunsa da Elmore James, slide gitar tekniğinin blues'dan rock'a geçmesinde başı çeken isimlerdendir. B.B. King, J.B. Hutto, Freddie King, Jimmy Reed, Hound Dog Taylor gibi blues'cular ve Jimi Hendrix, Johnny Winter, Duane Allman, Brian Jones gibi rock'çılar slide gitarda James'i izleyen isimler arasındadır. Bunlardan Duane Allman ve Brian Jones'un gitarında James'in etkileri kendileri tarafından da itiraf edilmiştir.

Soft Rock Aslında böyle bir rock türü yoktur. Yumuşak manasına gelen soft kelimesi az distorsiyonlu, fona uygun rock grupları ya da şarkıları için kullanılır. Genel kanıya göre Dire Straits ve Eric Clapton gibi grup ve şarkıcılar 'soft rock' yapmaktadır. Burada Dire Straits'in genellikle 'soft' müzik yaptığı söylenebilir. Ancak insanlar Eric Clapton konusunda feci şekilde yanılmaktadırlar. Çünkü Clapton'ın bütün şarkıları *Wonderful Tonight* gibi masum ve yumuşak değildir. Yardbirds ya da Cream gibi gruplarla yaptığı herhangi bir çalışmaya bakılırsa ne denmek istendiği kolayca anlaşılacaktır.

Solo Şarkı içindeki geçitlere denir. Rock müzikte her enstrüman solo atabilse de bu ayrıcalık genellikle gitara aittir. 50'li yıllarda yani rock'n'roll'lu yıllarda gitar bir solo aleti olarak ön planda değildir. Bu işi daha çok nefesliler ya da piyano yüklenmiştir. Ancak ilerleyen yıllarda nefesliler ve piyano rock müzik üzerindeki etkisini gitara devretmiştir.

Sonat Bir müzik aleti için bestelenmiş üç ya da dört bölümden oluşan beste. Klasik müzikte kullanılır ve rock'la pek bir alakası yoktur.

Soul Soul, kelime anlamı olarak ruh demektir. Müzikte rock ile gospel'ın birleşiminden oluşur. 50'li yıllarda Ray Charles, rock'n'roll'a gospel tarzını, beraberinde de kilisenin tepkisini getirir. O yıllarda pek çok kişi Ray'in Nat King Cole'u taklit ettiğini düşünür. Ancak 10 yıl kadar sonra, 65'lerde Ray'in yaptığı bu müzik rock'n'roll'un ana kollarından küçük bir tanesini oluşturarak soul müzik olarak kendi adını bulur. Bugün ağırlıklı olarak Whitney Houston gibi popçular sayesinde adından sözettirir.

Soundcheck Konserlerden önce sesin konser verilen yer içerisindeki yayılımını kontrol işine denir. Mekan boşken bir kişi mekanın ortasına geçer ve aletlerin başındaki insana bağıra çağıra şurayı aç burayı kapa der. İşlem bütün enstrümanlar ve vokal için denenir.

Southern Rock Gibson gitarları ve Jack Daniel's marka viski ve güneyli çiftçiler denince akla ilk gelen hiç kuşkusuz southern rock'tır. Amerikanın güneyinde icra edildiği için southern rock adıyla anılır. Genellikle kalabalık boogie grupları tarafından icra edilir. Georgia, Virginia, Arkansas, Tennessee, Kentucky, Texas, Louisiana, Missouri, Mississippi, South Carolina, North Carolina, Florida ve Alabama, yani ABD'nin güney eyaletlerinde yaşayanların Kuzey-Güney Savaşı'nda takındıkları faşist tavır ve kuzeyle bugün de süren çekişme, bugün de süren köylülükleri sebebiyle bu eyaletlere de, müziklerine de her nedense müzik dünyasında iyi bakılmaz. Oysa çok köklü ve sıkı bir rock türü olan southern rock, bu bölgede yaşıyan insanların müziğidir. Bu insanların rock'ın en mühim kollarından birini oluşturan müzikleri, bölgenin ırkçı tavırları bahane gösterilerek sönük bir tür olarak bırakıldı. Gerçi bu türün temsilcileri arasında hiç siyah olmaması ilginçtir ama, elemanları arasında kızılderili bulunan, siyah bestelerini çalan birçok southern rock

grubu vardır. Ayrıca 'güç' ağırlıklı blues da öteden beri Johnny Winter, Stevie Ray Vaughan gibi beyazlar tarafından yapıldığı için buna da şaşırmamak gereklidir. Blues ağırlıklı rock, hemen hemen tamamen beyazlar tarafından yapılmaktadır. Bu yüzden de southern rock'ın da beyazlar tarafından yapılmasına şaşmamak gereklidir. Ancak bu türün temsilcilerinin de genellikle "güney grupları farklıdır" mantığı yürüttükleri doğrudur. Southern rock, başlı başına bir sound'u anlattığı için her güneyli grup southern rock yapıyor denemez. Tom Petty And The Heartbreakers ve R.E.M. gibi güneyden çıkan grupların bu türle ilgisi alakası yoktur. Southern rock özetle blues, rhythm and blues, bluegrass beraberliğinden oluşan yüksek volümlü bir boogie rock'tır. Lynyrd Skynyrd, Allman Brothers Band, Molly Hatchet ve Atlanta Rhythm Section gibi yüzlerce temsilcisi vardır.

Spiritual 1800'lerin ikinci yarısına kadar popüler müzik açısından en önemli devrini yaşamış din içerikli bir siyah Amerikan müziğidir. Spiritual'ler, work song'ların aksine hemen hemen tamamıyla bilgimiz dahilindedir. Spiritual, kelime olarak dini halk müziğini anlatmada kullanılır ve gospel'ın ilk halidir. Siyahlar spiritual'leri 18. yüzyılın başında beyazlardan öğrenmiştir. Ama siyah spiritual'leri kısa sürede beyaz spiritual'lerini sollamıştır. Siyah spiritual'leri her açıdan hem daha ünlü, hem farklı, hem de kalitelidir. 19. yüzyılın başında bu dinsel müziğin (beyaz spiritual'leri) kendilerine göre yaptıkları kırsal yorumu (siyah spiritual'leri) güney ve ortabatıda yoğun olarak yayılmaya başlar. Bu yayılma, 1790'larda başlayan kırsal ayinlerin de yayılmasını ve canlanmasını sağlar. Bu ayinlerde binlerce insan, ölü ruhları tekrar canlandırmak için ilahiler söyleyip kendinden geçer. Siyah spiritual'lerinin beyazlarınkini sollamasının en büyük sebebi, beyazlardan öğrendiklerinin atalarından kalma ritmik, melodik formlara uymayan yapısıdır. Böylece atalarından miras ritm ve coşkuyla bu müziği birleştirirler. Yani

dini müziğe dinde fazla alışık olunmayan yeni bir ruh getirerek yeni bir söyleyiş tarzı oluştururlar. Dini müzikte beyaz-siyah farkı böylece oluşmuştur. İç Savaş'tan hemen sonra oluşturulan, eğitim görmüş siyah korolar siyah spiritual'lerini bütün ülkeye yaymakla kalmayıp ülke dışına da taşır. Oluşan şarkıların yaratıcıları icracılarının aksine eğitimsiz, kendi kendini yetiştirmiş insanlardır. 1840'larda Amerikan popu üzerinde de bariz bir siyah üstünlüğü ortaya çıkar. Beyazlar bu üstünlüğü yakalamak için siyahlarınkine benzeyen ürünler vermeye alışmışlarsa da 'ruh' farkından dolayı bunu başaramamış ve taklit yoluna gitmiştir. Hattâ beyaz showman'ler olayı iyice abartıp, yüzlerine kömür tozları sürerek garip giysilere bürünüp siyah şarkılarını söylemiştir. Bu durumun Amerikan popunda hastalık halini alması fazla zaman almaz. Banjo, tef, keman ve kemiklerle yapılan bu Amerikan popu siyahların gölgesinde altın devrini yaşar. (Bkz. Work songs, gospel, soul)

Stadyum Grupları ve Konserleri Dinleyicileri konser salonlarına sığamadığı için stadyumlarda konser veren ve bunu alışkanlık haline getirmiş gruplara stadyum grupları denir. Stadyum konserleri demek - özellikle sahadaysanız- binlerce insanın akustiği bozuşundan dolayı iyice kalitesizleşmiş bir ses eşliğinde bit kadar görünen grubu seyretme hali demektir. Hattâ grubun bit kadar göründüğünün farkında olan organizatörler sahnenin iki yanına dev ekranlar koyarlar. Böylece gerçeğine yakın da olunsa, canlı yayından televizyon seyrediyor gibi olunur. Rock içerisinde Roger Waters gibi gerçek stadyum konseri düşmanları olduğu gibi U2 gibi stadyum konserlerini çeşitli şovlarla çekici hale getirmiş gruplar da vardır.

Strat Fender Stratocaster gitarlarının kısa adıdır. Rock müzikte en fazla kullanılan gitar markalarındandır. Leo Fender'in geliştirdiği bu modeli Eric Clapton, Ritchie Blackmore, Jimi Hendrix gibi birçok gitar devi kullanmıştır. (Bkz. Gitar)

Stüdyo Müzisyeni (Session Musician) Stüdyolarda para karşılığında ve belli bir süre çalan, yani kiralanan müzisyene verilen addır. Asla küçümsenmemesi gereken bir iştir. Birçok ünlü rockçı işe stüdyo müzisyenliğiyle başlamıştır. Örneğin Jimmy Page'in Yardbirds'e girene kadar İngiltere'de çıkan rock albümlerin yüzde altmışına gitar çaldığı söylenir. Duane Allman, Allman Brothers Band'le çalışmalarını sürdürürken bir yandan da stüdyo müzisyenliği yapar (Örneğin, Eric Clapton'ın ünlü *Layla*'sında uzun bir solosu vardır). Zaten kendi grubu varken neden stüdyo müzisyenliği yaptığı sorulduğunda şu cevabı verir "Bu iyi bir tedavi yöntemi. Sürekli aynı şekilde çalarak insanın kendi müziğinden sıkılmasını engelliyor."

Support Group Konserlerde ya da turnelerde asıl grubu desteklemek için ya da daha dürüst bir söyleyişle asıl grup çıkana kadar seyircileri oyalamak için ve konser vaktini uzun göstermek için çıkan gruplara support group (destek grubu) denir. Küçük gruplar için büyük gruplara support çıkmak çok önemlidir. Bu sayede kendi başlarına asla toplayamayacakları sayıda insan karşısına çıkma fırsatı bulurlar. Rock tarihinde bazen support grupların asıl grupları solladığı da olmuştur. Örneğin Cream'in veda turnesine support grup olarak başlayan ve o zamanlar pek tanınmayan Deep Purple, Cream'den daha fazla ilgiye mazhar olunca kovulmuştur. (Bkz. Guest star)

T

Teen-Ager İngilizce'de 12 ile 20 arasında kalan yaşlar 'teen'le biter. Bu yaştaki insanlara da teen-ager denir. Müzik endüstrisi tarafından adam yerine konmayan bu yaştaki insanlar aynı zamanda iyi bir geçim kapısıdır. Teen-ager'lara yönelik yayınların hemen hemen tamamı kolay anlaşılır, hattâ niteliksiz şeylerdir. Teen-ager müzik dergileri rengarenk sayfa düzenli, bol fotoğraflı kısa yazılı ve yazılarında hemen hemen hiçbirşey anlatmayan tuhaf ve bol tirajlı dergilerdir. Teen-ager'lara hitaben yapılan müzikler de kolay akılda ka-

lan, vokal ağırlıklı, dans etmeye uygun ve temposundan başka bir numarası olmayan müziklerdir. (New Kids On The Block, Yonca Evcimik)

Teknoloji Geliştikçe müziğin de geliştiğine inanılır. Oysa müzik, teknolojiden, türlerden, virtüozluktan, hattâ enstrümanlardan önce bir ruh durumudur. Teknoloji ilerlemesi en fazla müzik endüstrisinin işine yaramıştır. Artık daha az zamanda daha fazla müzik üretebilen endüstri, pop müzikte hakimiyeti bilgisayarlara bıraktıkça kalite düşmüştür. Ancak teknolojinin gelişiminden olumlu etkilenen Brian Eno, Mike Oldfield gibi birçok 'iyi' elektronik müzisyen çıkmıştır.

Tremolo Bir nota ya da akorun hızlı çalmak suretiyle tekrarlanması işlemi.

Trio Üçlü. (The Police, Rush, Cream)

Twist Dansta son rock'n'roll çılgınlığı olarak anabileceğimiz, üstelik bu sefer en az ergenler kadar yaşıgeçiklerin de itibar ettiği bir türdür. Yaratıcısı Chubby Checker, çocukken çalıştığı kasap dükkânında müşterileri şarkı söyleyerek eğlendirirken, onun R&B' - culari taklit yeteneğini farkeden televizyon sunucusu Dick Clark tarafından keşfedilir. 1960'da Hank Ballard and The Midnighters'ın şarkısı olan *The Twist*'in cover'ını yapar. Bu şarkı büyük iş yapar ve beraberinde twist dansı moda olur. Bir havluyla sırt kurular gibi yaparken, bir yandan da ayakların biriyle sigara izmariti söndürür gibi yaparak icra edilen dansın çok fazla tutulmasıyla Checker bir çok yeni dans yaratmaya çalışır ve bu yüzden de gözden düşer. 61'de gençler arasında geçen twist modası bu sefer de yaşlılar arasında moda olur. Daha sonra twist modası tam bir çılgınlık halini alır ve bir çok şarkıcı twist söylemeye başlar. Twist'in yeniden popüler olması Checker'ı da yeniden ünlendirir ve bu sefer de *Let's Twist Again*'i yapar. Checker, bu sefer öncekinden de çok iş yapar.

U

Underground Türkçe'de yeraltı anlamına gelen bu

kelime, altına yüklenen birçok anlam sebebiyle en fazla yanlış anlaşılan kelimelerden birisidir. Underground, yerin altında olan herşey için kullanılabilir. Yani somut anlamıyla metro da undergrounddur, gözlerden ırak olması gerekmesi sebebiyle mafya da underground'dur. Ancak rock terminolojisinde sektörden bağımsız yapılan bütün icraat bu tanım içerisine alınabilir. Türkiye'de demo kaset adıyla satılan korsan doldurulmuş ve kişisel çabalarla dağıtılan ve bandrolü olmadığı için korsan satılan kasetler underground çalışmalara en iyi örnektir. Underground, yasalar ya da sektörle kendisini kısıtlamaz, ancak kanunsuz olması şarttır diye bir kayıt da yoktur. Batılı bir kısım alternatif yaşayan insanlar için bir kültür, yaşama biçimidir de. Ancak ülkemiz de dahil olmak üzere dünyanın her yerinde iki tür underground çalışma yapan insan tipi vardır. Birisi başka çaresi olmadığı için underground'dur ve yerin üzerine çıkabilmek için her an bir fırsat çıkmasını bekleme halindedir. Yani işin ruh kısmıyla ilgisi yoktur. Diğeri ise bir tavır olarak underground'dur ve öyle kalma konusunda kararlıdır. (Ayrıca Bkz. Garaj Grupları)

Unplugged Fişe takılmamış anlamına gelen bu kelime müzik terminolojisine MTV tarafından sokulmuştur. Normalde elektrik yardımıyla müzik yapan grup ya da müzisyenlere akustik bir albüm doldurtmak suretiyle oluşturulmuştur. Eric Clapton'ın *Unplugged* albümüyle başlayan ve çok satan bu alışkanlık, Neil Young gibi çok iyi unplugged albümlerinden sonra iyi para kazandırması sebebiyle teen-ager gruplarına kadar yansıtılmıştır. Tuhaf ama para getiren bir 'moda' olarak varlık göstermektedir.

Urban Blues Blues'un şehirlisi anlamına gelen urban blues, blues'da nükseden büyük şehir sevdasıyla birlikte başlamıştır. 1930'ların başında ABD'de yaşanan ekonomik buhrandan en fazla etkilenen kesim olarak siyahlar, çiftçi güneyden sanayileşmiş kuzeye yoğun şekilde göçe başlayınca, blues'da yaşanan bir takım

modernleşmeler sonucunda urban blues oluşmuştur.

Uzunçalar Long ve play kelimelerinin ilk harflerinden oluşan LP'nin Türkçe'sidir. 33 devirlik plakları anlatır. 45'lik ve EP'lere göre daha uzun süre çaldığı için adı uzunçalar'dır.

V

V.J. Viy Cey olarak olarak okunan bu harfler video ve jockey kelimelerinin baş harfidir. Videoklip seçip çalan insanlara denilir. Sanılanın aksine salak olmaları şart değildir. (Bkz. Videoklip)

Vibrato Türkçe karşılığı 'titreme'dir. İnsan sesinin ya da bir enstrümanın sesinin aşağı ve yukarı titretilmesi suretiyle elde edilir. Özellikle blues'da bir teknik olarak çok önemlidir. Faz kolu ve bir takım pedallar sayesinde gitar üzerinde rahatça elde edilebilir.

Videoklip Şarkıları görsel olarak da satmak, bir yandan da şarkının promosyonuyla plak satışlarını da arttırmak için kullanılan, müzik endüstrisinin vazgeçilmez bölümlerinden birisidir. Genellikle MTV tarafından pazarlanır. (Bkz. MTV, V.J.)

Virtüoz Enstrümanda ya da vokalde çıkarılan sesler bakımından teknik olarak çok gelişmiş olma durumu. Virtüozluk rock müzikte elbette mühim bir durumdur ancak çok da önemli değildir. Çünkü rock müzik birçok diğer müzik türü gibi 'ruh' ağırlıklıdır ve atılan solonun karmaşıklığından ya da zorluğundan öte hissettirdiği önemlidir.

Volüm Sesin azlığı ya da çokluğunu anlatan müzik terimidir. Rock müzikte 'alçak' olanı pek rağbet görmez.

W

Woodstock Rock tarihinin medar-ı iftiharı, gelmiş geçmiş en iyi ve büyük festivali, Woodstock festivalidir. Amerika'nın hemen her yerinden gelen yarım milyona yakın insanla gerçekleşen bu festivalde insanlar günlerce yan yana yatmış, aşk ve barış naraları duyulmuştur. Trafik, kasabanın kilometrelerce ötesinde bile felç olmuştur. Yapılan anonslar

bile "lütfen sessiz olalım, yerleri kirletmeyin" türünden şeyler değil, "çocuklar yeşil asit çakmayın boktan, mavisini bulun çok iyi" türünden olmuştur. 15 Ağustos 1969'da Woodstock kasabasında Max Yasgur'un çiftliğinde başlamış 3 gün 3 gece sürmüştür. İki doğum, üç de ölüm olayı yaşanmıştır. Sürekli yağan yağmur, organizasyon yetersizlikleri, parasızlık gibi problemler festivalin mükemmelliğini etkileyememiştir.

Beş plak, bir film yapılan bu festivalde kimler yoktur ki: Grateful Dead, Incredible String Band, Jimi Hendrix, Janis Joplin, Melanie, Jefferson Airplane, Ravi Shankar, The Who, Ten Years After...

Work Songs İş şarkıları anlamına gelir. 19. yüzyıl siyah Amerikan müziğinin en mühim iki bölümünden birisini oluşturur. Diğeri spiritual'lerdir. Popüler müzik, dolayısıyla rock müziğin oluşumu üzerinde diğer bütün siyah Amerikan müzikleri gibi etkili olmuştur. Ne yazık ki bu iş şarkılarının çok az bölümü bugünlere gelebilmiştir. Daha eski pek çok müziğin günümüze kalmasına karşın bu iş şarkılarının çok az bir bölümünün gelebilmesinin nedeni siyahların bu şarkıları -sıkıldıklarından dolayı- başkalarının yanında söylemeyip yalnızca kendi başlarına çalışırken söylemeleridir. Worksong'lar, çoğu zaman 'sahip'leri tarafından da desteklenmiştir. Kuşkusuz bunun nedeni iyi niyet ya da "çok çalışıyorlar eğlenmek onların da hakkı" gibi birazcık insaflı bir nedenden dolayı değildir. Siyahlar şarkı söylerken coştukları için yorgunluklarını daha geç hatırlar ve verim artar. Hattâ bazı 'sahip'ler daha da ileri giderek sesi güzel siyahları ağır işlerden alıp sadece şarkı söylemeleri için tarlaya 'terfi' ettirir. Bu, çoğu neşeli iş şarkılarının 20.yüzyıldaki siyah Amerikan müziklerinin temel öğelerinin çoğunu barındırdıkları söylenir. Burada kesin bir yargıya varmak iş şarkılarının bütününün yapısı tam bilinmediği için olanaksızdır.

Y

Yippi Youth International

Party'nin, yani uluslararası gençlik partisinin kısaltılmışıdır. Anarko-hippi bir hareket olarak hippiliğin ölümünden sonra dönemin gençlik liderleri Jerry Rubin ve Abbie Hoffman tarafından alternatif bir parti olarak kurulmuştur. İcraatı arasında ABD başkanlık seçimlerinde bir eşeği aday göstermek, San Fransisco belediye başkanını şehir suyuna LSD karıştırmakla tehdit etmek, Wall Street'de dolar yakmak gibi eylemler vardır. Sonradan Rubin New York'da bir disko kiralayıp burada para karşılığında insanları tartıştıran partiler verip köşeyi dönmüştür. Böylece tersi bir hadise olarak söyleniş benzerliği dışında yippilikle hiçbir ortak nokta bulunmayan yuppie'lerin de ilki olmuştur. (Yuppie Young Urban Professionals'in, yani genç şehirli profesyoneller'in kısaltılmışı. Fazla bilgi için bkz. *Yuppie'ler, Prensler Bizim Kuşak*, Hayri Kozanoğlu- İletişim Yayınları)

Z

Zen Japonya'da Buddha'cı tarikattır. Zen Buddha'cılığa göre düşünce esastır ve insanın aydınlanmasını sağlar. Güzel olan herşey düşünceyi kolaylaştırır. Zen Buddhizm Japonya'da birçok sanatın gelişmesine önayak olmuştur. Japonya'da özellikle 12. yüzyılın sonlarında yayılmıştır.

Zil Davul takımında direkler üzerinde bulunan, tencere kapağı gibi duran aletlere zil denir. Dünyanın en ünlü zilleri olan Ziljiyan uzun süre Istanbul'da el yapımı üretildikten sonra Ziljiyan'ın ölümüyle Amerika'da fabrikasyon yapılmaya başladı. Ancak hâlâ dünyanın en çok kullanılan zilleri Ziljiyan firmasınındır. Ziljiyan'ın çırakları ise Istanbul'da Ziljiyan yöntemiyle ve el yapımı Istanbul marka zilleri üretmeye devam etmektedir.

Zydeco Terim olarak aslında zodico'dur, ancak zamanla zydeco'ya dönüşmüştür. Cajun yapan siyahların bölge değiştirmeksizin blues'dan etkilenmeleri sonucu oluşmuştur. Yani blues'la cajun'un birbirine girmiş halidir. (Ayrıca Bkz. Cajun)

Kaynakça

A) Kitaplar

Berlin , Edward A., *Ragtime*, Berkeley, University of California Press, 1980.

Blumenstein, Gottfried, *Janis Joplin*, çev. İlknur Igan, Istanbul, Korsan Yayın, 1993.

Brooks, Tilford, *America's Black Musical Heritage*, New Jersey, Prentice-Hall, 1984.

Cohn-Bendit, Dany, *Biz Devrimi Çok Sevmiştik*, Istanbul, Afa Yayınları, 1987.

Cook, Bruce, *Listen To The Blues*, New York, C. Scribner's Sons, 1973.

Dellar, F.-Cackett, A.- Green, D., *Country Music*, London, Salamander Books, 1986.

Denselow, Robin, *Müzik Bittiği Zaman, Politik Popun Öyküsü*, çev. Deniz Oktay, Istanbul, Alan Yayıncılık, 1993.

Encyclopedia of Black Music

Ferris, William, *Blues From The Delta*, New York, Anchor Press, 1978.

Frith, Simon, *Music For Pleasure, Essays In The Sociology Of Pop*, New York, Routledge, 1988.

Frith, Simon-Goodwin, Andrew, *On Record, Rock Pop And The Written World*, New York, Pantheon Books, 1990.

George, Nelson, *The Death Of Rhythm And Blues*, New York, Belisk Books, 1989.

Gilmann, Peter & Leni, *Alias David Bowie*, London, Hodder & Stoughton, 1986.

Göksoy, Erdal, *Dünden Bugüne Caz*, Istanbul, Ahtapot Müzik Kitapları, 1988.

Griffin, Clive D., *Rock Music*, London, Dryad Press Limited, 1987.

Guralnick, Peter, *Feel Like Going Home "Portraits in Blues, Rock'n'Roll"*, New York, Outerbridge & Dienstfrey, 1971.

Güner, Ogan-Oral, Erim, *Deep Purple, Led Zeppelin*, Istanbul, Korsan Yayın, 1992.

Hahn, Bernd-Schindler, Holger, *Punk*.

Harris, Sheldon, *Blues Who Is Who*, USA, A Da Capo Paperback, 1991.

Hatch, David-Millward, Stephen, *Blues'dan Rock'a*, çev. Eyüp S. İblağ, Istanbul, Korsan Yayın, 1992.

Hebdige, Dick, *Gençlik ve Altkültürleri*, çev. Esen Tarım, Istanbul, İletişim Yayınları, 1988.

Helander, Brock, *The Rock Who's Who*, New York, Schirmer Books, 1982.

Henry, Tricia, *Break All Rules! "From Punk Rock and the Making Of A Style"*, London, U.M.I. Research Press, 1989.

Hodeir, Andre, *Müzik Türleri ve Biçimleri*, çev.İlhan Usmanbaş, Istanbul, İletişim Yayınları, 1992.

Hounsome, Terry-Chambre, Tim, *Rock Record*, New York, Facts On File Inc., 1981.

John, Nik, Rock, *From The Beginning*, New York Stein and Day Publishers,1969.

Johnson, James Welden-Johnson, Rosamond, *American Negro Spirituals*, New York, Viking Press, 1969.

Jones, Leroi, *Black Music*, New York, W. Momow, 1967.

Jones, Steve, *Rock Formation, "Music, Technology and Mass Communication"*, California, Sage, 1992.

Kennedy, Michael, *The Concise Oxford Dictionary of Music*, London, Oxford Universty Press, 1980.

Lillion Roxon's Rock Encyclopedia

Marcus, Greil, *Elvis Presley*, çev. İlyas Hızlı, Istanbul, Korsan Yayın, 1993.

Marcus, Greil, *Mystery Train, Images Of America In Rock'n'Roll Music*, New York, E.P. Dutton & Co.,Inc., 1975.

Mimaroğlu, İlhan, *Günsüz Günce*, Istanbul, Pan Yayıncılık, 1989.

Mimaroğlu, İlhan, *Müzik Tarihi*, Istanbul, Varlık Yayınevi, 4. baskı, 1990.

Morrison, Jim, *Tanrılar Yeni Yaratıklar*, çev. Ogan Güner Istanbul, Korsan Yayın, 1992.

Müzik Kongresi, Bildiriler, Ankara, Kültür Bakanlığı, Yayını, 1988.

Oliver, Paul, *The Blues Tradition*, New York, Oak Publications, 1970.

Oliver, Paul-Harrison-Bolcom, William, *The New Grove "Gospel, Blues and Jazz"*, New York, Norton, 1986.

Oster, Harry, *Living Country Blues*, Detroit, Folklore Associates, 1969.

Palmer, Robert, *Deep Blues*, USA, Penguin Books, 1982.

Pearson, Barry Lee, *Sounds So Good To Me-The Bluesman's Story*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1984.

Podell, Janet, *Rock Music In America*, New York, Wilson Co., 1987.

Pollock, Bruce, *When The Music Mattered "Rock In The 60's"*, New York, Holt, Rinehart & Winston, 1984.

Redding, Noel-Appleby, Carol, *Jimi Hendrix Experience*, çev. Ender Akduman, Istanbul, Korsan Yayın, 1993.

Rees, D.-Crampton, L.-Lazell, B., *Rock Stars*, London, Guiness Books, 1990.

Roberts, John Storm, *Black Music Of Two Worlds*, New York, Praeger Publishers, 1972.

Robin, Carol Price, *The Complete Guide To Music Festivals In America*.

Rock Handbook, London, Salamander Books, 1988.

Rockwell, John, *All American Music*, New York, Knopf, 1983.

Say, Ahmet, *Müzik Ansiklopedisi*, Ankara, kendi yayını, 1988.

Sermet, Cüneyt, *Cazın İçinden*, Istanbul, Pan Yayıncılık, 1990.

Shaw, Arnold, *Dictionary Of American Pop/Rock*, New York Schirmer Books, 1986.

Shaw, Arnold, *The Rockin' '50's*, New York, Hawthorn Books, 1974.

Shelton, Robert, *No Direction Home, The Life And Music Of Bob Dylan*, New York, BTB Books, 1986.

Smith, Steve, *The Diagram Group, Rock Day by Day*, London, Guiness Books, 1987.

Solmaz, Metin, *Rock Dünyasında Kenardaki Milyonerler*, Istanbul, Korsan Yayın, 1992.

Southern, Eileen, *The Music Of Black Americans "A History"*, New York, Norton, 1983.

Stambler, Irwin, *Encyclopedia Of Popular Music*, New York, St. Martin Press, 1965.

Stambler, Irwin, *The Encyclopedia Of Pop, Rock&Soul*, New York, St. Martin's Press, 1989.

The Penguin Encyclopedia Of Popular Music, der. Donald Clarke, U.K., Penguin Books, 1989.

The Rolling Stone Encyclopedia Of Rock'n'Roll, New York, R.S. Press, 1993.

Waldo, Terry, *This Is Ragtime*, New York, Hawthorn Books, 1976.

Wall, Mick, *Guns'n'Roses*, çev. Zeynep Akkuş, Istanbul, Korsan Yayın, 1993.

Whitcomb, Ian, *After The Ball; Pop Music, From Rag To Rock*, New York, Simon and Schuster, 1972.

White, Timoty, *Rock Lives*, New York, Holt, 1990.

Wilmer, Valerie, *The Face Of Black Music*, New York, Dacapo Press, 1976.

Yener, Faruk, *Müzik Kılavuzu*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 4. baskı, 1983.

Young, Bob-Moody, Micky, *The Language Of Rock'n'Roll*, London, 1993.

B) *Süreli Yayınlar*

Çalıntı-Guitar Player-Juke Blues-Melody Maker-Q-Rolling Stone-Stüdyo Maker

Rock Sözlük

Metin Solmaz

İki bölümden oluşan bu kitabın ilk bölümünde, blues, blues'dan rock'a geçiş ve rock'un gelişimi anlatılıyor. İkinci bölümünde, gitar markalarından rock festivallerine, terminolojiden rock jargonuna, türlerine kadar rock'la bir biçimde ilgili birçok şeyi kapsayan 200'ün üzerinde maddesi olan bir sözlük var. Metin Solmaz, 9 Mayıs 1969 günü gece yarısı civarında doğar. Müziğe olan ilgisi çok küçük yaşlarda belirir ve önce radyo çalmayı, hemen akabinde de kasetçalar kullanmayı kusursuz bir biçimde öğrenir. Onun bu olağanüstü yeteneklerinin müzik endüstrisi tarafından fark edilmesi uzun sürmez ve kendisine para karşılığında plak vermeye başlarlar. Müzik endüstrisinin yağlı geçim kaynaklarından biri olan Metin Solmaz, her nedense 1990 yılı civarında bu mevzuda yazılar yazmaya başlar ve muhtelif yayınlar tarafından ciddiye alınır. Durum karşısında havalara giren Solmaz, "Rock Dünyasında Kenardaki Milyonerler" adında bir de tuhaf kitap yazar. Bu tashihlerle dolu kitabının kaynakçası ve birkaç şarkı sözü yayınevi tarafından yok edilince sinirlenir ve kendini bir süre Çalıntı dergisi editörlüğüne verir. Sonra, çok sevdiği Müzük dergisini çıkarır ve altı sayı sonra batırır. 1996 sonunda, yine Pan Yayıncılık'tan "Türkiye'de Pop Müzik" isimli kitabı yayınlanır. Şu sıralarda kendini siberalem'e vermiş durumda. Ispanaklı pide, Salinger, Ankara, Nemeçek, Dylan, Yeni Rakı, limonlu roka, miskinlik ve annesi bu hayatta en sevdiği şeylerdendir.

ISBN 975-7652-35-0

9 789757 652359